Vojska i politika

JAHAČI NA VULINOVOJ STAZI

Metju Palmer u Srbiji

HOLBRUK ZA 21. VEK

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

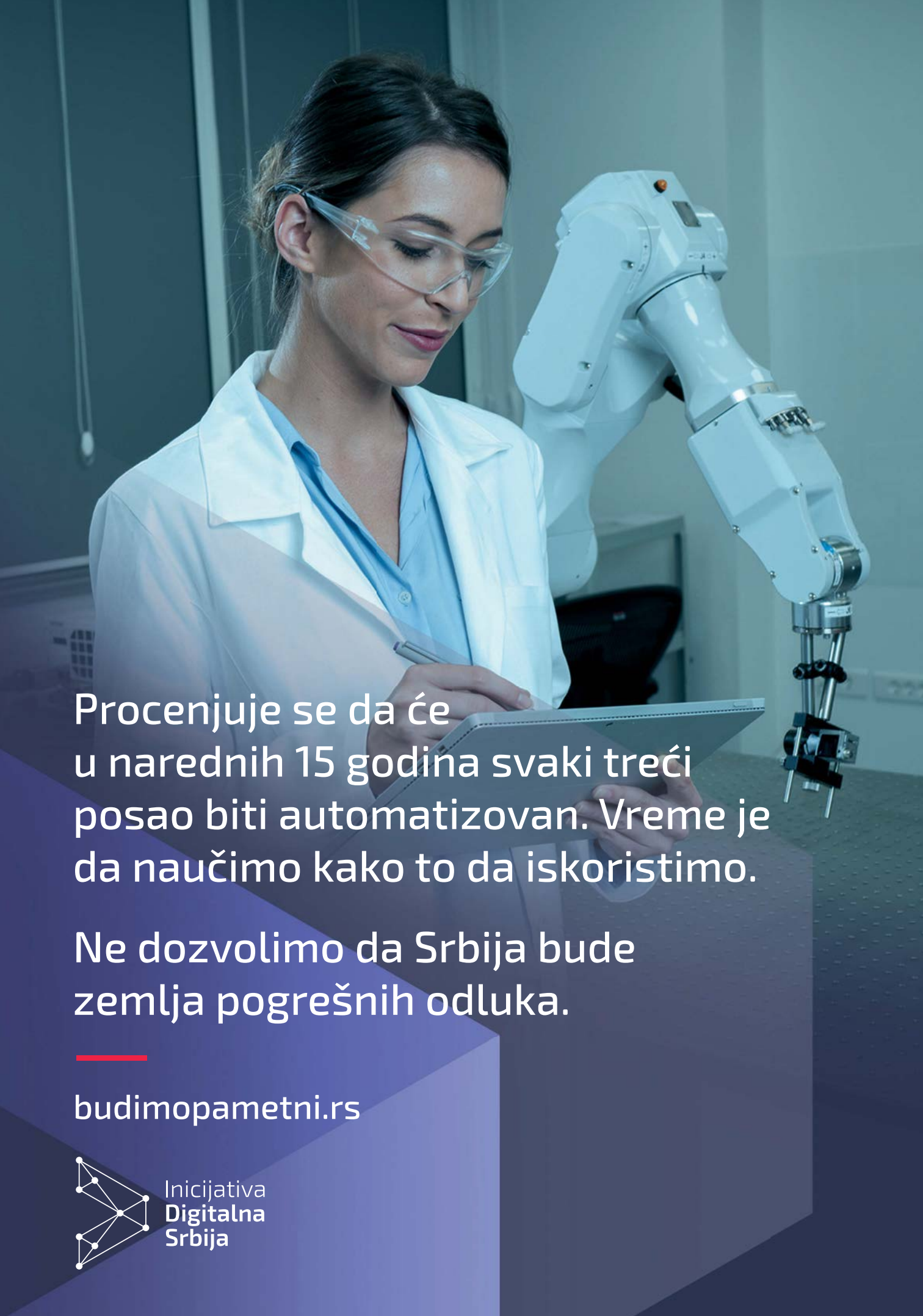
VREME

broj 1451

25. oktobar 2018.

Intervju: Nebojša Zelenović, gradonačelnik Šapca

UPOZNAĆU SVET S POLITIČKIM KRIMINALOM U SRBIJI

Procenjuje se da će
u narednih 15 godina svaki treći
posao biti automatizovan. Vreme je
da naučimo kako to da iskoristimo.

Ne dozvolimo da Srbija bude
zemlja pogrešnih odluka.

budimopametni.rs

Inicijativa
Digitalna
Srbija

VREME
BROJ 1451
25. oktobar 2018.

04 Zoom:
Brate Turčine, trice i kučine

06 Vojska i politika:
Jahači na Vulinovoj stazi

12 Intervju: Nebojša Zelenović, gradonačelnik Šapca

17 Lični stav:
Početak pun nade i snova

18 Metju Palmer u Srbiji:
Holbruk za 21. vek

23 Nuspojave:
Kontraindikacije ulične lustracije

24 Intervju: Peđa Mitrović, odbornik

28 Reagovanje: Aja Jung

30 Intervju:
Vamik Volkan

35 TV manijak: Rijaliti na recept

KULTURA

36 Intervju: Hana Selimović

40 Intervju: Stevan Filipović

44 Nova knjiga:
Uputstvo za pravljenje antologije

45 Za decu:
Kako ih privoleti da čitaju

46 Preporuka:
Otac, sin i kubanski duh

48 Intervju:
Vojo Šindolić, prevodilac

SVET

**50 Brazil:
Uspon "tropskog Trampa"**

MOZAIK

56 Intervju: Dragan Tomić, Inicijativa "Digitalna Srbija"

59 Navigator:
Silicijumska diplomatija

60 Strip: O Borskoj beležnici

62 Vreme uživanja:
Godina prođe, dan nikada

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

"Zaista ne mogu da verujem da bilo ko govori o tome da smo mi sad na dobrom putu i u ne znam kakvom preporodu – ne samo da nikada nećemo stići zemlje Zapada, nego samo možemo da maštamo da ćemo stići Češku ili Poljsku"
PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

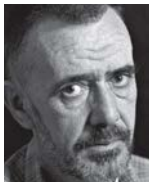
"Da li ljudi koji su odgovorni za to što je Dejan Savić na toj poziciji odobravaju takvu bahatost i nestručnost? Ne želim da verujem da je tako"
PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

U južnoameričkim zemljama primetan je zamor levicom. Pretnju Brazilu donosi izborni uspon rezervnog kapetana Bolsonara, apologete vojne diktature, koga zbog njegovog desničarskog ignorisanja političke korektnosti nazivaju brazilskim Trampom
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Brate Turčine, trice i kučine: Šta poslodavac očekuje od svojih radnika, a šta mi očekujemo od Aleksandra Vučića

Ne čudi broj reakcija na društvenim mrežama. Vide se u predsednikovim rečima naslage radikalskog okruženja iz koga je i ponikao, jedna vrsta neodmerenosti i vrcavosti tipa – ti da obriješ brkove pre dolaska u Skupštinu

ODBRANA I SAMOKRITIKA: E MOJ VUČEVIĆU

Miloš Vučević, gradonačelnik Novog Sada, ovaj put u funkciji potpredsednika SNS-a, pokajnički je pre neki dan izjavio: „Zameram nam da nismo dovoljno branili niti dovoljno branimo Aleksandra Vučića, često je usamljen kada se nađe pod baražnom paljbom optužbi."

Ali, neki put je nemoguće odbraniti Vučića od njega samog a to se dešava sve češće. Umorom je pravdao izjavu o pogibelji perača prozora u Americi, nije pravdao nešto što je izneo kao proveren podatak o vezi nataliteta i spratnosti... Na nekom skupu s potencijalnim kineskim investitorima zvao ih je da dođu jer su u nas lepe žene i to nas bliži temi ovog teksta. Ume predsednik u poslednje vreme da se bavi tricama i sam sebe zaplete kao pile u kučine, pa ga ti Vučeviću brani posle.

Predsednik Srbije obišao je, na dan proslave desetogodišnjice SNS-a, radove na izgradnji fabrike tekstila Eurotay u blizini Kraljeva.

Sve je počelo "šaljivo" kada je Vučić sa predsednikom Upravnog odbora turske Tay grupe Mesutom Toprakom obišao unutrašnjost fabrike, gde su (pretpostavljamo, za potrebe snimanja i slikanja, budući da se fabrika otvara tek 2019. godine) već bile žene koje rade na šivaćim mašinama.

"Pa ti si, Toprak, sve žene uzeo da rade!", poručio je predsednik na srpskom čoveku iz Turske, koji ga ništa nije razumeo, opisuje događaj Ljubica Krstić, reporterka Noizza. Videvši njegov zbunjen izraz lica, Vučić je ponovio istu rečenicu na engleskom, a onda nastavio na srpskom, doduše ne obraćajući se direktno Topraku već više samom sebi (tačnije, kamerama koje su svuda okolo).

"Pa zato si ti srećan, misliš da ćeš... Eeeeeh", uzdahnuo je, kako samo on to ume, predsednik Vučić, ostavivši nas u nedoumici šta tačno insinuira – šta je to, pobogu, investitor iz Turske mislio da će da radi sa zaposlenim ženama?!

"Hvala ti, brate Turčine", nastavio je Vučić, „što si primio i žene od 40, 50 godina. To su vredne i sposobne žene koje će pokazati lojalnost... Kada pogledam osmehe ovih divnih dama, one znaju da neće postati bogate, ali da će moći da prežive i da će im biti bolje, ja sam srećan. Vi Turci što ste dovedeni da vodite računa o našim ženama, da budete fini i ljubazni prema njima! Jeste li me čuli, Turci? Da vodite računa! To su divne, dobre žene, porodične, koje žele da vredno rade kako bi napravile budućnost za sebe i svoje porodice."

MIZOGINE OPASKE: PITANJA I ODGOVORI

Aleksandra Jerkov, poslanica Demokratske stranke u Skupštini, tražila je od predsednika Srbije da dovrši rečenicu kojom je tokom obilaska fabrike u Kraljevu vređao žene.

"Vučić je kroz kvazimangupski osmeh izgovorio rečenicu direktoru fabrike uz mizigene opaske o tome kako Turci treba da čuvaju naše žene i vode računa o njima", rekla je Jerkov i potom citirala Vučića: 'Pa ti si sve žene uzeo da rade, pa zato si ti srećan, misliš da ćeš... Eeeeh....'"

Ona je tražila od Vučiča da objasni šta je mislio kada je to izgovorio i šta on tačno misli da poslodavac koji je zaposlio sve žene očekuje od svojih radnica.

Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

"Molim vas (predsedavajući) da ovo pitanje prosledite predsedniku i zamolite ga da dovrši rečenicu, pa da onda mi žene znamo šta njemu da kažemo", rekla je Jerkov.

Ministarka Zorana Mihajlović i šef poslaničke grupe SNS-a Aleksandar Martinović odbacili su navode da je Vučić tokom obilaska fabrike svojim izjavama uvredio žene.

Ministarka je navela da je Vučić u Kraljevu samo pohvalio turskog investitora koji je zaposlio značajan broj žena u Kraljevu.

"Ne kritika, već govor mržnje opozicije na račun predsednika Vučića samo zato što je izrazio zahvalnost investitoru jer je zaposlio žene, posebno one koje imaju više od 50 godina, potpuno je šizofren. Pogotovo ako se zna da u Srbiji žene teže dolaze do posla, naročito starije žene. Ovakvo ponašanje zaslužuje osudu svih, pa i osudu stranaka koje podržavaju i stoje iza ovakvih uvreda", rekla je Mihajlović.

MARTINOVIĆ ZNA: POŠTOVALAC ŽENA

Šef poslaničkog kluba SNS-a Aleksandar Martinović rekao je da se Vučić sa velikim poštovanjem odnosi prema ženama.

On je takođe kazao da je Vučić zahvalio Turčinu koji je u Kraljevu otvorio fabriku u kojoj će biti zaposleno 2500 ljudi.

"Nije se polumangupski i šeretski obratio predsedniku Upravnog odbora turske kompanije, nego je istakao da je veoma teško danas u Srbiji naći za ženu posao ako ima između 40 i 50 godina, jer svi traže relativno mladu radnu snagu, i Vučić mu se samo na tome zahvalio", rekao je Martinović.

On je dodao da je na društvenim mrežama "u nedostatku drugih argumenata" zbog toga krenula salva uvreda na Vučića, koji je omogućio da dođe investicija u Kraljevo i da se zaposli 2500 ljudi.

Poslanica Dveri Marija Janjušević je kazala da je Vučić pokušao da bude duhovit na račun vređanja dostojanstva žena i istakla da ono što je tužno nikako ne može da bude smešno.

"Vučić je uvredio sve žene u Srbiji ponudivši ih na tržištu rada ili, nešto mnogo strašnije, investitorima iz Truske koje je prisno nazivao braća Turci. Ja nemam ništa protiv njihovog prisnog odnosa i da se investitori osećaju u Srbiji dobrodošli, ali to ne sme da bude na račun dostojanstva žena u Srbiji", rekla je Janjušević.

Šef Dveri Boško Obradović je rekao da je Vučić pokazao da nema nikakav smisao za humor, odnosno da je "operisan od smisla za humor". "Vučić naprestano pokušava da bude duhovit, ali ne sme da pokušava da bude duhovit tako što će gaziti dostojanstvo žena u Srbiji", rekao je Obradović.

Malo je teško poverovati da je baš Boško Obradović arbitar dobrih manira i prijemčivog humora, ali je sigurno da je (i) ovaj put Vučić preterao u glumatanju neposrednosti, narodskom govoru i podleganju stereotipima. Ne čudi zato broj reakcija na društvenim mrežama. Vide se naslage radikalskog okruženja iz koga je i Vučić ponikao, jedna vrsta neodmerenosti i vrcavosti tipa – ti da obriješ brkove pre dolaska u Skupštinu.

Jedan od bizarnih detalja u ovoj priči jeste i da je Zorana Mihajlović predsednica Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost... Eeeh! ¶

JAHAČI NA VU

Da je konjica "budućnost" vojske svedoči i "Pravilnik o izmeni Pravilnika o utvrđivanju elemenata formacijskih mesta oficira i podoficira u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije od 14. juna ove godine. Tu se, između ostalog, propisuje da major-konjanik, komandir konjičkog voda ima 13. platnu grupu, istu kao i pilot major u avijaciji, a komandiri vodova u specijalnim jedinicama i vojnoj policiji 14. platnu grupu. U istom ovom aktu predviđeno je i da poručnik iz Voda za razminiranje i uklanjanje neeksplodiranih ubojnih sredstava – dakle neko kome svaki izlazak na teren može da bude opasan po život – ima 16. platnu grupu

Ko se još seća "afere Morović" – kada je država pre nekoliko godina kompaniji Al Ravafed iz Ujedinjenih Arapskih Emirata dala u zakup na 30 godina više od 3600 hektara vojnog poljoprivrednog zemljišta u Karađorđevu? Tada se ispostavilo da i pored obaveza iz ugovora, u prve dve godine nisu platili ni one osnovne obaveze, što je, nevoljno, morao da prizna i tadašnji ministar odbrane Zoran Đorđević. A prema ugovoru, kome su se protivili stručnjaci iz Ministarstva odbrane, Al Ravafedu je zemljište ustupljeno bez fiksne naknade, uz obavezu da iz godišnjeg profita koji ostvari Vojnoj ustanovi "Morović", u čijem sastavu je i "Karađorđevo", daje 20 odsto ostvarenog profita.

ZAVERA ĆUTANJA

Taj slučaj pao je u zapećak sve dok se upozorenjem prošle sedmice nije oglasio Vojni sindikat Srbije (jedini reprezentativan u Vojsci, čiji navodi su se do sada uvek pokazivali kao tačni), koji je od ministra odbrane Aleksandra Vulina zatražio da javno odgovori na više pitanja važnih za javnost, a pogotovo za poreske obveznike. Vulin se, naravno, ni posle sedam dana nije oglasio.

Ključna pitanja Vojnog sindikata bila su sledeća: "Da li je tačno da Ministarstvo odbrane priprema prodaju Vojne ustanove 'Morović' koja poseduje 1800 hektara obradive zemlje, 6000 hektara šume i 5000 hektara lovišta, farmu konzumnih jaja kapaciteta 100.000 koka nosilja, manju farmu krava i svinja i veći broj ugostiteljskih objekata namenjenih turizmu i lovnom turizmu, čija se vrednost meri u milionima evra. Da li je istina da Vojna ustanova 'Morović' godišnje prihoduje oko 700 miliona dinara, a da je poslednju poslovnu godinu završila sa dobiti od oko 16 miliona dinara, ako jeste, gde su i kako ta novčana sredstva upotrebljena? Koja je trenutna vrednost Vojne ustanove 'Morović' sa svom pokretnom i nepokretnom imovinom?"

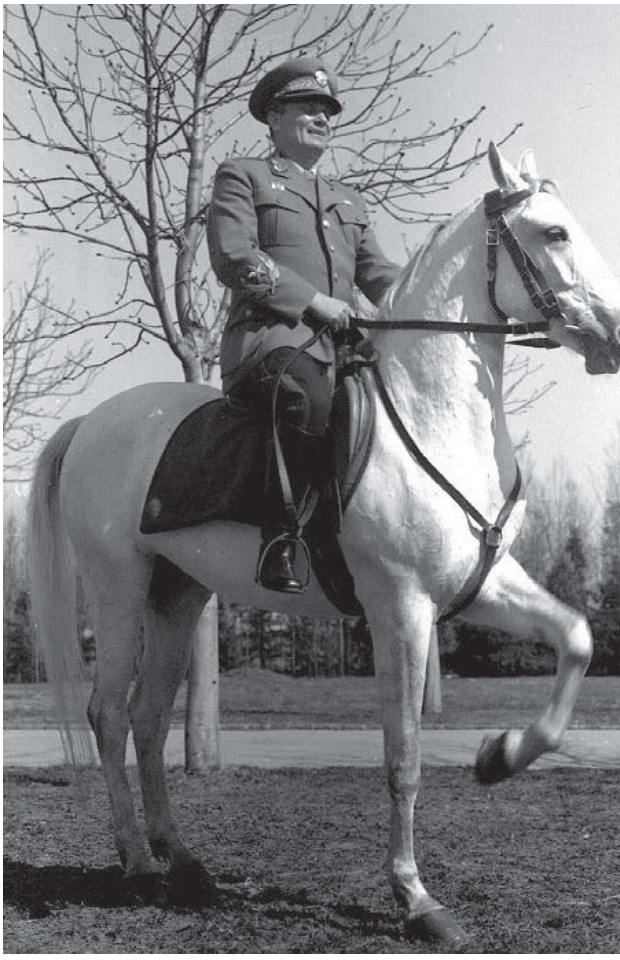
Umesto odgovora, Vulin i njegovi nadređeni izabrali su ćutanje, kao i njihovi potčinjeni mediji. U Vojnom sindikatu Srbije rekli su za "Vreme" da će strpljivo čekati odgovor u zakonskom roku, a onda uputiti zahtev povereniku za informacije od javnog značaja. Ćute i nadležni državni organi, uključujući i tužilaštvo,

LINOVOJ STAZI

UZJAHALI: Garda Vojske Srbije

ministarstva finansija i privrede i Državnu revizorsku instituciju. Ćuti, što nije ni čudno, glavni Vučićev čovek za saradnju sa UAE Mlađan Dinkić.

Zašto je Ministarstvo izabralo ćutanje, pa čak i sam ministar, koji se inače u javnim nastupima "obračunava" sa stvarnim i zamišljenim političkim i drugim protivnicima, upućuje "oštre poruke" NATO-u, Evropskoj uniji, Kosovu, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, čak i Crnoj Gori zbog slanja dva oficira u misiju KFOR-a... O njegovim napadima na Dragana Đilasa, Dragana Šolaka, Vuka Jeremića, Sašu Jankovića da se i ne govori. Ali o ovom slučaju ni slova.

Da li je Vojni sindikat "raspalio vatru pre dima"? Možda toga nisu bili svesni, ali da li se možda radi o krupnoj stvari koja se "iza brda valja"? Protiv Antića se inače, zbog sindikalnog delovanja, vodio se postupak pred vojnodisciplinskim sudom gde je kažnjen besmislenom zabranom napredovanja i oduzimanjem čina. Međutim, ukoliko se sad taj postupak, na koji je uložena žalba, naglo preokrene i po nečijem nalogu donese rešenje o "gubitku službe" – sve će biti kristalno jasno.

PRIJATELJI I KONJI

Zahtev sindikata otvorio je i druga, manje značajna pitanja kada je reč o mogućem otuđenju, narodski rečeno pljački dr-

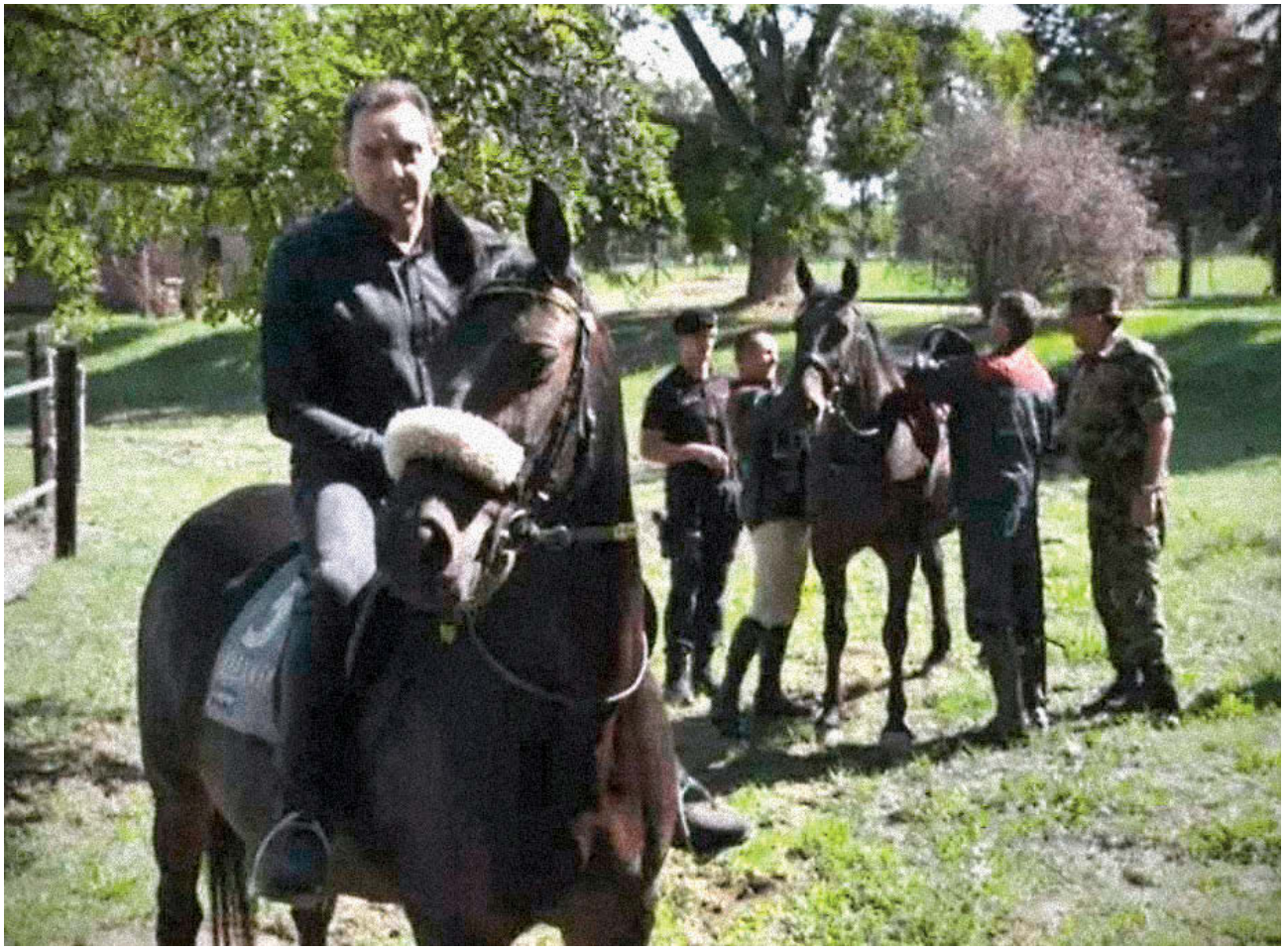

Foto: Marija Janković

Štalski momci

I dok profesionalci, uključujući i one iz specijalnih jedinica, napuštaju Vojsku, Generalštab je krajem septembra raspisao konkurs za prijem u radni odnos na neodređeno vreme jedanaest lica iz građanstva radi popune radnih mesta na kojima će u Gardi brinuti o konjima. Raspisan je konkurs za po jednog veterinarskog tehničara, dresera-konjanika i potkivača, za dva "uzgajivača" i po tri vozača i pomoćna radnika. Zašto pomoćni radnici – pa, verovatno jer treba neko da čisti štale. Očekivati to od profesionalnih vojnika, malo je verovatno jer im ne stoji u ugovoru o radu. Cinici kažu da je jedan od razloga za ideju o ponovnom uvođenju vojnog roka da se obezbede mladići kako bi čistili za konjima. A vozači su potrebni jer se sada moraju nabaviti i prikolice, posebno napravljene za prevoz konja, pa će se transportovati za razne prilike kad bude održavan egzercir Garde.

Izbor kandidata na konkursu, zanimljivo je, sprovodi komisija koju imenuje ministar odbrane, a ne Generalštab.

GDE JA STADOH NA KONJU, TI PRODUŽI: Kralj Aleksandar, J. B. Tito, A. Vulin

žavne imovine, ali su važna kao ilustracija stanja u vojsci i samovolje koju provodi ministar.

"Da li je tačno da je po odluci ministra odbrane više od 100 miliona dinara potrošeno na formiranje i opremanje ergele u Vojnoj ustanovi 'Morović' kao i da ta ergela posluje u minusu? Sa kog konta je potrošeno više od 100 miliona dinara za opremanje ergele te da li su ta budžetska sredstva bila planirana za ovu namenu? Da li je istina da u Vojnoj ustanovi 'Morović' nedostaju traktoristi, a da je Ministarstvo odbrane po odluci ministra tamo zaposlilo džokeja? Da li je istina da je ministar odbrane pokrenuo postupak udaljenja od dužnosti trenutnog upravnika Vojne ustanove, koji je oficir, kako bi na njegovo mesto, koje je po formaciji isključivo oficirsko, postavio civila i to članicu Pokreta socijalista, izvesnu Zdravku Milovanović? Koji su opšti i posebni uslovi za prijem na formacijsko-radno mesto upravnika VU 'Morović' i kad je za to mesto bio raspisan javni konkurs? Da li izvesna gospođa Milovanović ispunjava uslove i kriterijume, stručne i bezbednosne za postavljene na mesto upravnika Vojne ustanove 'Morović'? Da li je tačno da Vojna ustanova 'Morović' ima više od 200 zaposlenih i da će veći deo tih lica biti otpušten nakon dolaska novog upravnika?", set je pitanja za koja bi se odgovor mogao unapred znati, s obzirom da je na čelu Vojnog sindikata Novica Antić, pripadnik Kriminalističko-istražne grupe Vojne policije, osoba sa dobrim "operativnim vezama" u vojsci.

Da su navodi Sindikata i te kako utemeljeni, potvrđuje indirektno i samo Ministarstvo odbrane svakodnevnim saopštavanjem aktivnosti Vulina i opširnim prenošenjem njegovih izjava. A sve je počelo u septembru prošle godine, kada su UAE Srbiji "donirali" 15 konja, što je, kako je tada Vulin objasnio, velika čast, jer se u arapskom svetu konj ceni i poklanja se samo najboljim prijateljima.

"Ovi konji će poslužiti našoj ergeli, a nadamo se da ćemo sa njima i u našu Gardu vratiti tradiciju konjičkih jedinica, da ćemo vratiti ono što je nekada krasilo srpskog oficira, kao i sećanje na to kako su nekada izgledale naše slavne konjičke jedinice, jer u istoriji srpske vojske konjica je oduvek bila važna i poštovana, od slavnih uspeha despota Stefana Lazarevića pa do srpske konjice u balkanskim ratovima i u Prvom svetskom ratu. To je jedna lepa tradicija koju bi vredelo obnoviti, a ova donacija će upravo tome i poslužiti", najavio je tada on. Vulin je, naravno, tom prigodom i lično "isprobao" jahanje.

I odmah se krenulo u ostvarenje njegove najave, a da nije konsultovan vojni vrh, u prvom redu Uprava za planiranje i razvoj (J5), da li je uopšte potrebna konjica, i to paradna, a ne ona, na primer, za dotur hrane, municije i svega ostalog vojnicima na teško pristupačnom terenu. Nekad je vojska imala konjičke jedinice, čak je i svaki konj u privatnom vlasništvu građana bio popisan i podlegao je mobilizaciji. U međuvremenu, doktrina se promenila, manir je postao da, umesto od stručnih ljudi, sve zavisi od volje i trenutačnih afiniteta ministra, bez obzira kako se on zvao i iz koje stranke bio.

Zato je, prema izvorima iz Vojske, izostala reakcija Generalštaba na ideju o osnivanju konjičkog voda, jednostavno zato što niko iz vrha ne želi da se zameri ministru.

"Bio bi zanimljiv njihov odgovor na pitanje da li su oni zahtevali osnivanje tih »

Galoperi vrhovnog komandanta

Koliko su konji važan faktor u sistemu odbrane, dovoljna je ilustracija to što je konjička trka proglašena za "stalnu manifestaciju od značaja za Ministarstvo odbrane". Pod direktnim Vulinovim nadzorom, izmišljena je i održana 30. septembra manifestacija "Prvi Kup vojske Srbije", u kategorijama kasačke i galopske trke.

"Vojska Srbije je deo našeg svakodnevnog života. Vratiti trku u Karađorđevo, vratiti konjički vod u našu Gardu, sve su to stvari koje vraćaju vojsku u naš svakodnevni život. Svako ulaganje u Vojsku Srbije je ulaganje u kvalitet života svakog građanina naše zemlje", konstatovao je Vulin tom prilikom.

Vulin, naravno, nije propustio priliku da oda zahvalnost i svom "vrhovnom komandantu" Aleksandru Vučiću, objašnjavajući "da nije bilo njegovog ličnog entuzijazma, napora i želje da se sve to obnovi, ništa od ovoga što se danas u ergeli Karađorđevo moglo videti, ne bi bilo moguće.

» jedinica i zašto. I kolika su sredstva predviđena za osnivanje i održavanje te jedinice? Uveren sam da je u ovakvoj situaciji, kada mladi pripadnici Vojske Srbije sve manje vide perspektivu u nastavku službe, veći prioritet ulaganje budžetskih sredstava u ljude, njihovu obuku, znanje i standard života nego u arapsku donaciju kojoj nije mesto u oružanim snagama", kaže za "Vreme" jedan od penzionisanih oficira, upućen u te stvari.

GARDA GALOPIRA U SUTON

Da u Gardi nisu imali ništa protiv nametanja konjičkog voda, ne treba ni sumnjati, jer je na čelu te jedinice uvek bila podobna ličnost koja je bespogovorno slušala najpre kralja, pa Tita, pa i kasnije. Sadašnji komandant Garde je po funkciji ađutant predsednika. Ne treba zaboraviti da je isti čovek u vreme dok je na čelu Srbije bio Tomislav Nikolić, prilikom polaganja venaca u Grčkoj stajao iza njega u uniformi vojske Kraljevine, i to još malo "modifikovano" sa neodgovarajućim oznakama; to je ona uniforma u kojoj se Arkan ženio, primetili su "zlobnici". Zaista, bila je veoma ružna slika kako gardisti u svečanim plavim uniformama polažu venac, a njihov komandant stoji u sasvim drugoj uniformi. Kasnije se ispostavilo da je to bila ideja jedne Nikolićeve saradnice koja je smatrala da bi "bilo lepo da komandant Garde bude u staroj srpskoj uniformi". To što nije po propisima, bilo je manje bitno.

I tako su krenule pripreme za konjički vod Garde, pa su uglavnom podoficiri i poneki oficir odabrani da idu na obuku u Policijsku brigadu na Banovom brdu koja u svom sastavu ima konjicu. Policiji konjica treba jer su konji nezamenjivi u suzbijanju nereda, posebno u okolini stadiona, njih se navijači više boje nego pendreka, ali šta će vojsci u ovoj situaciji konji, nije objašnjeno – osim za prikazivanje na raznim svečanostima, "da narod vidi". A to što dnevno po nekoliko ne samo profesionalnih vojnika nego i podoficira i oficira, u čije školovanje su uložena sredstva, napušta vojsku, za državni vrh je manje važno.

Da je konjica "budućnost" vojske svedoči i "Pravilnik o izmeni Pravilnika o utvrđivanju elemenata formacijskih mesta oficira i podoficira u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije", koji je potpisao Vulin, a objavljen je u "Službenom vojnom listu" broj 20, od 14. juna ove godine. Pa se, recimo, propisuje da major-konjanik, komandir konjičkog voda ima 13. platnu grupu, istu kao i major u avijaciji, pilot, a komandiri vodova u specijalnim jedinicama i vojnoj policiji 14. platnu grupu. Predviđeno je da kapetan zamenik komandira konjičkog voda ima takođe 14. platnu grupu, a 15. će imati poručnik konjanik ili kapetan iz Odeljenja za zdravstvenu zaštitu i Odeljenja za uzgoj i negu konja i biće u istom rangu sa kapetanima Specijalne brigade ili Vojne policije. O "značaju" konjice govori i to da će pilot kapetan biti u 15. a poručnik u 16. platnoj grupi.

U isto vreme, Vulinovim pravilnikom predviđeno je da poručnik iz Voda za razminiranje i uklanjanje neeksplodiranih ubojnih sredstava, dakle neko kome svaki izlazak na teren može da bude opasan po život, ima 16. platnu grupu.

Zastavnik-konjanik biće u 18. platnoj grupi, stariji vodnik prve klase u 19, a stariji vodnici i vodnici u 20, a za te činove su, pored konjanika, predviđena i formacijska mesta "vodič-konjanik", veterinarski tehničar i "dreser-konjanik". Kada se uzme u obzir da je letos objavljeno da su profesionalni vojnici koji su bili prinuđeni da statiraju na snimanju filma *Čarape kralja Petra*, porodične produkcije Lazara Ristovskog, morali to da rade za dnevnicu od 1100 dinara, dok je ista za volove iznosila 33 evra, a za konja čak 100, ne čudi onda koliki značaj Ministarstvo pridaje "konjici" i privileguje "konjanike" u odnosu na ostale pripadnike Vojske Srbije. Posebno kad su konji došli iz "bratskih UAE".

Da jedan pilot ima manju platnu grupu od kolege koji jaše konja, moguće je samo u zemlji Srbiji. ¶

DAVOR LUKAČ

GOSTI: JOVO BAKIĆ I BOŽIDAR ANDREJIĆ

ČETVRTAK 18H

ZUMIRANJE

TEMA: 10 GODINA SRPSKE NAPREDNE STRANKE

VREME

GOSTI: RANKA SAVIĆ I ZORAN STOJILJKOVIĆ

PETAK 20H

ZUMIRANJE

TEMA: BOLOVI RADNIKA U SRBIJI

WWW.VREME.COM

I NA TV ŠABAC, TV SANDŽAK, T1 ZAJEČAR, TELEMARK ČAČAK,
TV VALJEVO PLUS, KRALJEVAČKA KATV, TV FORUM PRIJEPOLJE
I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

UPOZNAĆU SVET S POLITIČKIM KRIMINALOM U SRBIJI

"Ja mislim da se opšta centralizacija sprovodi iz dva razloga: prvi da biste imali potpunu kontrolu i razvili sistemsku korupciju kroz kapilarne glasove, a drugi je što je Vučić svestan da u najvećem broju lokalnih samouprava sede nekompetentni i nestručni ljudi i, pošto su takvi, oni su opasni. Zato što su opasni, onda treba da se rukovodi njima iz centrale i da se trošenje novca ograniči samo na uzak krug ljudi koji sede oko Vučića na ministarskim pozicijama. To ima veze i s tim da vam je jedan čovek kandidat i za predsednika države, i za premijera, i za gradonačelnika i za predsednika opštine. Svuda lista nosi ime Aleksandra Vučića, a pošto on sedi gore i on određuje gde će pare da se potroše, onda je i sistem tako formatiran"

Bio je profesionalni fudbaler koji je devedesetih dogurao do Prve lige. Manje od pola sezone trenirao je u Obiliću, sa kojim je trebalo da potpiše ugovor godinu dana pre nego što će tim Željka Ražnatovića Arkana postati prvak države. Kad je posle jedne utakmice video krvavu svlačionicu u kojoj je zverski pretučen igrač koji je promašio penal, pobegao je glavom bez obzira. Potom je igrao za Univerzitetski fudbalski klub "Studentski grad", za "stan i hranu", kako sam kaže, dok nije završio Pravni fakultet u Beogradu. Zatim je radio u prosveti, pa u gradskoj upravi, bio narodni poslanik od 2012. do 2014. Poslednje četiri godine Nebojša Zelenović je gradonačelnik Šapca, jedinog grada u Srbiji u kojem Srpska napredna stranka (SNS) nije na vlasti. Još samo dve opštine nisu pod kontrolom SNS-a: Paraćin i Čajetina.

Nebojša Zelenović je pozvan da 6. oktobra u Strazburu pred Komitetom za monitoring Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti govori o političkim pritiscima SNS-a na lokalne vlasti u Srbiji. Zelenovićev tim tvrdi da je skupio podatke o 113 osoba iz 48 lokalnih samouprava koji su bili uhapšeni posle izbora 2012. i 2016. Od tog broja njih 34 su bili gradonačelnici i predsednici opština.

"To je ono o čemu ću ja govoriti u Strazburu", kaže Nebojša Zelenović za "Vreme" i dodaje: "Jer, moja je ideja da tamo predstavim kako izgleda tehnologija vlasti Srpske napredne stranke danas u Srbiji i da izvestimo o tom političkom kriminalu. Na poslednjem sastanku Komiteta za monitoring koji nije slučajno održan u Istanbulu, predsednik opštine Paraćin Saša Paunović otvorio je tu temu. Milan Stamatović, predsednik opštine Čajetina, i ja podržali smo njegov izveštaj. Pošto je to sad otišlo na mnogo više telo, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Saveta Evrope, sada je trenutak da potpuno rasvetlimo situaciju u Srbiji. Mislim da je za narod u Srbiji važno da zna da smo mi, samom činjenicom što sam ja pozvan tamo, uvršteni u red država kao što su Turska, gde se vrši pritisak na političke protivnike, ili Moldavija, gde se takvi protivnici ubijaju. Zabrinjavajući je podatak da smo mi u takvom društvu. I ja ću svoje gostovanje u Strazburu potkrepiti ozbiljnim dokazima."

"VREME": Koji su to dokazi?

NEBOJŠA ZELENOVIĆ: Mi imamo spisak svih 113 ljudi, kao što imamo spisak i ta 34 gradonačelnika i predsednika opština koji su lišene slobode, kao i činjenicu da ne postoji nijedna osuđujuća presuda protiv bivših predsednika opština

Fotografije: Marija Janković

„Vi imate stranačke komesare SNS-a koji su zaduženi za određene regione u Srbiji. Tako je za naš region zadužen neki Malović, koji je, inače, bivši taksista, sada zaposlen u Air Serbia. Čak ni ovdašnji naprednjaci ne kriju da im je on šef i da on komanduje tužiocima, policiji. A baš me interesuje kakvu je školu on završio da sa automobila pređe na avione. To bih voleo da znam"

i gradonačelnika. Postoje samo tri pravosnažne presude, sve ostalo je potpuno nejasno, nedovršeno, bez ikakvih rezultata. Izuzetno je važno da pokušam da objasnim kakav se politički kriminal sprovodi u Srbiji. Ja ću tamo govoriti o političkom kriminalu koji se dešava pre, za vreme i posle izbora. Iza svake od tih pojedinačnih situacija postoji jedan politički projekat koji je u sebe uvrstio: marginalne portale, novinare i medije pod uticajem SNS-a koji svojim izveštavanjem kriminalizuju određenu osobu ili organizaciju; nakon toga postupaju organi u institucijama koje su zloupotrebljene bilo da je to policija ili tužilaštvo, onda se neko lišava slobode i posle dođe ili do promene u odborničkoj većini u lokalnoj samoupravi ili se pripremi situacija za vanredne izbore. Mi ćemo, među ostalim, priložiti izjave predsednika opštine Novi Beograd Nenada Milenkovića, koji je šest meseci bio u pritvoru, pa Miloša Simonovića, gradonačelnika Niša, koji je više od mesec dana bio u pritvoru, a da se ništa posle toga nije desilo. Jednostavno, to je trebalo da posluži u nekakve političke svrhe koje treba da dovedu da sutra SNS bude na vlasti u toj lokalnoj zajednici.

Da li su ljudi o kojima govorite pokrenuli tužbe zbog neosnovanog lišavanja slobode?

Svako je na svoj način reagovao. U izveštaju piše šta se desilo sa nekima od njih. U deset slučajeva promenili su stranu i učlanili se u SNS. Sve će to biti u izveštaju.

Pod kojom sumnjom su te osobe hapšene?

Uglavnom je u pitanju kriminalizacija: neko je optužen da je pokraden nekakav novac, da je oštetio grad ili državu i, naravno, pošto je takav, taj ne sme da se bavi javnom funkcijom. Ja nemam ništa protiv da svaki organ u državi radi svoj posao, to je sasvim legitimno. Ali, evo vam slučaj kroz koji sam ja skoro prošao: nije redovno postupanje policije da vam dođu policajci iz Novog Sada i da se bave time gde ste servisirali automobile ili gde se i na koji način sakuplja smeće. Da to bude tema kojom se bave visokorangirani policajci? Mi smo u Šapcu šest nedelja imali policajce koji su dolazili iz Novog Sada, kasnije iz Beograda, koji vam uđu u zgradu i zauzmu gradsku upravu da uopšte ne možete da funkcionišete kao administrativni sistem. A sve je to unapred najavljeno na lokalnom portalu Embargo, da će doći ti i ti, da ispitaju to i to, a onda se posle tri dana pojave ti koji su već najavljeni.

Koja je to policijska služba?

Ja uopšte ne znam po čijem nalogu oni postupaju. Samo sam ih jednom video, posle toga me više niko ništa nije pitao niti konsultovao. Ja nemam nikakav problem da svaka državna služba radi svoj posao, ali imam problem kada se, umesto redovnog postupka, dogodi ozbiljan politički projekat. Prvo je najavljeno da će se nešto desiti, onda se priča da je, navodno, pokraden ili oštećen budžet za 5.000.000 evra. Pa onda narodni poslanici SNS-a najave da ću ja biti uhapšen, svakog trenutka, evo samo što nisam, a onda posle toga dođe policija koja nema nikakav nalog tužilaštva. Ja ga nisam video, ne znam po čijem nalogu postupaju.

Pa dobro, kako su onda ušli? Što ste ih pustili ako nemaju nikakav nalog?

Znate kako, ja ne mogu da kažem: "Mi ćemo vama zabraniti da uđete." Oni kažu: "Mi nismo dužni da vama pokazujemo bilo šta." Ja onda konsultujem pravnike u gradskoj upravi, ne mogu da njima stanem na vrata i ne dozvolim ulaz. Ali, bilo bi lepo da bar budemo informisani. Do sada nismo imali takvu situaciju.

Koliko dugo su se policajci zadržali?

Bili su pet i po nedelja. Od sredine avgusta do početka septembra, onda su otišli, pa su se vratili, bili su tu cele prošle nedelje. Sad ih nema, možda će se pojaviti sledeće sedmice.

I vi ne znate šta je svrha te istrage?

Ništa ne znam. Osim što znam da oni saslušavaju službenike, činovnike, načelnike odeljenja gradske uprave. To će takođe biti u izveštaju u Strazburu. Imaćemo izjave ljudi koji su ispitivani.

Šta su ih pitali?

Kažu im: "Ništa se vi ne bojte, to je politika. Vi to ne razumete. Samo kažite ko vam je rekao da uradite to što ste radili." Oni kažu: "Ne znam ni šta sam uradio, gde sam pogrešio." Sad su svi pod ozbiljnim pritiskom i strahom da nisu nešto pogrešili, a ne znaju o čemu se radi. Pored toga, saslušavani su privrednici koji su nešto radili za gradsku upravu i rečeno im je da kažu da su tenderi nameštени.

Samo da preciziramo. Vi hoćete da kažete da ti policajci ili inspektori, kad sednu da razgovaraju bilo sa službenikom grada ili privredni-

„Kad su 2015. bili izbori za mesnu zajednicu Majur, pazite, to su građanski izbori, vi tu ne smete ni da pomenete bilo kakvu stranačku organizaciju, a oni su dan ranije doveli Acu Lukasa. Gde god treba da se dobiju izbori, Aca Lukas peva i on nema problem da kaže da je SNS platila koncert i da SNS časti meštane Majura njegovim koncertom da sutra na izborima glasaju za SNS. On poziva: 'Dođite sutra na izbore da glasate, treba da pobedimo...'"

kom, otvoreno im saopšte: "Reci da si to uradio na nelegalan način."

Tako je. "Priznaj da je tender namešten!"

To mu kažu?

To mu kažu, tim rečima. Ti ljudi su neverovatno izloženi pritisku. Nije normalno da policijski službenik bilo kome kaže to što sam sad ja vama rekao. Ne kažem da su svi takvi, ali je očigledno da postoji politički nalog, jer ni oni sami ne kriju da je to politika. Zamislite da vam policijski službenik kaže: "Nemojte ništa da se brinete, to je politika." Kakva je to politika? Čija je to politika? Ja to ne razumem, ali dobro znam, ne samo da smo blokirani jer ne možemo da radimo, da šaljemo izveštaje, obavljamo plaćanja, izdajemo građevinske dozvole, pošto nam saslušavaju načelnike službi, nego su i ljudi preplašeni. Svako nelegalno postupanje svakog organa koji je ovde došao da ispituje biće prijavljeno i potkrepljeno izjavama ljudi koji su tome bili izloženi. Da se razumemo, imali smo mi i ranije pritisaka, ali nikad nisu bili tako intenzivni kao u poslednja dva meseca.

Hoćete da kažete da Državna revizorska institucija (DRI) nije tako postupala kad je vršila reviziju poslovanja grada Šapca?

DRI je utvrdila da postoje neke neusaglašenosti u poslovanju grada koje u zbiru iznose oko 5.000.000 evra, i onda vam izađu naprednjaci koji su unapred najavili da ćemo mi da vidimo šta će da nam se desi kad dođe revizija. To što je DRI utvrdila u gradu Šapcu ne razlikuje se od poslovanja u bilo kom drugom gradu, opštini ili u ministarstvu, ali je samo protiv mene podneta krivična prijava.

Za koji period se odnosio izveštaj DRI?

To je bio izveštaj za 2015. i 2016. Činjenica je, a to piše i u izveštaju revizije, da ne postoji nikakva šteta po budžet grada Šapca. A onda sam ja procesuiran u okolnostima u kojima je trebalo da se prikaže da sam ukrao nekakve pare. Pošto niko u gradu, uključujući i mene, nije ukrao nikakve pare i ne postoji šteta po budžet, sudija je donela oslobađajuću presudu. Onda je sve što je bilo pripremljeno za mene, nekakva atmosfera linča, čime je trebalo da se brzo završi sa mnom, to je preneto na tu sudiju Biljanu Mraović koja je donela presudu. Ne mogu da vam objasnim kroz šta je sve ta žena prošla. Na kraju krajeva, ona je izvestila Visoki savet sudstva, Društvo sudija Srbije je reagovalo i tražilo da se zaustavi linč koji su ovde u gradu sproveli SNS i njeni funkcioneri.

A kakve su konkretno te nepravilnosti?

U načinu knjiženja određenih troškova, rashoda, evidencije računa i slično.

Ali nema štete po budžet?

Nema nikakve štete. Tako rade lokalne samouprave manje-više svuda po Srbiji. Mi smo u međuvremenu najveći deo primedbi revizora ispravili, što je i DRI potvrdila.

Kakvim su još pritiscima izložene lokalne samouprave u Srbiji?

Vi imate stranačke komesare SNS-a koji su zaduženi za određene regione u Srbiji. Tako je za naš region zadužen neki Malović, koji je, inače, bivši taksista, sada zaposlen u Air Serbia. Čak ni ovdašnji naprednjaci ne kriju da im je on šef i da on komanduje tužiocima, policiji...

Ima li on ikakvu funkciju u Šapcu? On nije predsednik lokalnog odbora SNS-a?

Nije on ništa. Nema on zvaničnu funkciju. On vam je vlast umesto vlasti za šabački kraj. On je nezvanični staralac Gradskog odbora SNS-a. Pošto oni nisu sposobni da se sami staraju o sebi, onda imaju šefa. Taj šef vodi računa da sud presuđuje kako on misli da je važno, da tužilac i policija rade ono što im se kaže.

On je taksista iz Šapca?

Ne, on je taksista iz Beograda, sa beogradskog aerodroma, koji je sad postao izvršni direktor Air Serbia. Baš me interesuje kakvu je školu on završio da sa automobila pređe na avione. To bih voleo da znam. A vi sad imate situaciju da predsednik Osnovnog suda u Šapcu deli flajere na štandu SNS-a pred izbore 2016. To vam je Srbija danas i to će biti dokumentovano u Strazburu. To nije normalno. To je jasna poruka svim sudijama i svima u pravosuđu da moraju da slušaju. Mi imamo 1100 zaposlenih u bolnici u Šapcu koji dobijaju platu iz budžeta Republike Srbije i imaju obavezu da sa članovima svojih porodica budu sigurni, to jest kapilarni, glasovi. Znači, oni imaju zadatak da glasaju za SNS. Odskora i direktora biblioteke u Šapcu postavlja ministar kulture. Ja to nisam ni znao, do sad je to uvek postavljano u gradu, pošto je to gradska biblioteka. Sad je i to centralizovano. Ja mislim da se opšta centralizacija sprovodi iz dva razloga: prvi da biste imali potpunu kontrolu i »

“Evo vam slučaj kroz koji sam ja skoro prošao: nije redovno postupanje policije da vam dođu policajci iz Novog Sada da se bave time gde ste servisirali automobile ili gde se i na koji način sakuplja smeće. Da to bude tema kojom se bave visokorangirani policajci? A sve je to unapred najavljeno na lokalnom portalu Embargo, da će doći ti i ti, da ispitaju to i to, a onda se posle tri dana pojave ti koji su već najavljeni”

razvili sistemsku korupciju kroz kapilarne glasove, a drugi je što je Vučić svestan da u najvećem broju lokalnih samouprava sede nekompetentni i nestručni ljudi i, pošto su takvi, oni su opasni. Zato što su opasni, onda treba da se rukovodi njima iz centrale i da se trošenje novca ograniči samo na uzak krug ljudi koji sede oko Vučića na ministarskim pozicijama. Samo oni mogu da potroše novac. To ima veze i s tim da vam je jedan čovek kandidat i za predsednika države, i za premijera, i za gradonačelnika i za predsednika opštine. Svuda lista nosi ime Aleksandra Vučića, a pošto on sedi gore i on određuje gde će pare da se potroše, onda je i sistem tako formatiran.

Kako izgledaju lokalni izbori u Šapcu?

Kad su 2015. bili izbori za mesnu zajednicu Majur, pazite, to su građanski izbori, vi tu ne smete ni da pomenete bilo kakvu stranačku organizaciju, a oni su doveli Acu Lukasa dan ranije. Gde god treba da se dobiju izbori, Aca Lukas peva i on nema problem da kaže da je SNS platila koncert i da SNS časti meštane Majura njegovim koncertom da sutra na izborima glasaju za SNS.

On to otvoreno kaže?

Da, on to kaže na bini, u mikrofon, i krene da peva. On poziva: “Dođite sutra na izbore da glasate, treba da pobedimo...” Znate, to tako funkcioniše. Tad sam prvi put shvatio kako izgledaju izbori kad dođu Zelja i neki Kristijan iz Smedereva. To su neke veličine, ja nikad pre nisam znao za te ljude. Znam kako Kristijan izgleda, ne znam kako Zelja izgleda, ali sam posle video u novinama. Majur je veliko selo od 5000 birača, predgrađe Šapca, i tamo gde su oni znali da građani neće glasati za SNS postavili su crne džipove na krajevima ulica i ljudima uopšte nisu dali da izađu iz kuća tog dana. Od 5000 ljudi jedva da je na izbore izašlo 1000. Oni su stvorili gužvu gde su glasači prolazili kroz špalir nabildovanih, tetoviranih ljudi koji vam kažu za koga da glasate, i čik nemojte glasati! Ljudi uopšte nisu hteli da učestvuju u tome. Ja sam bio tamo do ponoći, kad se završilo brojanje glasova, a onda im se Vučić obratio preko mobilnog telefona, čestitao im pobedu u Šapcu... To je bila državna stvar, da li će se pobediti na izborima u Majuru! Onda su došli lokalni izbori 2016. i Vučić je izgubio.

A je li opet bilo tih zelja i kristijana?

Pa, nije bilo, zato što čovek nije stigao da bude na sto mesta u isto vreme. Bio je taj Kristijan, otkud znam. Ali kad se raširi front, oni ne mogu da stignu na sva mesta i nije bilo mogućnosti da se izvrše takvi pritisci. Mi smo 2016. imali relativno poštene izbore. Da zanemarimo medije, što niko od nas nije mogao bilo šta da kaže u medijima, a kamoli da se pojavi na RTS-u.

Kako je izgledalo posle izbora?

Svi smo mi znali da jedan broj odbornika trpi pritiske, da ih ucenjuju, ali niko od njih nije hteo o tome da priča. I mi smo gledali da nas to ne ometa, da grad i dalje funkcioniše jer smo imali mnogo važnih stvari da uradimo. Međutim, nakon što smo formirali Savez za Srbiju i pošto je Saša Paunović uspeo da ove pritiske stavi na dnevni red Komiteta za monitoring, i kad sam ja dobio poziv za ovaj kongres Saveta Evrope, onda smo ponovo počeli da razgovaramo sa tim ljudima. Ovog puta su rekli: “U redu, hoću da kažem sad. Hoću da kažem kroz šta sam prošao.” Tad izađe jedan odbornik, oficir u penziji, koji kaže da mu je u dvorištu bio Veselin Šljivančanin i rekao mu da treba da pređe u SNS. Da će od toga njemu biti bolje, njegovoj porodici, svima, i da tako treba da se uradi. Čovek je rekao: “Neću.” On je to napisao u izjavi. Ta će izjava biti prevedena na engleski i biće deo materijala koji ću predstaviti u Strazburu. To je strašno – on je osuđeni ratni zločinac koji ide u kampanju za SNS. To čak nije ni kampanja, to je pritisak, to je krivično delo. Imamo i slučaj odbornika kojem je prećeno da će ostati bez posla u državnoj instituciji ako ne pređe u SNS. Iznenadiće se ljudi koliko je visokopozicioniranih državnih funkcionera u to uključeno, a to su sve krivična dela. To je politički kriminal o kojem ću pričati. Za sada imamo petnaest izjava iz Šapca, a prikupljamo izjave svakog odbornika širom Srbije koji je bio primoravan da promeni izbornu volju građana.

Hoćete li da kažete imena tih odbornika i državnih funkcionera?

Hoću, posle Strazbura ću sve da kažem.¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Početak pun nade i snova

Čvrsto verujem u zajedničko stvaranje. Zajedničko stvaranje kao filozofija okuplja različite strane koje udružene kreiraju uzajamno koristan ishod. Stoga verujem da je uloga naših zaposlenih, svih 1000 njih, izuzetno važna. Oni treba da zajednički stvaraju udruženu vrednost sa našim kupcima, dobavljačima, potrošačima i lokalnom zajednicom. Od njih očekujem da ostanu otvorenog uma, fleksibilni i da uvek teže ka inovacijama i stalnom razvoju

Kada mi je ponuđena pozicija generalnog direktora Coca-Cole HBC Srbija i Crna Gora, naravno da sam bio veoma počastvovan što mi kompanija dodeljuje tako značajnu ulogu. Ulogu da nastavim sa daljim održivim rastom najuspešnije operacije u Coca-Cola Hellenic grupi. Istovremeno sam znao da će moja supruga i moja dva sina, Marin i Kalojan, sigurno biti srećni u Srbiji. Tokom proteklih nekoliko godina posećivali smo Beograd i uvek se divno provodili. Čak i kad smo išli na neke druge destinacije, trudili smo se da barem jedan dan provedemo u Beogradu. To ne čudi, jer mi u Bugarskoj i onako kažemo ***братя сърби,*** braća Srbi, zato što imamo sličan, gotovo isti mentalitet.

Moj prvi dan u beogradskoj punionici obeležio je osećaj koji i sada imam. Kad sam ušao u glavnu zgradu, sreo sam se sa Svetlanom, svojom personalnom asistentkinjom, koja me je dočekala sa pozitivnom energijom i toplom dobrodošlicom, na isti način kao što to čini i svakog dana od tada.

Prvi sastanak sa najbližim saradnicima je protekao kako sam i očekivao. Puni velikih snova, ideja i zajedničke posvećenosti, sigurni da ćemo obezbediti održiv rast ove operacije. Taj dan mi je ulio veliku nadu da ćemo zajedno napraviti nešto veliko!

Došao sam ovde pun poštovanja prema organizaciji – prema svemu što je tim do sada ostvario. Coca-Cola HBC Srbija i Crna Gora je osvojila trofej "Andrew David", internu nagradu za najuspešniju operaciju u Coca-Cola Hellenic grupi, i to tri puta zaredom. To je nešto što još nikome nije uspelo. Ova lokalna operacija je dostigla najviši nivo. Da bi tu i ostala, neophodno je da stalno inoviramo i iznova se razvijamo u svim mogućim aspektima! Uvek kažem da nikad ne treba da prestanemo da težimo ka još većim visinama.

Za 2019. godinu imamo odlično definisane i snažne strategije, kao i garanciju tima da ćemo ih uspešno sprovesti i ispuniti svoje obaveze. Najviše treba da se okrenemo rastu prihoda od pojedinačnih pakovanja i osvajanju tržišta, koje postaje sve konkurentnije u različitim zemljama. Mi treba da ostanemo fleksibilni i da naučimo da brzo prilagođavamo svoje planove u promenjenom okruženju. Nastavićemo da se bavimo ulaganjem u razvoj svojih zaposlenih kao i privlačenjem najvećih talenata. Dodatno ćemo ojačati svoju poziciju kao jednog od vodećih poslodavaca i dodatno razviti organizacione sposobnosti. Kada je reč o potrošačima, nastavićemo da im nudimo širok asortiman napitaka koji su prilagođeni njihovim potrebama 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji. To će od nas zahtevati da se još više prilagodimo svojim partnerima tj. kupcima. Zajedno sa njima možemo dodatno da ojačamo posvećenost kontinuiranom poslovnom rastu.

Čvrsto verujem u zajedničko stvaranje. Zajedničko stvaranje kao filozofija okuplja različite strane koje udružene kreiraju uzajamno koristan ishod. Stoga verujem da je uloga naših zaposlenih, svih 1000 njih, izuzetno važna. Oni treba da zajednički stvaraju udruženu vrednost sa našim kupcima, dobavljačima, potrošačima i lokalnom zajednicom. Od njih očekujem da ostanu otvorenog uma, fleksibilni i da uvek teže ka inovacijama i stalnom razvoju.

Ja sam ovde došao da radim, da radim najbolje što mogu i to zajedno sa celim timom čija će dalja edukacija i razvoj biti u centru moje pažnje. Baš ovako jednostavno, kao što i zvuči. I kao i u svemu ostalom, daću sve od sebe. To je moje obećanje, ne samo ovoj kompaniji, nego svim ljudima, posvećenim zaposlenima u kompaniji Coca-Cola HBC Srbija i Crna Gora.

Zato nas pratite i gledajte kako ova operacija konstantno podiže lestvicu ka jednom velikom snu!

Budućnost pripada onima koji veruju u lepotu svojih snova.
—Elenor Ruzvelt ¶

SVETOSLAV ATANASOV
generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC Srbija i Crna Gora

Holbruk za 21. vek

Višednevna poseta Metjua Palmera, činovnika američke vlade zaduženog za ovaj deo sveta, izaziva velike reakcije ali i očekivanja: kod protivnika vlasti da je došao da izvuče uši i disciplinuje vlast, kod vlasti da podrži ideju o "konačnom rešenju" za Kosovo. O tome šta su zapravo bile teme možda ćemo čitati u nekom budućem romanu ovog diplomate

Foto: Dimitrije Goll /Tanjug

Metju Palmer, vrsni američki diplomata, trenutno na funkciji pomoćnika zamenika državnog sekretara, čest je gost što u Srbiji što u regionu. Ove jeseni došao je u važnom trenutku: neposredno pred odlučivanje u Sobranju – narodnoj skupštini Makedonije o ustavnim promenama koje bi trebalo da dovedu do prihvatanja Sporazuma iz Prespe sa susednom Grčkom, i u času kada nema dijaloga između srpske i kosovske strane u oblasti postizanja "sporazuma o normalizaciji odnosa".

Pored toga, on je jedan u nizu predstavnika vašingtonske administracije koji su pohodili region poslednjih meseci. Njemu je ovo bila treća poseta za godinu dana, što bi moglo da govori o važnosti koju Vašington pripisuje ovom malom regionu zbog uloge na trasi migranata iz Azije, ali predstavlja i nasleđe američke administracije kada je reč o održavanju mira na Balkanu.

Opšte je mesto u javnosti Srbije da američke diplomate dolaze zbog toga što neki procesi stoje, a oni stižu da stvar pokrenu, ubrzaju i dovedu do finalnog rešenja. Proces dijaloga između Prištine i Beograda "zaglavljen" je neko vreme i jedino sa čime se javnost suočava jesu priče servirane iz "vladinih krugova", uvek kontradiktorne: Srbija treba da se suoči sa realnošću ali Priština ne sme da veruje da će ikada biti nezavisna na način da je Beograd prizna i da ima mesto među zemljama članicama UN-a ili Interpola.

KRIZNI MENADŽMENT

Neki analitičari veruju da je proces iz faze dijaloga prešao u fazu tzv. kriznog menadžmenta i da Palmerovu posetu treba u tom smislu tumačiti. Lagodne briselske sesije sa Federikom Mogerini mogli bi uskoro da zamene diktirani razgovori uz posredovanje nekog novog Ričarda Holbruka, čuvenog američkog diplomate za kog se veruje da je odigrao ključnu ulogu u zaustavljanju rata u Bosni i pripremanju Dejtonskog sporazuma. Da li je Palmer novi Holbruk koji donosi nove odnose Srbije i Kosova ili je samo još jedan u nizu činovnika koji rutinski obilaze region vredan jedino jer trenutno nema rata i ekonomski pokazatelji nisu toliko loši?

Odnosi Srbije i SAD bili su na ivici incidenta kada se Palmer pojavio kao gost na Bezbednosnom forumu koji tradicionalno organizuju Beogradski centar za bezbednosnu politiku i Fond za političku izuzetnost, a od ove godine i Evropski pokret u Srbiji. Ovaj pandan bezbednosnom formu u Minhenu na kome govore najveći svetski državnici uspeo je da za kratko vreme postane relevantno godišnje okupljanje regionalnih lidera. Ove godine forum je otvoren dijalogom Srbije i NATO-a, razgovorom Jensa Stoltenberga i predsednika Srbije Aleksandra Vučića, a docnije su gosti bili razni i uvaženi, a posebno se čekao nastup Metjua Palmera. On se pojavio u Beogradu usred rasprave o tome da li je nekoliko dana ranije ambasador SAD u Beogradu Kajl Skat (koga srpski zvaničnici i tabloidi zovu Skot) uvredio državu Srbiju na konferenciji za novinare u Vladi Srbije rekavši da za njega Kosovo nije takozvana država nego nezavisna država. Uzgred, pitanje koje je dovelo do takvog odgovora postavio je Stefan Cvetković, kontroverzni novinar iz Bele Crkve poznat po lažnom nestanku u proleće 2018. godine.

Ambasador Skat se pojavio pred novinarima posle sastanka sa ministarkom u Vladi Srbije Zoranom Mihajlović i predstavnikom američko-turske kompani-

Metju Palmer je došao usred te tabloidne oluje koja se sručila na SAD i njenog ambasadora i sve koji su prepoznati kao američki "lokatori" u Srbiji

je Behtel koja bi narednih godina trebalo da gradi "Moravski koridor" – neku vrstu autoputa između Preljine i Pojata. Činjenica da Zorana Mihajlović nije "reagovala" na "uvredu" koju je izrekao Skat izazvala je najpre reakciju ministra odbrane Aleksandra Vulina, a potom i predsednice Vlade Srbije Ane Brnabić, pa i Aleksandra Vučića lično.

UVREĐENOST I ZBLANUĆE

Iako je ambasador argumentovao svoj stav činjenicom da je Kosovo za SAD deset godina unazad nezavisna država, tabloidna javnost i uzrujana vlast nisu mogli da "pređu preko činjenice" da je to rekao u zgradi Vlade Srbije, što je valjda neko posebno mesto i valjda je time uvredio i vladu i čitav narod. Ana Brnabić je iznela svoje "zblanuće" na proslavi petnaestogodišnjice rada američke kompanije Filip Moris u Srbiji. Vučić je o "incidentu" ambasadora Skata govorio na nekom od brojnih događaja koje organizuje svakodnevno i posebno se osvrnuo na nonšalantno ponašanje ministarke Mihajlović, što je potom poslužilo tabloidima da je malo "provuku kroz blato" i još jednom "jave" o tome da joj "leti glava" u rekonstrukciji Vlade.

Metju Palmer je došao usred te tabloidne oluje koja se sručila na SAD i njenog ambasadora i sve koji su prepoznati kao američki "lokatori" u Srbiji i imao je zadatak da vlastima prenese neku poruku i da »

snagom autoriteta institucije koju predstavlja pošalje poruke koje će odjeknuti ne samo u Srbiji.

U tome je, čini se, u potpunosti uspeo. Za par dana u Beogradu, on se sastao najpre sa Anom Brnabić, pa sa Aleksandrom Vučićem, a pre odlaska iz Beograda, gde mu živi tašta, govorio je i na forumu koji je direktno prenosila beogradska TV N1. Njegov "govor" na forumu imao je nekoliko ključnih poruka: SAD vidi region kao stecište organizovanog kriminala protiv koga se ne vodi adekvatna borba, političari se bave politikom zbog bogaćenja i nepotizma, vladavine zakona nema, pa posledično ni zagarantovanih prava za građane. Pored toga, jasno je poručio da je jedinstvena BiH ono što je u interesu SAD i da tu neće biti nikakvog odstupanja, što je valjda trebalo da znači da ukoliko bi došlo do nekakvih izmena granica između Srbije i Kosova, to ne može da utiče na Bosnu ili druge oblasti što u regiji što u svetu. Bosna treba da nauči da živi zajedno, da političari smanje lopovluk, da se učini više na poboljšanju života ljudi koji se masovno iseljavaju. Crna Gora je pohvaljena zbog ulaska u NATO, ali je poruka da se mora unaprediti na polju vladavine zakona i slobode medija.

Stav je Vašingtona da Srbija i Kosovo moraju postići sporazum prihvatljiv za obe strane i da nema unapred pretpostavljenog rešenja. Palmer je rekao i da SAD ne daju nikome blanko čekove, da nema crvenih linija, ali da se sporazum mora relativno brzo postići. Izgleda kao da je "Zapad" otvorio neku vrstu kapije koja je oročeno odškrinuta i ako se u datom vreme kroz nju ne prođe, vrata će se zatvoriti i onda će se razgovarati na neki drugi način – ne u dijalogu već kroz principe rešavanja krize.

I Vučić i Ana Brnabić su bili ljubazni prema gostu, tabloidi nisu divljali, sačekali su da Palmer ode u Makedoniju pa da nastave sa sejanjem lažnih vesti i straha među građane Srbije, objavljujući priče o ratu koji nam Tramp sprema, o tome kako će se ovde sile sukobljavati i slične besmislice.

POSLEDICE

Sudeći po izostanku skoro svih ambasadora sa proslave desetogodišnjice SNS u nedelju, 21. oktobra u Kraljevu, izuzev kineskog ambasadora i Orbanovog izaslanika (ali to su više poslovni partneri), izgleda kao da je Vučiću muka od pritisaka kojima je izložen sa svih strana.

DA LI JE KOSOVO NEZAVISNO ILI ZAVISNO: Kajl Skot i Ana Brnabić
Foto: Dimitrije Goll /Tanjug

Iako se u javnosti trudi da bude drčan, jer se to dopada njegovim biračima, i da "ne da na sebe i Srbiju", iako govori kako nam je svima povratio ponos i kako nas zbog toga mnogo više cene u svetu, malo toga ima što bi vodilo do takvog zaključka. Vučić je uspeo da izdejstvuje promenu u američkom razumevanju odnosa sa Kosovom i to je njegov veliki rezultat – SAD danas govore da je moguće i drugo rešenje osim onog koje bi vodilo ka tome da Srbija prizna Kosovo u "avnojevskim granicama", što je do pre godinu dana bilo nezamislivo. Takva promena može da mu donese neku vrstu poštovanja u diplomatskim krugovima jer se pokazao sposobnim da "nametne svoju temu", ali to neće promeniti odlučnost istih tih krugova da ga pritiskaju i traže "normalizaciju odnosa sa Kosovom".

ROKOVI

S druge strane, SAD nizom aktivnosti ove godine, dovođenjem što predstavnika vlade, što poslovnih ljudi, pokušava da pošalje poruku vlastima u Beogradu, ali i da bude prisutna u mesecima kada, na primer, Kina mnogo agresivnije nastupa, maše velikim projektima i stiče veliki uticaj u srpskom društvu, razvijajući grane svog globalnog projekta "Jedan pojas, jedan put".

Dok se ono malo opozicije podsmeva Vučiću zbog toga što mu iz Amerike dolaze samo ti "mali činovnici" kao što je Palmer, on tu činjenicu vešto koristi u odnosima sa SAD jer se, na drugoj strani, redovno susreće sa kineskim i ruskim predsednicima. Američka želja da budu prisutni ogleda se i u nameri da se kontroverzna američka kompanija za izgradnju puteva uključi u razvoj infrastrukture u Srbiji i napravi autoput koji bi trebalo da spoji Koridor 10 i Koridor 11. Time bi se Amerika delimično izjednačila sa investicijama koje u Srbiji već u toj oblasti sprovode Kina i Rusija – u putnoj i železničkoj infrastrukturi.

Ukratko, ceo ambijent ide na ruku Aleksandru Vučiću, osim onoga što niko javno ne može da kaže, a tiče se rokova za ispunjenje obećanog dogovora da će srpsko-kosovsko pitanje biti rešeno. Zoran Zaev, premijer Makedonije, u roku od godinu i po dana isporučio je rešenje dugogodišnjeg spora sa Grčkom, čime je postao najbolji lider u regionu i omiljeni političar svih zapadnih lidera. Njegov uspeh spušta Vučićevu cenu i pojačava pritisak da kako zna i ume donese neki papir sa rešenjem odnosa sa Kosovom. Vučić, za sada, taj pritisak preusmerava na domaći teren gde zateže omču svemu što ima veze sa demokratskim principima, čime sebi kupuje vreme na vlasti. Ali, čini se da zna i vidi da Palmer nije došao po novi zaplet za neki budući roman. Pre će biti da je došao da vidi kako će se sve završiti i možda je imao neke savete u tom pravcu. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

OBRATI PAŽNJU!

KNJIGA GLAVU ČUVA!

Od 25. do 28. oktobra posetite štand "Vremena" na sajmu Medija market u Hali 3 Beogradskog sajma, kupite neku od naših knjiga i dobićete na poklon kišobran!

TEOFIL PANČIĆ

Kontraindikacije uličnе lustracije

Zaslužuju li Tijanić i Tirnanić ulice, i zaslužuje li ovo društvo zrelu kulturu sećanja

Eh, gde su ona stara dobra vremena kad je dokoni pop krstio samo nedužne i beslovesne jariće (koji od tog čina nisu mogli imati ni koristi i štete)? Danas, evo, i popovi se udvojiše: dokoni pop Ćira krsti ulice, a dokoni pop Spira ih raskrštava... S tom razlikom što je "Ćira" vlastan i da krsti ulice i da ih krpi i rašiva (i tim se svojim ovlašćenjima obilato, tj. bahato i diletantski služi), dočim "Spira" može samo da prigovara sa strane...

Okej, manimo se šifriranog govora. Udruženje novinara Srbije (UNS; ne brkati s NUNS-om, koji je, tronuto saznajem i prenosim, ovih dana pretrpeo nenadoknadiv gubitak isčlanjenjem uglednog Sarapa Predraga) predložilo je da se po upokojenim novinarima Aleksandru Tijaniću i Bogdanu Tirnaniću nazovu neke beogradske ulice. Gradska vlast, u liku iritantno neizbežnog i neizbežno iritantnog Vesić Gorana, pozitivno je reagovala na spomenutu inicijativu: biće ispunjeno, kažu, evo samo da im pronađemo *lokaciju*. Megjutoa, izvesne nevladine organizacije i građanska udruženja, mahom "ljudskopravaškog", antinacionalističkog i tome sličnih usmerenja reagovala su na tu inicijativu izrazito negativno, bar kada je reč o Aleksandru Tijaniću (Tirnanić je, hvala nebesima, bar za sada izostavljen iz čitave fertutme), podsećajući na nepodopštine i tamnije stranice njegove, vaistinu, ponekad i odviše koloritne profesionalne i političke biografije.

E sad, šta je tu mogući problem, to jest, koje su moguće implikacije i komplikacije, da ne rečemo nuspojave? Ovi što se bune protiv "tijanićizacije" nekog beogradskog sokaka barem nominalno su mi politički i svetonazorno bliski i srodni: što bi se reklo, u velikoj većini javnih bitaka bivali smo (i bićemo) na istoj strani. Ovi, pak, koji su pokrenuli narečenu inicijativu, kao i ovi što su bili vlasni da je prihvate i što će biti vlasni da je sprovedu daleko su mi, i hvala bogu da je tako: daleko im lepa kuća. A za znatnu većinu potonjih, bogme, nikako nije jasno kakve uopšte mogu imati veze s Tijanićem i Tirnanićem, bilo živima ili pokojnima, kada su ponajčešće bili na suprotnim stranama u svemu što je bilo važno. Dakle, njihovo posthumno svojatanje ove dvojice prilično je dubioznog kvaliteta i utemeljenosti, ali opet, s druge strane, nije baš ni da je "zabranjeno": svako ima pravo na slične inicijative, i šta sad? Pitanje umesnosti i dobrog ukusa na stranu.

Kako god, ako je u tome nevolja s ovom inicijativom, u čemu je problem s "kontrainicijativom"? U tome što, eto, čak i *ispravni* ljudi, navodeći uglavnom *ispravne* razloge, ponekad mogu da "promaše ceo fudbal", da ne grešeći bitno u pojedinačnom, omaše u totalitetu. Zašto? Zato što, fokusirani na ono što im je u centru pažnje, svesno ili nesvesno zanemare širu sliku. A kultura sećanja u jednom društvu koje pretenduje na to da je demokratsko, zrelo, odgovorno i pluralističko ne može ni da previđa "manje prijatne" detalje o bilo kome i bilo čemu, ali takođe ne može ni da se svede samo na njih; u prvom slučaju, bilo bi neodgovorno prema sebi i drugima; u potonjem slučaju, moglo bi mu se dogoditi da se pretvori u otužnu karikaturu u vidu *tiranije dobrih namera* (koje poslovično popločavaju put za znamo-već-šta) i deklarativnog moralnog čistunstva koje bi naposletku, ako je iole konsekventno, ne samo moglo nego i gotovo pa moralo da dovede do potpunog čišćenja imena ulica i trgova (škola, kulturnih ustanova etc.) od manje-više svih *ličnosti*, jer teško da ćete naći nekoga bez greha (činjenja i/li nečinjenja), osobito među ljudima koji su u bilo kojem trenutku života posedovali izvesnu moć ili uticaj na moć. A da se ne lažemo, po takvima se, a ne po anonimusima i nemoćnicima nikada nedovedenim u iskušenje da uprskaju nešto izvan privatnog života, ulice obično i nazivaju.

Možemo to da postavimo i ovako. Ako se kultura sećanja za koju ćemo se zalagati bude oblikovala po ciljanom filtriranju onog najspornijeg iz nečije biografije, a ne po ekstraordinarnim profesionalnim dometima, društveno-kulturnim zaslugama i probojima, onda ne samo da ćemo npr. Tijaniću i Tirnaniću uskratiti moralno pravo na ime na uličnim tablama, nego bi po istom kriterijumu to retroaktivno trebalo učiniti i sa mnogima drugima; evo, da ne idem dalje od trojice, po mnogima, ključnih pisaca ovog jezika u prošlom veku, naročito u njegovoj prvoj polovini: Andrića, Crnjanskog i Krleže. Nije li svakome od njih prilično lasno na dušu natovariti razne građanske grehove, bilo kroz ono što su činili a da bi bilo bolje da nisu, ili kroz ono što nisu činili, a trebalo je? Naravno, to ipak tako ne ide; dakle, nećemo ih "lustrirati" jer postoji nešto nalik na konsenzus da su u pitanju klasici čija *ostvarena vrednost života i dela* zasenjuje problematična mesta bi(bli)ografije. Što nas, opet, neće sprečiti da ih i ubuduće kritički preispitujemo, jer je i to sastavni deo kulture sećanja. Isto je i sa Tijanićem i (pogotovo) Tirnanićem: i oni su, svidelo se to nekome ili ne, klasici u njihovom profesionalnom domenu. S predobrim razlozima, za koje znaju ili bi morali znati oni koji o njima nešto javno tvrde, nešto dalje i dublje od površnih impresija, arogantnih uopštavanja, kratkog pamćenja, halo (d)efekata ili olake brbljavosti šupljih sveznalica sa "društvenih mreža". I zato, dajte ovu dvojicu *na table*, gde im je i mesto, a onda ćemo im, kao zrelo društvo i ozbiljna kultura, mirne savesti *sve po spisku* – zlo za zlo i dobro za dobro. ¶

Šampioni krečenja i subvencija

"Svi ti rezultati kojima se hvalimo – rekordne investicije, rekordno smanjenje nezaposlenosti, rekordan rast plata – sve se to ne odražava na jednom od najvažnijih pokazatelja, a to je stopa privrednog rasta. Ovim tempom rasta, mi nijednu zemlju – od Hrvatske pa naviše – nećemo nikad da stignemo. Zaista ne mogu da verujem da bilo ko govori o tome da smo mi sad na dobrom putu i u ne znam kakvom preporodu – ne samo da nikada nećemo stići zemlje Zapada, nego samo možemo da maštamo da ćemo stići Češku ili Poljsku"

"Kada ste deo sistema, posmatrate kako sistem funkcioniše iznutra i vidite kakve sve probleme taj sistem ima. Sa druge strane, vidite i apsolutni nedostatak političke volje kod vladajuće stranke da se te stvari reše", objašnjava za "Vreme" ekonomista Peđa Mitrović razloge zbog kojih je nedavno ušao u politiku.

Mitrović je duže od tri godine radio kao konsultant Svetske banke i UNDP pri Vladi Republike Srbije na projektima unapređenja konkurentnosti i izgradnji kapaciteta u javnoj upravi. Na beogradskim izborima 4. marta ove godine bio je na izbornoj listi "Dragan Đilas – Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju" i ušao je u gradski parlament kao odbornik.

"Meni je primarni motiv za ulazak u politiku bio da se ojača opozicija, čije je stanje znatno narušeno zbog političkih pritisaka, hapšenja i blokade medija, kao i da se znanje koje sam skupio radeći u državnoj upravi prenese opoziciji – i kada je reč o načinu rada, i kada je reč o informacijama", kaže Mitrović.

"VREME": U redu, videli ste iznutra probleme. Koji su najveći problemi?

PEĐA MITROVIĆ: Trenutno je najveći problem odsustvo bilo kakve političke volje da se sprovedu reforme u Srbiji. Uprkos tome što se non-stop priča o reformama, i uprkos tome što i predstavnici međunarodnih institucija i strane diplomate pohvaljuju reforme, u prethodnih nekoliko godina nema nijedne reforme.

Pa je l' to neka međunarodna zavera, o čemu je reč?

Mislim da je reč o običnoj površnosti, ništa više.

Sad ozbiljno, na koje reforme mislite?

Poreski sistem je veoma problematičan. Postoji veliki broj oslobađanja i izuzetaka od oporezivanja. Stvara se problem pravičnosti – da neko ko ima 20.000 dinara ne plaća isti porez kao neko ko ima 20000 dinara, zbog kriterijuma koji nisu ekonomski nego politički. Tu se onda stvara prostor za sivu ekonomiju. Ministar finansija je najavio da će ići u Slovačku da se upozna sa poreskim sistemom te zemlje – izuzetno je zanimljivo da ministar finansija ne zna kako funkcioniše slovački poreski sistem i da mora da ode u Slovačku da bi se sa njim upoznao.

Potom, ogroman problem su parafiskalni nameti – to su *de facto* porezi koje lokalne samouprave razrezuju ni za šta. Lokalne samouprave nisu na sistemski način onemogućene da donose takve propise. To je jedan od najnepovoljnijih aspekata poslovanja u Srbiji – nije samo reč o predvidljivosti poslovanja, već i o komplikovanosti sistema, uz poreze koji i nisu mali. Opterećenje na zarade je izuzetno visoko – možda ne za strane investitore, ali svakako jeste za domaće preduzetnike, što se vidi iz raspodele zarada koju odnedavno objavljuje Republički zavod za statistiku: postoji ogromna koncentracija formalnih zarada na minimumu, oko 25 hiljada dinara, a onda vidite da je ta raspodela "ujedena" na dva mesta, oko 35–40 hiljada, i još jednom, na višem iznosu. A to govori da privatnici ne prijavljuju radnike na pun iznos zarade jer im je to potpuno neodrživo.

Evo, smanjeno je opterećenje na zarade sa 63 na 62 odsto.

Da, to će izuzetno pomoći poboljšanju privrednog ambijenta. Takođe, stalno se pominju strane investicije, da smo mi šampioni, da prikupimo više nego svi drugi, a niko ne priča o domaćim privatnim investicijama. Ne postoji nijedna direktna statistika koja će da kaže koliko je ovih investicija u Srbiji iz godine u godinu. A godišnji rast privatnih investicija je manji od rasta BDP-a. To znači da domaći investitori neće da investiraju, što dalje znači da se aktuelna ekonomska politika uopšte ne bavi domaćim investitorima – nema ih na mapi, domaće investicije istisnute su postojećim propisima. A to nije održivo. Strane direktne investicije (SDI) su važne, ali ne može se razviti privreda samo na stranim investicijama.

To je malo paradoksalno. Kakav interes imaju strani investitori da dođu, ako domaći ne vide razlog da investiraju?

Dva su razloga. Jedan je čista sreća ove vlade da upadne u globalni trenutak velike ekonomske ekspanzije. Nakon krize iz 2008. i 2009, pa nakon krize evrozone iz 2010. i 2011, Evropska centralna banka je odlučila da vodi relaksiraniju monetarnu politiku i da ubrizgava likvidnost u privredu. I sada privrede Evrope rastu dosta brže nego u prethodnim periodima – evrozona raste oko 2,8 odsto, što je prilično pristojna stopa rasta za nju. A kada imate toliku likvidnost u evrop-

Fotografije: Branislav Puljević

“Godišnji rast privatnih investicija je manji od rasta BDP-a. To znači da domaći investitori neće da investiraju, što dalje znači da se aktuelna ekonomska politika uopšte ne bavi domaćim investitorima”

skom privrednom sistemu, postoji višak novca koji negde mora da se plasira.

Po sili stvari, jedan deo novca se prelio u Srbiju. Otuda SDI. Mi nemamo neki izuzetan ambijent, niti poboljšanje ambijenta koji bi generisali nekakav izvanredan rast SDI – to je pre svega eksterno generisano. Druga stvar koja dovodi strane investitore jesu subvencije. Istina je da sve zemlje centralne i istočne Evrope (CIE) daju subvencije za privlačenje investitora, ali to nije održiv način privlačenja investicija. To su fabrike vrlo niske tehnološke intenzivnosti, sa visokim učešćem rada i niskim stepenom obrade proizvoda – postala je paradigma da je Srbija zemlja za motanje kablova. Sve investicije su dobrodošle, ali ovo je “autsorsovanje” nemačkih i italijanskih kompanija, koje izmeštaju proizvodnju u Srbiju, zato što je rad relativno jeftin u odnosu na Evropu, a postaje relativno jeftin i u odnosu na Kinu.

Tu ne postoji nikakav plan da se postojeća proizvodnja digne na viši nivo, nego će na sadašnjem nivou i ostati. Posledica toga je da te investicije koje dovodimo i koje jesu visoke, oko 2,5 milijardi evra godišnje, nemaju značajnijeg efekta na privredni rast. Privredni rast u Srbiji danas je apsolutno najniži među svim zemljama CIE – za proteklih šest godina, od 2012. do 2017, privreda Srbije je porasla za šest odsto. Prva sledeća zemlja je Hrvatska, mislim oko osam odsto. A Rumunija je daleko iznad nas, porasla je za više od 20 odsto.

Svi ti rezultati kojima se hvalimo – rekordne investicije, rekordno smanjenje nezaposlenosti, rekordan rast plata – sve »

se to ne odražava na jednom od najvažnijih pokazatelja, a to je stopa privrednog rasta. Ovim tempom rasta, mi nijednu zemlju – od Hrvatske pa naviše – nećemo nikad da stignemo. Zaista ne mogu da verujem da bilo ko govori o tome da smo mi sad na dobrom putu i u ne znam kakvom preporodu – ne samo da nikada nećemo stići zemlje Zapada, nego samo možemo da maštamo da ćemo stići Češku ili Poljsku.

Osim poreskog sistema, koje reforme još nedostaju Srbiji?

Drugi stub reforme mora da bude reforma propisa – preveliko je administrativno opterećenje privrednika, taj tzv. *red tape*. Recimo, u prethodnoj vlasti, Ministarstvo zdravlja je donelo pravilnik – a ministar je bio iz G17 plus – kako optičarska radnja treba da izgleda: koliko kvadrata treba da ima prodajni prostor, pa mora da ima ostavu, garderober itd. Na te propise mislim. NALED i Savet stranih investitora kroz svoje godišnje izveštaje skreću pažnju na probleme koje izazivaju ti propisi, ali te knjige se uopšte ne smanjuju. Naravno, tu su još reforma javne uprave i javnog sektora, a izuzetno važna je i reforma pravosudnog sistema – ali ne u ovom smeru u kome sada ide.

Da pređemo malo na lokalne teme. Skupština Grada Beograda usvojila je početkom oktobra drugi rebalans budžeta za svega tri meseca. Kako ste vi videli ovaj poslednji rebalans?

Činjenica da je prethodni rebalans donet 29. juna dosta govori o njihovim kapacitetima da planiraju. Mada, mislim da je ovo pomalo i svesno urađeno, da se neke političke odluke odlože za jesen, da se napravi raskorak.

Na šta mislite?

U julu su progurali prvo smanjenje investicija, onda su kasnili sa kapitalnim rashodima – sada nema izvršenja kapitalnih rashoda na planiranom nivou – a potom su odložili i povećanje subvencija za gradski prevoz. Ključna stvar drugog rebalansa jesu subvencije za javni prevoz. Pre četiri godine bile su 14 milijardi dinara, a sada su povećane na 27 milijardi dinara, što su sigurno rekordne subvencije u poslednjih 10 godina.

Više od 200 miliona evra?

Tako je. To nije samo za GSP, već i za privatne prevoznike. Mislim da je to bila ključna stvar ovog rebalansa – da se uštedi na kapitalnim rashodima. Oni su smanjeni na 11,4 odsto i sigurno ni toliko neće biti realizovano. Tu je, dakle, napravljena redistribucija – od investicija ka subvencijama za javni prevoz. Fiskalni savet je u nekoliko navrata upozoravao da će gradski prevoz postati veliki problem za javne finansije Beograda, i evo, obistinjuje se.

Čime je obrazloženo to povećanje davanja privatnicima?

Nije obrazloženo uopšte. U rebalansu piše za šta se izdvaja, ali ne zbog čega. Na Komisiji za budžet i finansije Grada Beograda, što je nešto poput Odbora za finansije u republičkoj skupštini, nije bilo reči o tome. Ja sam postavio neka druga pitanja, jer tu postoji još spornih stvari, a ostalo je da sami vidimo o čemu se radi u vezi sa gradskim prevozom.

I o čemu se radi?

Još uvek ne znamo. Naša pretpostavka je da se broj polazaka autobusa GSP-a smanjio, a da se povećalo učešće privatnih auto-prevoznika, koji imaju veće troškove.

Kako privatnici imaju veće troškove od GSP-a?

Mislim da dobijaju veće subvencije po kilometru, što je onda podiglo rashode za gradski prevoz. Kada izađete za govornicu u gradskoj skupštini i kažete da je to ogroman skok i eksplozija izdataka za gradski prevoz u poslednjih nekoliko godina, oni negiraju. Na prvom rebalansu Goran Vesić je dobacivao sa mesta da to nije tačno, da nije istina, a kada sam završio, on je izašao i rekao, evo, mi ćemo krenuti sa restrukturiranjem gradskih javnih preduzeća i gradskog prevoza, i u planu je da mi to dovedemo u red. To je rečeno u junu, to je rečeno ponovo sada u septembru, ali ništa se realno nije desilo u međuvremenu.

Osim što se ništa ne događa u vezi sa GSP-om, iz budžeta može da se vidi i da se neprestano odlažu rekonstrukcije ulica u sektoru za investicije. Gradski budžet za 2018, iz decembra 2017, predvideo je oko pet milijardi dinara za Sekretarijat za investicije, a poslednjim rebalansom je predviđeno tek nešto iznad dve milijarde. Zašto se to događa?

Kao što prave drugi rebalans za tri meseca, tako je i ovo, po mom mišljenju,

problem kapaciteta gradske uprave. Oni očigledno nisu ni sposobni ni stručni da stvari koje planiraju zaista i realizuju.

Šta zapravo govori o gradskim vlastima novi rebalans za tako kratko vreme?

Meni govori da tu ne postoji ozbiljna ekspertiza u oblasti planiranja bilo kakve gradske politike. Cela politika gradske vlasti, koju trenutno vodi SNS, prilično je *ad hoc*, nema tu vizije kako grad treba da se razvija, niti ima sistematskog planiranja. Pogledajmo sledeću činjenicu: investicije su sada kritično niske u gradu, na to upozorava i Fiskalni savet, a gradska vlast se hvali time da je investiciona aktivnost nikad življa i da se investira više nego ikada. A reč je, zapravo, o kozmetičkim promenama – okrečili su fasade, popločavaju centar grada, uređuju prostor oko "Beograda na vodi", uređuju Trg Slavija – a gradu je zapravo potrebno ulaganje u infrastrukturu. Mi sada za subvencije izdvajamo više nego za investicije, što niti je logično, niti je održivo. Moraju da se menjaju vodovodne i toplovodne cevi, da se pravi kanalizacija – potpuno mi je neshvatljivo da se izdvaja novac za gondolu, koja sasvim sigurno neće biti nikakva turistička atrakcija, a da prigradska naselja nemaju kanalizaciju. Zaista ne mogu da shvatim da su to prioriteti razvoja grada.

A i ti troškovi za gondolu stalno rastu – prošle godine je bilo planirano 200 miliona dinara, ove 600, jarbol je sa 130 došao na više od 400 miliona dinara, a usput je i skraćen

“Ključna stvar drugog rebalansa u Skupštini Beograda jesu subvencije za javni prevoz. Pre četiri godine bile su 14 milijardi dinara, a sada su povećane na 27 milijardi dinara, što su sigurno rekordne subvencije u poslednjih 10 godina”

za trećinu. Postoje li uopšte neka objašnjenja za sve ovo u budžetu?

Oni ne daju obrazloženja kad predlažu rebalans. Navedu u jednoj ili dve rečenice da se to menja, ali ne i zašto se menja. I sad kad otvorite rebalans i vidite da ima 50-ak takvih stavki koje se menjaju, a ne znamo zašto, vi nemate prostor u gradskoj skupštini da otvorite sve te teme. I to je ogroman problem sa kojim se kao predstavnik opozicije suočavate, treba odjednom da pokušate da pokrijete sve te oblasti.

A na toj Komisiji za budžet, postoji li prostora za razgovor o ovim stvarima?

Zasedanje Komisije za budžet i finansije Grada Beograda je vremenski ograničeno na manje od pola sata i zakazuje se pre sednice skupštine. I onda, dok ispunite sve procedure, ostane vam veoma malo vremena da postavite pitanja. Moje pitanje prošli put bilo je da nam dostave spisak svih softvera koji su nabavljeni u proteklih nekoliko godina, njihove cene i od kojih kompanija su nabavljeni. Ovim rebalansom je planirano oko 350 miliona dinara više za nabavke softvera, a u proteklih nekoliko godina došlo je do skoka rashoda sa 100 na više od 800 miliona dinara u ovu svrhu. To je pitanje na koje još nismo dobili odgovor, a to je izuzetno zanimljiva tema, jer mislim da je to potencijalno ozbiljna korupcija u nabavci softvera.

Na osnovu čega to tvrdite?

Na osnovu svog iskustva, odnosno rada u državnoj upravi. Kada radite sa državnom upravom, možete da naslutite kako ti procesi nabavke softvera izgledaju – postavljaju se nerealni zahtevi kako softver treba da izgleda, pa se on više puta redizajnira dok je još uvek u fazi programiranja, a onda, kad vam se softver isporuči, na kraju ga obično ne koristite. A sve te dodatne usluge koje tražite se dodatno naplaćuju. Deluje da tu postoji prostor – ako ne za korupciju, da budemo konzervativni i ne optužimo nikoga – a ono sigurno za neracionalno trošenje novca.

Osim rebalansa, u Skupštinu Grada je, navrat-nanos, veče pred sednicu, poslat i rebalans poslovanja gradskih javnih i komunalnih preduzeća. Zašto to nije poslato zajedno i šta se menja u planu poslovanja ovih preduzeća?

Njihovo obrazloženje za rebalans plana poslovanja javnih preduzeća bilo je da prvo mora da se donese rebalans budžeta, a tek nakon toga da se usvoje rebalansi planova poslovanja: sve to se, zapravo, desilo na istoj sednici. Taj ogroman materijal nam je dostavljen uveče, na disku, i naravno, niko nije mogao da prođe kroz njega do sednice. To se radi sa jasnom namerom – gradska vlast nam ne ostavlja dovoljno vremena da mi prođemo detaljno kroz ta dokumenta. Reč je o ogromnoj dokumentaciji koju morate da pročešljate da biste videli šta se dešava. Mislim da gradske vlasti računaju na to da ovako mogu mnoge stvari da proguraju – te dokumentacije ima dosta, imamo zasedanje barem jednom mesečno, a u poslednje vreme i češće, jednom u dve nedelje. I onda, kada nam dostave još dokumenata iz neke nove oblasti, vi fizički ne možete sve to da pročitate.

Međutim, za mene je bilo sporno u samom budžetu da su javna preduzeća povećala uplate u gradski budžet sa 500 miliona dinara iz 2012. godine na 5,5 milijardi dinara ovim poslednjim rebalansom. To je izuzetno čudno – čak i da restrukturirate poslovanje javnih preduzeća i dovedete ih u dobro stanje, to je i dalje impresivan rezultat. U tom domenu jesam ušao u poslovanje JP, i zaključio da javna preduzeća posluju lošije nego 2012. godine – njihova poslovna dobit je manja nego 2012.

Postoje dva moguća razloga za veće uplate u budžet. Jedna je da oni nešto ne rade dobro sa revalorizacijom – ako, na primer, “Beograd put” ima 100 zgrada, s vremena na vreme treba proveriti u kakvom su stanju te zgrade i otpisati neki deo njihove vrednosti. Isto to treba da se radi sa potraživanjima – postoje potraživanja koja se godinama “skupljaju”, ne naplaćuju, i u jednom trenutku treba napraviti presek stanja i otpisati nenaplativa potraživanja. Ti otpisi imovine i potraživanja danas su mnogo manji nego što su bili pre. Može biti da oni ne rade realnu procenu imovine i potraživanja, što bi onda značilo da je sva neto dobit javnih preduzeća zapravo fiktivna, jer se ovi otpisi odbijaju od poslovne dobiti, što sve utiče na neto dobit.

Drugi scenario je sledeći: ako oni rade sve fer i korektno, u skladu sa računovodstvenim standardima, onda je problem u tome što vi imate previsoku cenu usluge. Smisao javnih i komunalnih preduzeća nije da isplaćuju dividende vlasnicima, jer su to sve monopoli koji nemaju konkurenciju – toplane, groblja, “Beograd put” (a tome sada služi dobit, da se finansiraju gradski projekti) – nego je njihov smisao da pružaju usluge i prodaju proizvode građanima po pristupačnim cenama, uz zadovoljavajući kvalitet. Bez profita, jer, kada ste monopolista, najlakše je da ostvarite profit. Neki od ta dva scenarija je u toku.

U redu, niste onda uspeli da pročitate šta piše u vezi sa tim javnim preduzećima. Da li ste se do sada upoznali sa materijom?

Ne, jer su se u međuvremenu otvorile druge teme, a za tu sednicu smo se detaljno bavili rebalansom.

U suštini, vaša grupa u Skupštini Grada i dalje ne zna šta piše u toj dokumentaciji.

Ne. Ali počeli smo da skupljamo sve bilanse i sve planove poslovanja svih gradskih preduzeća u poslednjih nekoliko godina, sve budžete lokalnih zajednica, opština... Problem je što za poslednjih nekoliko godina opozicionog delovanja to nije rađeno, i onda nemate nikakvu infrastrukturu koju ste nasledili, pa da sednete i pođete od nečeg što već postoji, da samo nastavite da analizirate – da imate neke nalaze, neke baze podataka, pa da to bude osnova našeg sadašnjeg delovanja. Ali, pošto to ne postoji, mi sad radimo sve iz početka, gradimo ceo sistem. Postoje dokumenta odranije, ali ne postoji sistematizovana baza podataka, koja je neophodna. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Pančićev vrh

Čarape Ju(n)ga Radivojevića, "Vreme" broj 1450

E, moj čika Teofile Pančiću... Pa vi još pišete? Imate vremena? Ništa od uživanja, samo "gušenje u nekom smradu" i "zaklonjen vidik"... Baš mi je žao. I danima razmišljate o Aji Jung? Da li da joj odgovorite ili ne? Pa, onda prijatelji pitaju, interesuju se... a već utorak. Sastavljate neki tekst, "bacate ga u recycle bin", hladan znoj... pa sve ispočetka. Kakva nedelja. Ah i Avaj! Ako je za utehu, ne bih se ni ja snašla bolje u skopskoj opštini Gazi Baba, kao što ni vama nema pomoći u Krugu dvojke!

Primećujem, međutim, da ste iz pogrešnog voza prešli u pogrešni "drndavi autobus iz prošlog veka". Osamdesettrojka, ali opet pogrešne stanice, a i pogrešno vreme. Možda je bilo pametnije da ste protiv Savića bili onda kada je to činio Tasovac, a ne sada da naričete nad sudbinom Hubača. Ranije vam nije smetao Savić? Zapravo, tada je sve bilo savršeno, ali se u međuvremenu pokvarilo. Možda je bilo hrabrije da ste bili uz mene kada sam se javno suprotstavila Vukosavljeviću? Tada niste ni pisnuli jer je mudra procena (kakva uostalom i doliči čoveku kolumnisti) govorila da bi narušili sopstvene interese ako se zamerite taze ministru. Prijatelji ipak pamte da ste iz protesta danima odbijali ćirilicu. I to je nešto.

Dragi Teofile Pančiću, nemojte se ljutiti, ali dosta toga ste pobrkali u silnoj želji da sve postane politika. Pre svega, ja nikada nisam bila ni u jednoj partiji. Nisam imala ni grupu, razred, kafansko društvance iza sebe... Ni one koji me od četvrtka do utorka zapitkuju da li ću pisati, govoriti ili odgovarati nekome. Oduvek sam svoja. Sa privatnim, a najboljim festivalom igre u regionu, i sa privatnom školom baleta, u kojoj više od polovine učenika svakodnevno besplatno radi sa najboljim pedagozima iz celog sveta! Samo zato što su posebni i vredni, i zato što su nam takvi potrebni! Bar ja tako mislim. I kao što nemam partiju, nemam ni redakciju, ni šefa, ni urednika, pa tako sama odlučim kada iz Francuske ulice treba da odem u Pariz! Latinicu i ćirilicu koristim naizmenično.

Prelazeći ovlaš preko redova vašeg teksta od četvrtka, nad kojim ste se toliko mučili, premišljali, strepeli, drhtali i bdili, sasvim slučajno sam pronašla i jedan drugi tekst. Već u naslovu stoji podatak da nemate kola. Pa zar vam metro ne bi značio, pobogu? Baš mi je žao. A onda kažete da ne umete ni da plivate? To zaista nikada niko ne bi pretpostavio. Doznah iz istog teksta da ne znate "ni pertle da vežete"? I da nikada niste "ništa radili u životu"? Na pitanje u kojim prilikama lažete, odgovarate "kada nužda pritera"... I na kraju, dodajete da se "kajete zbog svega". Tužno. Da je dobri Karl Gustav živ, možda bi bio od pomoći. Od Aje i Festivala igre bojim se da nema vajde. Ali neka, nadam se i unapred radujem da ćete i naredne nedelje ponovo svoju kolumnu u uglednom "Vremenu" posvetiti baš meni. Bilo bi bez veze da odustanete. Taman posla. Šta će reći društvance iz ćoška? Biće razočarani. Duboko potreseni. Ne, nemojte čekati utorak, nego odmah olovkicu u ruke!

Ja, nažalost, više nemam vremena. Trenutno sam u Šangaju (grad u Kini, ne naselje u Novom Sadu). Svetski sajam scenskih umetnosti je u toku, a moj Festival prvi put ima svoje mesto, štand od pedesetak kvadrata. I mogu vam reći, zapažen štand. Ovde predstavljamo prethodnih 15 godina Beogradskog festivala igre, kao i program naše naredne edicije! Ima mnogo novinara, direktora važnih pozorišta i festivala, umetnika i publike. Oni dolaze iz čitave Azije, ali i iz Amerike, Evrope, Australije... Rekoh vam, veliki je to skup, a veliki je i naš Beogradski festival igre. Posle prezentacije na kojoj učestvujem, beskrajno žurim da se provozam šangajskim metroom! Taj je još brži i bolji od pariskog! Jupi!

Umalo zaboravih da pitam: jeste li čuli vesti o Ju(n)gu Radivojeviću? Kažu da je čovek odbio funkciju. Časno i pošteno. Zato je, dragi moj (O)pančiću, pomalo buđav onaj vaš prethodni tekst, pa umesto voza i autobusa, probajte žičarom. Do vrha i nazad, lagano i bez greške. Šaljem smajlić!

P.S. U vezi sa onim "gušenjem u smradu" iz vašeg teksta, možda ipak da promenite svoje čarape? ¶

AJA JUNG

Evropski stručnjaci dolaze na Belgrade Food Show

Budite deo jedinstvenog spoja konferencije i sajma visokokvalitetne hrane i pića

Belgrade Food Show je unikatni biznis događaj, kombinacija sajma i konferencije, koji je jedinstvena prilika za sve pripadnike ove branše. Na njemu će se 5. i 6. novembra u hotelu Kraun plaza okupiti proizvođači, kupci i distributeri visokokvalitetnih prehrambenih proizvoda iz Srbije i regiona

Tokom ova dva dana, eminentni evropski i domaći stručnjaci održaće niz predavanja u cilju postizanja uspeha na stranom tržištu.

Među njima biće i Alan Kokson, jedan od najpoznatijih kuvara i televizijski voditelj iz Velike Britanije. On je višestruko nagrađivani poznavalac pripreme hrane, međunarodni sudija, dobitnik najprestižnijih gastronomskih nagrada sa pet napisanih priručnika o kuvanju. Alan je i konsultant u oblasti gastronomije, te će se idealno uklopiti i preneti svoja znanja posetiocima BFS-a.

Nakon uvodnih izlaganja usledиće predavanje Honorate Jarocke, više analitičarke u sektoru hrane i pića Mintel Konsaltinga, jedne od vodećih svetskih konsalting kompanija. Teme su dominantni svetski trendovi u industriji hrane i najbolje šanse za region da uspe na međunarodnom tržištu.

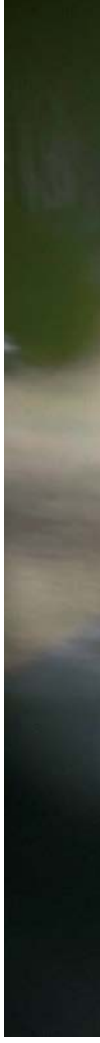

Utorak počinje predavanjem Simona Voringa, izvršnog direktora Grin sids grupe iz Velikie Britanije, na temu "put do tržišta, od pakovanja do distribucije". Tome sledi i panel o putu proizvođača do polica velikog regionalnog lanca, i to iz ugla kupca.

Na kraju, posetioci će moći da čuju iskustva proizvođača iz Srbije i regiona koji su uspešno savladali sve izazove i prešli put od osnivanja biznisa do prodora na tržište i rasta. Na studiji slučaja "Been there, done that" učestvuju Darko Mandić, suosnivač i izvršni direktor kompanije Hepi hani, Andrija Mišković, izvršni direktor Global fuds i Kalin Babušku, predstavnik kompanije Mamas fud.

Događaj organizuje Asocijacija za promociju srpske hrane sa tendencijom da Srbiju uvrsti među lidere u industriji hrane i pića u Jugoistočnoj Evropi, uz podršku USAID Projekta za konkurentnu privredu.

Istorija ratovanja je borba između komšija

Našu civilizaciju sam nazvao Ko-smo-mi-sada-civilizacija. To je metaforičko pitanje koje se postavlja nakon istorijskih događaja. Kada se Jugoslavija raspala, verujem da ste postavljali sebi to pitanje. Ali, danas se dešava da je Ko-smo-mi-sada globalizovano. Osim toga, imamo izbeglice, svake tri sekunde neko mora da se preseli negde drugde. Pitanje izbeglica je postalo povezano sa terorizmom. Postoji toliko toga što podstiče zajedničku brigu, više anksioznosti kada je reč o Drugom. I šta ljudi rade? Traže spasioca koji će to učiniti, zaštititi identitet njihove grupe. Znate li koliko je izgrađeno zidova u poslednje dve godine kako bi se odvojile etničke grupe? Sedamdeset! Poenta je – ako politička propaganda, ako vođe stimulišu predrasude, one će postajati sve jače, patološkije i opasnije

"Pošto sam decenijama boravio u zaraćenim zonama širom sveta, došao sam do zaključka da su ljudi na bilo kom mestu, zajedno sa svojim različitim kulturološkim običajima, religijom i istorijom, svuda isti; ponekad kolektivno učestvuju u neljudskim aktivnostima", piše psihijatar Vamik Volkan u knjizi "Migranti i izbeglice" koju je nedavno, na srpskom jeziku, objavila izdavačka kuća Clio.

Vamik Volkan (1932) je čuveni psihoanalitičar u svetskim okvirima, profesor emeritus na Univerzitetu "Virdžinija"; nekadašnji član "Međunarodne pregovaračke mreže" čiji je direktor bio bivši američki predsednik Džimi Karter; nekoliko puta nominovan za Nobelovu nagradu za mir; već četrdeset godina *za isti sto* dovodi predstavnike sukobljenih grupa da razgovaraju; susreo se sa mnogim svetskim liderima, obilazio izbegličke kampove širom planete; objavio je oko 50 knjiga i oko 500 naučnih članaka.

Na intervju stižem desetak minuta ranije, sagovornik me već čeka. Dok idemo ka *Manježu*, gde ćemo razgovarati, raspituje se o Srbiji, o nedeljniku "Vreme", o meni. Naglašava kako mu je drago što je knjiga prevedena na srpski, govorimo o prilagođavanju, integraciji izbeglica, a onda kaže: "Gde god da odem, kada govorim o izbeglicama i migrantima, pitaju me koji je lek. Nema univerzalnog leka, jer nema jedne izbeglice. Toliko je mnogo uslova, različitih okolnosti... svima je jednako što svaki izbeglica mora da (o)žali ono što je ostavio. Bio sam pre nekoliko dana kod prijatelja u Sloveniji. Tamo ima dva miliona ljudi i hiljadu izbeglica i oni kažu da ih ne žele više. Da li ih krivite? Postoje pravni, ekonomski, politički aspekti i na vrhu svega toga, a povezano sa svim, psihološki. Ne postoji jedan tip izbeglice, već hiljade i hiljade. I ako me pitati o problemu izbeglica, ja ću vas pitati 'na koga tačno mislite?' O kome tačno razgovaramo?"

"VREME": Zašto je strah od Drugog tako imanentan ljudskom biću? Svakako, reč je o kompleksnom fenomenu koji je povezan sa sopstvenom senkom, ali i sa izgradnjom svog identiteta, ali postoje li neki biološki preduslovi za to?

VAMIK VOLKAN: Predrasude, kada su normalne, deo su ljudske prirode. Rene Spic, dečiji psihijatar i psihoanalitičar, sproveo je jedno istraživanje: ukoliko je sita i zadovoljna, beba mlađa od osam meseci će, ukoliko joj se nasmešite, da vam uzvrati taj osmeh. Čak i ako nosite masku i ta maska se smeška, vi je pomerate, beba se osmehuje. Ali kada napuni osam meseci, ona primećuje da neka lica nisu kao majčina. I kada ugleda masku, beba plače. Od samog početka mi imamo osećaj da znamo kome pripadamo. A sa druge strane su stranci. Drugim rečima, normalne predrasude počinju sa osam meseci. Sada, postoje nova istraživanja koja kažu da se to dešava i dosta ranije.

Fotografije: Marija Janković

Kada Grci i Turci pričaju, oni ne razgovaraju o sadašnjem trenutku, već o okupaciji Konstantinopolja. Vi imate Kosovo. Kada su ljudi ovim podstaknuti, vreme se urušava, sve se *odigrava* kao da se juče desilo, a dogodilo se stotinama godina ranije. Početkom devedesetih, jedan psihijatar me je pozvao da dođem u Hrvatsku i dva puta godišnje nalazio sam se u Dubrovniku sa mladim psihijatrima iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine... O čemu god bi pričali, priča bi se vratila na prošlost. Svuda je tako. Ali ako vaš vođa ne izaziva, ne naglašava sve to, onda to nije problem

Reč je o psiho-biološkim stvarima. Majka male bebe nosi plavu majicu i ako stavite pred tu bebu deset igračaka, crvenih, žutih, zelenih, ona će odabrati plavu. O odnosima "mi" i Drugi znamo mnogo.

Ali pripadanje grupi ipak dolazi kasnije, učenjem.

Vidite ovako, ja sam rođen na Kirpu i na ostrvu, kao što znate, žive Turci i Grci koji pripadaju različitim religijama. Zamislite sada da četvorogodišnje tursko dete ode sa svojom bakom na grčku farmu. I tamo ugleda slatko malo roze prase. I baka mu odmah govori da ga ne dodiruje. I ono tako počinje da uči o svojoj religijskoj, etničkoj grupi i posle toga, to postane deo njega i on postane deo toga. U adolescenciji se taj identitet kristališe.

Gledao sam braću koja se bore jedan protiv drugog u Južnoj Osetiji i Abhaziji, decu iz mešovitih brakova kojima je toliko teško... Predrasude su normalne, ali problem je – kako i kada one postaju maligne.

Deca su generalisti, kada govorimo o etnicitetu, religiji, nacionalnosti... Ne biramo našu religiju, već to roditelji rade za nas. Ali u godinama kada prestaju da bivaju generalisti i upoznaju stranca na višem nivou, kao pripadnika druge grupe, postoji nešto što sam nazvao *odgovarajuća meta, odgovorajući rezervoar*. Divno je kada nema sukoba, kada dođem u Srbiju kao pripadnik drugog naroda i vi kažete 'baš lepo što ćemo naučiti nešto jedni od drugih'. Ali od početka istorije, komšije ratuju, bore se za hranu, za seks... Emocionalni koncepti postaju deo toga – ja sam jači, moderniji, bolji... Svi ratovi i sukobi se zasnivaju na takmičenju između komšija, za svoj identitet. A u sadašnjici je svako komšija. Koreja uradi nešto, »

Bio sam nedavno u Sloveniji. Prijatelj me je pozvao kod sebe i rekao mi kako će tog dana kuvati Muhamed. Muhamed je Avganistanac. Ne znam njegovu priču. Ono što znam je da su njegovi roditelji ubijeni pred njim, pobegao je u Tursku, pešačio kroz planine, došao do Grčke i završio u Sloveniji. I moj prijatelj je odlučio da ga prihvati da živi kod njega, poslao ga je u školu... Pili smo celo veče vodu i moj prijatelj je rekao 'hajdemo dole'. Tek kada smo sišli, ponudio mi je da popijemo vino. Shvatio sam da nije želeo da pijemo vino za večerom zbog Muhameda. Taj dečak sada ima 17 godina. Nedavno se zaljubio u devojku iz svog razreda. Nazvao ju je devojkom, ona njega momkom. Ali njeni roditelji su bili izričiti: "Može da ti bude prijatelj ali ne momak". Bio je očajan. Muhamed je drugačiji

Amerikanci pošalju veliki brod i avione pune bombi...

Hoćete da kažete da je svet po sebi postao prijemčiviji za ratove nego što je to bio? Jer ako su u osnovi komšijski ratovi, a svi smo komšije...

Pa i vi ste ovde imali ratove između komšija, ne moram o tome da vam pričam, vi možete meni. Ovo je spekulacija, ali je ipak zasnovana na realnosti, događa se to da je tehnologija postala brza, prebrza. Znate kada se osećam kao najgluplji čovek na planeti? Kada treba da posetim nekog u Vašingtonu, uključim GPS, a glas mi govori 'skreni levo, skreni desno', 'preračunavam rutu'. Sve se brzo menja, sve je na pritisak dugmeta. Verovatno će vaša ćerka kada dođe u moje godine, sedeti, piti kafu i reći 'hajde da danas posetim Holivud, baš mi se ide', pritisnuće dugme i pola sata kasnije biće tamo. Hoću da kažem, tehnologija se menja, komunikacije takođe, a ljudska priroda se menja veoma sporo. Našu civilizaciju sam nazvao *Ko-smo-mi-sada-civilizacija*. To je metaforičko pitanje koje se postavlja nakon istorijskih događaja. Kada se Jugoslavija raspala, verujem da ste sebi postavljali to pitanje. Ali, danas se dešava da je *ko-smo-mi-sada* globalizovano. Osim toga imamo izbeglice, svake tri sekunde neko mora da se preseli negde drugde. Pitanje izbeglica je postalo povezano sa terorizmom. Postoji toliko toga što podstiče zajedničku brigu, više anksioznosti kada je reč o Drugom. *Kako da se zaštitimo?* I šta ljudi rade? Traže spasioca koji će to učiniti, zaštititi identitet njihove grupe. Najbolji primer za to su događaji u Americi. Donald Tramp kaže da će da izgradi zid. Ali gradnja zida je jedan od razloga zašto je izabran, jer je kazao 'Amerika će biti opet velika', indirektno poručujući da će Amerika ponovo biti samo za belce. Moj prijatelj je istraživao: znate li koliko je izgrađeno zidova u poslednje dve godine kako bi se odvojile entičke grupe? Sedamdeset! Poenta je – ako politička propaganda stimuliše predrasude, one će postajati sve jače, patološkije i opasnije.

Vi ste iznašli termin 'izabrana trauma', što je neraskidivo povezano sa ovim što govorite.

Da, do toga sam došao prvo posmatrajući Ruse i Estonce. Nakon raspada zemlje, mi smo ih doveli za isti sto. Ali Estonci nisu govorili, nisu mogli da govore, nisu iskazivali emocije, nekada bi bukvalno postali ljubičasti u licu, ali nisu rekli ni reč. Prošlo je godinu dana dok nisu počeli da pričaju. Odjednom, Rusi su rekli da se osećaju poniženo i počeli su da pričaju o dalekoj istoriji, kako bez njih ne bi bilo Evrope. Jednom

Džimi Karter i religija

"Vreme": Pominjete koliko je važno razumevanje svih ovih procesa i psiholoških mehanizama. Ali hoće li to zaista pomoći? Šta možete praktično da uradite, vi, ja?

Vi možete mnogo više da uradite nego ja, jer vi pišete, mnogo više običnih ljudi će to pročitati.

Bio sam u mnogim zemljama, spojio sam mnoge neprijatelje, a to nije nešto što se uči u knjigama, u školama, a trebalo bi. Sada sam došao iz Beča. Nakon što sam se penzionisao, osnovao sam Međunarodnu inicijativu za dijalog. Džordž Buš je posle 11. septembra kazao: "Ne pričajmo sa svojim neprijateljima", ja kažem: "Ako ne pričamo, oni će ubiti više ljudi. Ako pričamo, biće manje smrti". Danas u Beču imamo treninge za ljude iz celog sveta, pričamo o tome šta je identitet velike grupe, šta se događa unutar nje, kako ona živi, kako mehanizmi rade...

Takođe, šta je još važno. Važno je povezivati sukobljene grupe, dovoditi ih da razgovaraju. Treba to raditi veoma ozbiljno, nikako tajno i raditi to sa ljudima koji donose odluke..

Sreli ste mnogo svetskih lidera; za koje možete da kažete da ste ih zaista cenili?

Da, sreo sam ih mnogo, neki su bili dobri ljudi, želeli su nešto dobro, neki su hteli samo moć...kao i svi drugi ljudi. Godinama sam znao Džimija Kartera nakon što je bio predsednik SAD-a. Osnovao je Međunarodnu mrežu za pregovaranje čiji sam bio član. Ideja je bila da okupi na jednom mestu dobre bivše lidere, dobitnike Nobelove nagrade... da gradi kuće za siromašne. Zajedno smo putovali u Afriku. Voleo je da se šali. Bio je vrlo religiozan, ali nikada nije koristio religiju kao oruđe. Mnogi to danas rade i to nema veze sa pravom religijom.

je izraelski general sedeo blizu palestinskog psihijatra koji je stavio ruku u džep – ja sam se pitao šta to radi, kao psihijatar, pomislio sam da ima kastracionu anksioznost, ali nije bilo to – i odjednom je on viknuo: "Dokle god imamo ovo..." i izvadio je kamenčić obojen palestinskim bojama... kada Grci i Turci pričaju, oni ne razgovaraju o sadašnjem trenutku, već o okupaciji Konstantinopolja. Vi imate Kosovo. Kada su ljudi ovim podstaknuti, vreme se urušava, sve se *odigrava* kao da se juče desilo, a dogodilo se stotinama godina ranije. Početkom devedesetih, jedan psihijatar me je pozvao da dođem u Hrvatsku i dva puta godišnje nalazio sam se u Dubrovniku sa mladim psihijatrima iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine... O čemu god bi pričali, priča bi se vratila na prošlost. Svuda je tako. Ali ako vaš vođa ne izaziva, ne naglašava sve to, onda to nije problem. Izabrana trauma nije sama po sebi trauma. To je pitanje identiteta, samo Srbi imaju to, samo Grci, Amerikanci... U Turskoj sada *prave* Otomansko carstvo, glorifikuju ga, ali to je iluzija; vraćaju stare običaje i zemlja je duboko podeljena. Vođa podstiče izabrane pobede i izabrane traume, ali to nije samo slava ili trauma, već uključuje opasne predrasude o drugima – e, to je problem.

Kada se govori o odnosima u regionu, često se pominje onaj Frojdov termin, narcizam malih razlika. Da li mislite da postoji razlika na odgovor grupe kada je Drugi zaista i drugačiji, po izgledu, jeziku, religiji, kulturnim obrascima, u odnosu na ono kada je taj Drugi skoro pa isti, kada govori istim jezikom, ima isti smisao za humor, isto izgleda...?

Kao što sam pomenuo, bio sam nedavno u Sloveniji. Prijatelj me je pozvao kod sebe i rekao mi kako će tog dana kuvati Muhamed. Muhamed je Avganistanac. Ne znam njegovu priču. Ono što znam je da su njegovi roditelji ubijeni pred njim, pobegao je u Tursku, pešačio kroz planine, došao do Grčke i završio u Sloveniji. I moj prijatelj je odlučio da ga prihvati da živi kod njega, poslao ga je u školu... Pili smo celo veče vodu i moj prijatelj je rekao 'hajdemo dole'. Tek kada smo sišli, ponudio mi je da popijemo vino. Shvatio sam da nije želeo da pijemo vino za večerom zbog Muhameda. Taj dečak sada ima 17 godina. Vidi se da je iz Azije, ali je veoma lep mladić. Nedavno se zaljubio u devojku iz svog razreda. Nazvao ju je devojkom, ona njega momkom. Ali njeni roditelji su bili izričiti: "Može da ti bude prijatelj ali ne momak". Bio je očajan. Muhamed je drugačiji.

Ako ste u ružičnjaku, vidite samo lepotu, vidite ruže, roze, žute, uživate. Ali ako koristite ružin grm da biste nekog ubadali trnjem, treba biti pažljiv i uvideti koji je deo koji povređuje. To je deo života i tako može biti sa svakom drugošću.

Bio sam u Južnoj Africi 2006. godine, na proslavi u čast Dezmonda Tutua i desetogodišnjice "Komisije za istinu i pomirenje". Odveli su nas da vidimo životinje. Ako ste ljudsko biće, stavićete rešetke da vas lav ne bi napao. Ali lavovi ne ubijaju druge lavove, tuku se međusobno, ali ljudska bića su ubice.

U knjizi pominjete vrlo bolne slučajeve dece, koje ste nazvali "živi spomenici", kojima su mentalne slike usađene od strane roditelja, kojima su roditelji preneli svoja sećanja na iskustva u ratovima, izbeglištvu, strahove i anksioznosti vezane za to. Može li, u mnogo manjoj meri, da to učini društvo, kroz institucije?

Ja sam bio supervizor za jedan slučaj u Americi – veoma bogat čovek, kad god postane anksiozan, uzme helikopter, mašinku, ode do Aljaske i ubija jelene. On nije lovac, on je ubica. Zašto? Rodila ga je veoma siromašna žena koju je muž napustio. Imala je drugara iz razreda koji je bio u ratu i godinama je bio zarobljen u Japanu. Kopao je grobove i sahranjivao ljude, možete samo da zamislite šta je sve doživeo. Vratio se u Ameriku i oženio se tom siromašnom ženom, prihvatio dete i odgajao ga. Kako je beba rasla, on ju je učio da bude lovac. Poruka je bila: "Imam traumu, bio sam progonjen, ulovljen. Kad ti odrasteš, ti ćeš biti lovac i kada se osetiš loše, ubijaćeš". Transmisija nisu samo sećanja, to je stav i može da se prenosi generacijama.

A kada je to iskustvo traume zajedničko, ono postaje veoma moćno i stvara se ideologija. Ali, kako sam rekao, ako su vođe u redu i stvari su kako treba; ali ako oni hoće da budu spasioci, to će se izroditi u tragediju. Ljudi moraju ovo da razumeju... ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

DRŽAVA I SOLIDARNOST

POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program.

nedeljnik VREME

www.vreme solidarnosti.rs

ASOCIJACIJA MEDIJA

Upravni odbor Asocijacije medija, na osnovu člana 18. Statuta,
na sednici održanoj 1.10.2018. godine doneo je odluku o raspisivanju

KONKURSA

Za izbor i imenovanje izvršnog direktora Asocijacije medija na period od pet godina

Kandidati za izvršnog direktora moraju da ispunjavaju sledeće uslove:
- Da budu državljani Republike Srbije
- Da imaju završen fakultet
- Da imaju najmanje pet godina radnog iskustva u medijskoj industriji i srodnim kompanijama od čega minimum tri na pozicijama srednjeg i višeg menadžmenta
- Da imaju aktivno znanje engleskog jezika
- Da poznaju rad na računarima

Rok za podnošenje prijava je 15 dana od dana objavljivanja konkursa (do 25.10.2018).
Dokumentacija uz prijavu: Prijava na konkurs, diploma o završenom fakultetu, potvrda o znanju engleskog, fotokopija radne knjižice, CV (radna biografija). Dokumentacija se ne vraća.

Prijave slati na adresu: *Asocijacija medija (sa naznakom: „Za konkurs“), Francuska 5, 11000 Beograd*.

Izbor kandidata biće obavljen u roku do 30 dana od isteka roka za podnošenje prijava. Izabrani kandidat će biti obavešten u pisanoj formi.

DRAGAN ILIĆ

Rijaliti na recept

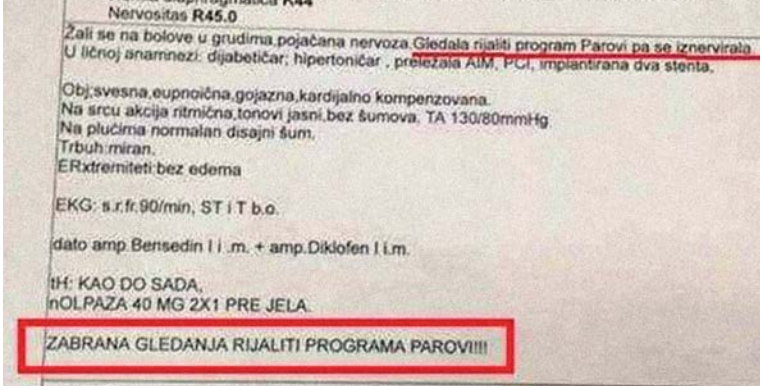

Foto: *facebook.com*

Baki Milanki se slošilo kada je njena omiljena učesnica "Parova" posle ponoći započela svađu sa drugaricom i majkom – takođe učesnicama emisije – i rođenu mater nazvala kokoškom i drugim gadnim imenima. Eto šta biva kada se pobrkaju televizija i realnost, odnosno kada identifikacija dobije patološke razmere.

Godinama, u jutarnjem programu, parkirana ispred Hitne pomoći, famozna Nada Macura podseća hronične bolesnike da "uzimaju redovno propisanu terapiju". Pitao sam se zašto senilnost prati hronične probleme sa respiracijom ili kardio-vaskularnim sistemom. Takođe, u vreme slava, baš u ovo doba godine, upozorava gledaoce da ne preteruju tokom slavskih krkanja jerbo 'oće da se sloši kad se naglo pretovarite.

Ipak, u Srbiji je medicina pre nekoliko dana zvanično uvela dijagnozu i terapiju tegoba nastalih preteranim gledanjem rijaliti programa. U najmanje dva registrovana slučaja, pacijentima se naglo pogoršalo zdravstveno stanje, uglavnom sa kardiovaskularnim tegobama. Prvi registrovan slučaj, sa dijagnozom i terapijom, prijavljen je u KBC Zvezdara kada je penzionerki Milanki (72) pozlilo u kasnim noćnim satima. Par dana kasnije, novine prenose gotovo identičnu priču iz Kruševca gde je od infarkta miokarda zamalo nastradala baka Ružica. Naravno, treba proveriti verodostojnost informacija, ali i dvaput je previše.

Priznajem da mi je u prvom momentu ova vest zvučala kao čuveni skeč iz Montija Pajtona o smrtonosnom vicu koji vojska koristi u specijalnom ratu.

Nažalost, zdravstveni problemi gledalaca nisu od juče. Jedna gospođa u Srpskom Krsturu je toliko dugo gledala rijaliti da se televizor pregrejao i zapalio se. Kuća joj je izgorela, a baka je smeštena u starački dom. Tamo su joj zabranili da neprekidno gleda rijaliti. Preventivno.

No, vratimo se Milanki kojoj se slošilo kada je njena omiljena učesnica "Parova" posle ponoći započela svađu sa drugaricom i majkom (koje su takođe učesnice emisije) i rođenu mater nazvala kokoškom i drugim gadnim imenima.

Eto šta biva kada se pobrkaju televizija i realnost, odnosno kada identifikacija dobije patološke razmere. Televizija Hepi, baš kao i Pink, ima višegodišnje iskustvo sa zagriženim gledaocima koji tokom telefonskih uključenja plaču, viču, prete i šalju uvredljive poruke učesnicima emisije.

Rezultat je ponoćna poseta KBC Zvezdara i terapija koja osim lekova sadrži i rečenicu "zabrana gledanja rijaliti programa Parovi".

Da je bilo koja druga zemlja u pitanju, ovaj slučaj bi ostao na nivou dramatične epizode. Kod nas stvar dobija drugačije razmere. Do pre samo par nedelja, ministar kulture Vukosavljević, Željko Mitrović, Vučić, REM i Ana Brnabić bavili su se rijaliti programima. Od danas se u tu priču uključio i ministar zdravlja Lončar jer postaje nadležan za medicinski aspekt ovog žanra, odnosno posledice predoziranja rijalitijem. Baš kao što slušamo opravdane apele da se samostalno ne uzimaju antibiotici ili lekovi za smirenje – predstoji nam ograničenje rijalitija iz medicinskih razloga. Radi se o psihosomatskom uticaju, gde kod hroničnih bolesnika pojačana emocionalna stanja stvaraju fiziološke probleme.

Predlažem uvođenja dijagnoze, odnosno šifre oboljenja, a pomenutu terapiju – odnosno izbegavanje gledanja "Parova". Siguran sam da bi "Zadruga" imala identično dejstvo, to je zloupotreba istog leka. I samo je drugi proizvođač.

Emitovanje ovih programa uopšte nije kontrolisano – 15 časova dnevno, uz nedostatak bilo kakvih ograničenja vezanih za uzrast gledalaca ili doba dana kada se program emituje.

Za mene postoji još jedna strašna realnost, koju pokazuje ova adikcija. Dame u godinama, verovatno bez drugog društva, satima gledaju rijaliti programe i emotivno reaguju na svađe u njima. Neko se, dakle, igra jakim ljudskim emocijama, koje generiše za potrebe zabave jer podsećam (baš kao i saopštenje sa Hepija) da se radi o zabavno-humorističkom programu.

Ova adikcija očigledno uspešno deluje, jer do danas nisam čuo da je nekom pozlilo kada se svađaju u Skupštini Srbije, ili kada u vestima vidimo da u svetu nepodobne novinare u ambasadi sopstvene zemlje seckaju na komade, kada u sitne detalje slušamo i gledamo kako je ubijena Jelena Marjanović, ili kada vidite sliku sa Kosova gde ni autobus iz Srbije ne može da prođe a da ne bude kamenovan. Gledateljke nisu imale emocionalnu reakciju na probleme u stvarnom svetu koje takođe svakodnevno gledaju na televiziji. Njihova identifikacija je vezana samo za starlete iz rijaliti programa i njihove porodične i ljubavne probleme.

Dakle, tajna je u minutima, ili tačnije sekundama trajanja određenog programa. Ako 15 sati imate Zadrugu i Parove, narod se navuče na njih i gleda ih ko svoje. Plašim se da će i političari shvatiti ovu poruku i pojačati svoje i ovako ekstenzivno prisustvo na malom ekranu. Ako 15 sati dnevno budemo gledali predsednika, ima da se rasplačemo na svakoj sledećoj konferenciji za štampu. ¶

Intervju: Hana Selimović, glumica

Čovek koji

“Da li je moguće da mišljenje tolikog broja ljudi, koji imaju svoje ime i prezime, koji su dali veliki doprinos umetnosti i kulturi na Balkanu, ništa ne znači, već smo osuđeni na mišljenje jednog čoveka? Samovolji jednog čoveka? Da li ljudi koji su odgovorni za to što je Dejan Savić na toj poziciji odobravaju takvu bahatost i nestručnost? Ne želim da verujem da je tako”

Fotografije: Marija Janković

Jedna je od potpisnika zahteva za smenu Dejana Savića, upravnika Narodnog pozorišta, koji je iniciran Savićevom odlukom da smeni Željka Hubača v.d. direktora Drame, iako je za vreme njegovog četvorogodišnjeg mandata ansambl Drame doneo Narodnom pozorištu 107 nagrada i 20 premijera. Glumi u Narodnom pozorištu od 2008. godine kao honorarni saradnik, trenutno u predstavama *Kod večite slavine*, *Čudo u Šarganu*, *Ivanov*, *Carstvo mraka* i *Carstvo nebesko*.

Tek što je diplomirala glumu, dobila je Sterijinu nagradu i još sedam nagrada za ulogu Sene u predstavi Ateljea 212 *Otac na službenom putu*. Zatim je igrala u *Višnjiku* Jugoslovenskog dramskog, u *Palilulskom romanu* Beogradskog dramskog pozorišta, u *Vojceku* HNK “Ivan pl. Zajc” u Rijeci... Glumila je u filmovima *Beli, beli svet*, *Neposlušni*, *Ime. Dobrica, prezime: nepoznato*... Sarađivala je sa rediteljima Frljićem, Unkovskim, Tanjom Mandić-Rigonat, Buljanom, Mladenovićem, Torbicom, Savinom, Lorencijem...

Hana Selimović je jedna od mladih koji razmišljaju, umeju da vide, smeju da kažu na šta im sve ovo liči i iskreno nastoje da svima bude bolje.

“VREME”: Mediji tvrde da nikad ranije umetnici nisu ustali protiv smene svog direktora kao što su se pobunili prošle nedelje protiv promene na čelu Drame Narodnog pozorišta.

HANA SELIMOVIĆ: Ovo nije nikakva revolucija, ovo je javna reč ljudi koji se bave javnim poslom i koji su odlučili da kažu da neke stvari ne pripadaju kulturi Beograda i Srbije 2018. godine. Ako ste pročitali proglas umetnika, videli ste da bilo koja vrsta diskreditovanja tih ljudi na nivou optuživanja za politizaciju apsolutno nije na mestu. Nema nikakve sumnje da je to esnafsko i građansko dizanje glasa. Mislim da je ishod ove situ-

KRIZA I

se pobunio

acije neobično važan, ali strah me je da budem maksimalista, iako to po prirodi jesam, pa ću reći da je već samo dizanje glasa jedan neverovatno važan i tačan korak za ovaj trenutak. Mi smo se obratili višim instancama unutar države i zamolili za pomoć. Ja mislim da je to sasvim legitiman način u demokratskom uređenju. Upravni odbor i ministar su dobili dopis sa našim zahtevima, očekujemo da se oglase.

A šta ako se ne oglase?

Gledali smo gospodina Vukosavljevića na Prvoj TV gde je rekao da Ministarstvo neće reagovati ishitreno, što ne znači da neće reagovati...

Ali nije ni nagovestio kad će to biti.

Verujem da se danas bilo koje dizanje glasa guši ignorisanjem. Pustite da prolazi vreme, da ljudi pomisle da je to za šta se zalažu postalo uzalud, da posumnjaju u sopstvene motive, da oslabe. Dugo su ljudi demoralisani i ćute jer veruju da je svaki pokušaj unapred osuđen na propast. Međutim, ovako krupne stvari moraju da nešto pokrenu, ovako gruba povreda umetničkog integriteta nije samo udarac na rad jednog čoveka, na rad jednog ansambla i institucije, već udarac na društvo. Reakcija je zapravo potpuno prirodna posledica. Naš posao se naziva JAVNIM. Ne samo zbog toga da mi svako veče izlazimo pred veliki broj ljudi i izvodimo svoje predstave, već zato što mi imamo privilegiju da se naša reč čuje. Vidljivost jednog umetnika nosi veliku odgovornost. Cela stvar u vezi za smenom Željka Hubača je, dakle, pitanje umetničke i društvene odgovornosti. Ponosna sam što je esnaf odreagovao dostojanstveno i glasno.

U tekstu kojim je saopštio da je u Narodnom pozorištu došlo do kadrovskih promena, Dejan Savić pominje "veće angažovanje dramskog ansambla sa stalnim angažmanom u kući." Pretpostavljam da posle vašeg javnog neslaganja sa njegovim radom ne očekujete da je i vas imao u vidu?

Ne bih da govorim o svom zaposlenju, o tome sam već rekla dovoljno eksplicitno, jasno i glasno, i to je primer koji je kap u moru. Pitate me šta očekujem – ja u ovu stvar nisam ušla sa očekivanjima, već sa porivom da ne ostanem nema pred očiglednom nepravdom. To što piše u obrazloženju i u pismu upućenom ansamblu i honorarnim saradnicima, to su puke floskule koje na jedan prilično banalan način skreću fokus sa problema. Dakle, ako me zapravo pitate da li osećam strah, da, odgovor je – da. Ne isključivo za sebe, već za epilog koji nas očekuje i vreme koje dolazi nakon njega. Međutim, gonjena sam jedino zdravim razumom i željom da zemlja i grad u kome stvaram budu podređeni boljitku, u kome je uspeh ipak neko merilo. A ne da osećam da živim u ponoru u kome nema nagrade, ali nema ni kazne. U kome uspeh ne znači ništa, ali se i neuspeh »

oprosti. Želim da živim u vremenu u kome podići glas ima smisao i odjek.

Mislite na deset nagrada koje ste doneli Narodnom pozorištu?

Ne želim da govorim o tome, sve o nagradama piše u arhivi pozorišta. I ne, ne govorim samo o svojim nagradama. One sad nisu tema. Tema je odnos koji čovek na vrhu važne institucije pokazuje prema svojim zaposlenima. Tema je smena čoveka koji se pobunio, a koji je izvrsno radio svoj posao. Tema je cenzura slobodne reči. Tema je ugnjetavanje. Mi nismo tu zbog Dejana Savića, nego bi trebalo da je on tu zbog nas, zbog dobra te institucije koja je onda dobro ovom gradu, ovoj kulturnoj javnosti, ovoj zemlji. Znači, nama su prioriteti, čini mi se, pomešani. Kada tako krupne stvari ne funkcionišu po nekoj zdravorazumskoj hijerarhiji, potpuno je jasno da su nagrade zapravo samo gomila gvožđa u sobi moje majke.

Da se vratimo obrazloženju gospodina Savića. Vaša koleginica Dušanka Stojanović Glid ga je okarakterisala kao nepismeno, mediji ističu nelogičnosti, nedoslednosti...

S pravom! Promeniti "vizuru repertoara". Šta to zapravo znači? Šta to želite da promenite? U intervjuu na Pinku gospodin Savić je rekao otprilike nešto ovako: "Bilo je savremeno čitanje klasika, a sad da damo priliku da bude nešto drugo, da bude tradicionalno ili kako god već." Kakvo je to izražavanje? Zašto biste vi ukidali savremeni pristup umetnosti 2018. godine u nacionalnoj kući? Pogledajte kako izgleda savremeni repertoar bilo koje nacionalne kuće u Evropi. Zašto bismo nešto što je evidentni uspeh sankcionisali? Zašto se prekida niz koji je bio uspešan? Stvari koje su dobre valjda se nadgrađuju, a ne menjaju. Zar vi mislite da su svi ovi umetnici iz Srbije i regiona koji su podržali Željka Hubača njegovi prijatelji? Lični? Pa to rade iz lične koristi? Da li je moguće da mišljenje tolikog broja ljudi, koji imaju svoje ime i prezime, koji su dali veliki doprinos umetnosti i kulturi na Balkanu, ništa ne znači, već smo osuđeni na mišljenje jednog čoveka? Samovolji jednog čoveka? Da li ljudi koji su odgovorni za to što je Dejan Savić na toj poziciji odobravaju takvu bahatost i nestručnost? Ne želim da verujem da je tako.

Upravni odbor pozorišta, sudeći po pismu Aleksandra Gatalice predsednika UO, ima veliko razumevanje za odluke i poslovanje gospodina Savića.

Tako je, ali ministar je viša instanca od UO, premijerka je viša instanca od ministra...

... koji je imao veliku ulogu prilikom izbora gospodina Savića za upravnika Narodnog pozorišta.

Tako je, ali svi mi pravimo greške. I mi pokatkad odigramo lošu predstavu ili napravimo rđavu ulogu pa kažemo – čekaj, sad nije bilo dobro, sledeći put ćemo pokušati to da ispravimo.

Ministar Vukosavljević je sada upoznat sa argumentima jednog dela ansambla protiv gospodina Savića. Da li je neko tim povodom razgovarao sa glumcima?

Jedini do sad poziv na sastanak bio je upućen ansamblu i honorarnim saradnicima, gospodin Savić nas je pozvao na razgovor. Naravno, to je odbijeno. Dijalog nije nešto što se događa nakon erupcije, dijalog se vodi da do erupcije ne bi došlo.

Naveli ste da vam je, prilikom razgovora o produženja vašeg ugovora, gospodin Savić rekao da ste mu simpatični...

Ne, naprotiv, rekao mi je da sam ja njemu nesimpatična.

... što bi moglo da ukaže da se rukovodi ličnim kriterijumom prilikom ...

Ne, to samo može da znači da kriterijuma nema, da smo osuđeni na nečiju zloupotrebu pozicije. U pismu koje upućuje glumcima Savić manipuliše podacima o uposlenosti ansambla očekujući da će valjda neinteligencija, taština i mržnja malih razlika razjediniti ljude koji traže njegovu smenu. Prilično potcenjivački stav. Ono što je moje lično mišljenje je sledeće: gotovo je sigurno da u tom ansamblu ima ljudi koji nisu bili angažova-

KRIZA I

Ovako krupne stvari moraju da nešto pokrenu, ovako gruba povreda umetničkog integriteta nije samo udarac na rad jednog čoveka, na rad jednog ansambla i institucije, već udarac na društvo. Reakcija je zapravo potpuno prirodna posledica

ni neko vreme, a svojim kapacitetima to neosporno zaslužuju, ali to je usud našeg posla. I sama sam u naponu mladih snaga, između 24. i 28. godine, imala bolnu pauzu. I to nakon Sterijine nagrade, kada sam naivno očekivala da će stvari krenuti nabolje. Ne samo da sam bila bez premijere, nego i bez stalnog repertoara. Razumete šta to znači? To je naprosto, očajanje. Da, ovaj posao je strašan, nepravedan, težak, i mi smo svi na njega pristali. Ali da li smo pristali da nam se ukida sloboda govora, da li smo pristali na neuslove, na to da za uspeh bivamo kažnjeni, da li smo pristali na ponižavanje, na ucene, na malverzacije, na moralno i etičko bezakonje, da li smo na sve to pristali?

U *Ivanovu*, jednoj od vaših novijih predstava, igrate Sašu koja pokušava da Ivanovu, intelektualcu posustalom pod promenama društvenih okolnosti, vrati nekadašnju borbenost. U kontekstu aktuelnih dešavanja u realnosti, može se reći da vam odgovara lik koji igrate?

Sve više sebi ličim na Ivanova, a ne na Sašu. Strah je najmoćniji vladar u ovakvim situacijama. Ljudi na poziciji moći računaju s tim. Ivanova su zablude napustile. On se grčeći pita gde su nestali ideali, gde je nestala snaga? Moj osnovni strah je da će me razočaranja neminovno menjati i da ću u nekom trenutku možda zaista naprosto odustati. Ali onda ipak pomislim: još ja mogu da igram tu Sašu, još verujem da postoji zdravo jezgro u svima nama zbog kog je moguće iskoristiti prelomni trenutak. Treba verovati.

Na sajtu Narodnog pozorišta piše da ste vi deo ansambla u radnom odnosu na određeno vreme.

Nisam, bila sam godinu dana na mestu koleginice koja je otišla na porodiljsko bolovanje. Sad obnavljam ugovor jednom mesečno. Očigledno je to neka greška na sajtu. Nadam se slučajna.

Zaposleni ste u Akademiji umetnosti, vi ste asistent profesoru Nebojši Dugaliću.

Nisam zaposlena nigde, i profesor Dugalić i ja smo otišli sa Akademije. Ali dobro je da ste me to pitali, zato što je jedan od razloga, sem neslaganja unutar institucije i međuljudskih odnosa, upravo to... ja se osećam loše što neka deca plaćaju veliki novac da studiraju fakultet za profesiju za koju je tržište takvo da ni njihova asistentkinja nije uspela da dođe do neke elementarne egzistencije. Za šta mi svu tu decu pripremamo? Za kakav teren?

Da li vas vaši stavovi koštaju?

Sve u životu košta. U tome je njegova lepota a i njegov užas. Ali moji stavovi su neodvojivi deo mene, oni gotovo i da nisu stvar izbora, već nekog urođenog osećanja stvarnosti. Ja ne vidim drugi put za sebe. Ali taj put jeste i bolan. Uglavnom zato jer je to najčešće prilično usamljen put.

Izjavili ste da ćete izaći iz predstava koje igrate u Narodnom pozorištu ako se ništa ne promeni. Rizikovali biste karijeru?

Moja karijera treba da ima neki zdrav prostor u kome može da se razvija. Ako taj zdrav prostor ne postoji, pa za koju karijeru se ja borim? Karijeru u kojim okvirima? Osnovni razlog mog ostanka u ovoj zemlji je što se bavim poslom koji je pre svega neodvojivo vezan za moj maternji jezik koji ja neobično volim. Mnogo puta kada sam bila u iskušenju da odem iz ove zemlje, vraćalo me je osećanje zaljubljenosti u svoju profesiju i želja da se njome bavim u gradu u kome sam rođena. Ali verujte mi, ako mi sva tla ispod nogu budu izmaknuta, ako shvatim da imam 31 godinu i da se ova situacija ne menja, pa ja ću odustati od svoje profesije i uhvatiću se za goli život. Ipak, ja se zaista nadam da postoji neko ko će reagovati i reći – mi ne stojimo iza ovoga. Ja nemam nikakvu drugu moć, samo svoje reči i snagu da verujem da će neko zaista doći i reći – čekajte, mi ne stojimo iza javašluka, bahatosti, iza toga da se uspeh kažnjava. Mi ovome nećemo dati legitimitet. Ja zaista verujem u neki zdravorazumski i pravedan epilog. Zovite me naivnom. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Muke po konkursima

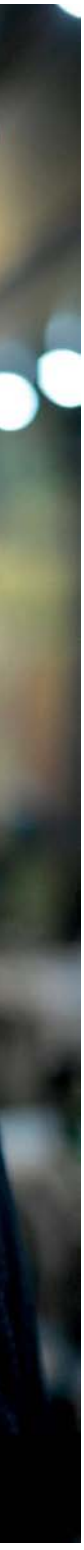
"Borićemo se za prava koja pokušavaju da nam oduzmu. Videćemo da li ćemo uspeti u tome, ali, ono što je sigurno – nećemo se za ta prava boriti medijskim nasiljem, lažima, spinovima, vređanjem, etiketiranjem ili omalovažavanjem kolega"

Nakon pisanja velikog broja medija povodom sukoba na liniji Filmski centar Srbije – ekipa filma "Mezimica", Ministarstvo kulture donelo je odluku da poništi, možda i konkurs. Zbog ove odluke, ekipa filma "Pored nas", na čelu sa rediteljem Stevanom Filipovićem, privremeno, a možda i trajno, ostala je bez sredstava za snimanje. Tim povodom, Filipović i ekipa filma napisali su otvoreno pismo koje je osim medijima, upućeno na adrese Filmskog centra, Upravnog odbora ove institucije i Ministarstva kulture. O razlozima za ovaj potez, Stevan Filipović u razgovoru za "Vreme" kaže da je direktan povod bio agresivna medijska kampanja koju su vodili "gubitnici konkursa Filmskog centra Srbije (FCS) za sufinansiranje repertoarskog filma – Dimitrije Vojnov, Bojana Maljević i, u izvesnoj meri, Milan Todorović – sa ciljem da izvrše pritisak na FCS, Upravni odbor te institucije, kao i Ministarstvo kulture, i pokušaji da se odluka komisije o dodeli sredstava preokrene nasilnim putem". "Za sad je to rezultiralo pomalo nejasno sročenom odlukom Ministarstva kulture i informisanja (MKI) da poništi, tačnije, vrati na ponovno odlučivanje odluku komisije na konkursu na kojem smo, između ostalog, i mi dobitnici, za film koji pominjete", kaže Filipović i nastavlja: "Posle 14 godina ignorisanja od strane komisija u FCS, posle skoro 200.000 gledalaca mojih filmova u bioskopima, miliona na televiziji i internetu, i brojnih nagrada, koje uključuju Zlatnu arenu u Puli za film "Pored mene", čiji je "Pored nas" nastavak. Dok je trajao žalbeni postupak, mi se nismo javno oglašavali, međutim, gubitnici konkursa su sve vreme zloupotrebljavali javni prostor u cilju ostvarivanja svojih interesa. Agresivno i tabloidno, ne birajući sredstva."

Fotografije: Milovan Milenković

"VREME": U pismu kažete da je poništavanje, odnosno odluka o ponavljanju konkursa rezultat

samopromocije i medijske kampanje Dimitrija Vojnova zbog problema sa njegovim filmom "Mezimica". Šta tačno zamerate Vojnovu?

STEVAN FILIPOVIĆ: Smatram da su bile u pitanju dve kampanje, vođene, po mom mišljenju, sa istim ciljem. Ako se sećate, Dimitrije Vojnov je posle objavljivanja rezultata konkursa izašao u javnost sa bombastičnim (i sasvim nedokazivim) izjavama da je razlog njegovog neuspeha "politička diskriminacija filma zbog anti-NATO narativa", kao i da je komisija dala pare "lažovima". Paralelno sa ovim, Vojnov je u javnost plasirao podjednako "eksplozivnu" izjavu kako je film "Mezimica", na kome je radio kao scenarista, "zabranjen" navodno zbog "odozgo" percipiranih "antisrpskih" elemenata tekstu. Gotovo da nema medija koji ove dve vesti nije objavio, bez ikakve kritičke analize. Obe kampanje imale su isti cilj – pozicioniranje Vojnova kao žrtve i borca za pravdu, i difamaciju Filmskog centra, članova komisije koja je donela odluku i članova UO FCS.

Naravno, nije moguće dokazati da je odluka o ponavljanju konkursa na bilo koji način "isforsirana" medijskom ofanzivom Vojnova, ali gledajte – ako mesecima slušamo u javnosti i na društvenim mrežama gubitnika konkursa kako je trenutna garnitura koja vodi FCS "kompromitovana", kako su "lažovi", kako "zabranjuju filmove", kako je komisija "nekompetentna", kako imaju političke predrasude, kako su producent dobitnik i članica komisije u "seksi sprezi" i slične gadosti, mislite da nije moguće da neka, čak normalna reakcija osobe u Ministarstvu, kojoj je dopalo da se bavi ovim slučajem, bude: "Pa, dobro, vidiš da je tamo neki haos, možda nam je najlakše i najčistije da mi to sve lepo poništimo"? Iako zapravo haosa nema, nego je iluzija o tome kreirana tvrdnjama Vojnova, Bojana Maljević i ostalih.

Među medijima koji su izveštavali o slučaju "Mezimice" bilo je i "Vreme". Gde mislite da su mediji pogrešili u ovom konkretnom slučaju?

Mislim da je većina medija čitala vest u pogrešnom ključu, što je Vojnov lako mogao i da predvidi da će se desiti, pa je situaciju spretno zloupotrebio. Mislim da je trenutna vlast uspela u svojoj nameri da do kraja banalizuje javnu scenu i da sve relacije svede na crno-belo. Mediji koji su nezavisni i kritički se odnose prema vlasti nisu gledali podtekst, istraživali i postavljali pitanja, već su "na keca" kupili spin o cenzuri. Ne mogu previše da im zamerim – nije da se ne dešava svuda oko nas. Ali, mislim da je jako opasno kad najozbiljniji mediji spuste gard na ovaj način, onda ostaju otvoreni za zloupotrebe. Ne smemo da dozvolimo da se javni prostor banalizuje.

Niko od novinara nije napisao vest "Dimitrije Vojnov je tražio od FCS da obustavi finansiranje filma 'Mezimica' zbog promena u scenariju koje je bez njegovog znanja sproveo reditelj, zbog navodnih pritisaka "odozgo", pa je zatim prihvatio te promene, pa se onda predomislio, dok producent Svetozar Cvetković nije, po sopstvenim rečima, svojevoljno raskinuo ugovor sa FCS, jer glumac Biković nije mogao da ispoštuje rokove". Ne zvuči baš atraktivno, zar ne? Daleko bolje zvuči "VLAST ZABRANJUJE FILMOVE!" ili "Vlast zabranjuje filmove?" ili poređenje sa "crnim talasom". Pa čak i kad naslov nije istina, ili makar niko sem producenta Cvetkovića ne može da potvrdi da li je istina, a on tvrdi da nije. Ja stvarno ne znam i ne mogu da tvrdim da li je bilo nekakvih pritisaka, straha, autocenzure ili je Cvetkovićeva priča tačna, ali poenta je da ne može da zna ni Vojnov. Inače, druga manipulacija Vojnova koja je glat prošla, manje njegovom, više zaslugom medija, jeste da film "Mezimica" uopšte ima bilo kakav dubok politički kontekst. Čovek bi pomislio da je u pitanju Žilnik, Oliver Stoun ili Kosta Gavras, pa ih neko zabranjuje. A Vojnov je stavio scenario na Fejsbuk, možete ga daunlodovati i pročitati – u pitanju je klasični žanrovski triler, i reći da u njemu ima ozbiljne politike bilo bi kao da kažete da su Transformersi 1 dubokoumna kritika Bušove administracije.

Međutim, podtekst u obe ove manipulacije je isti i tu je njegova kampanja bila uspešna – ogroman broj ljudi je stvari uzeo zdravo za gotovo, crno-belo, njega shvatio kao "žrtvu vlasti", a "ljude koji zabranjuju filmove" naravno, kao zle i korumpirane. Gle čuda, isti ljudi su doneli odluku kojom je on duboko nezadovoljan i koju pokušava da preokrene. Malo medijske satanizacije bez pokrića ne može da mu odmogne.

Ovo je bio prvi put da vi kao autor dobijete sredstva od FCS. Koje su sada posledice po sudbinu filma "Pored nas"?

Mi trpimo posledice već mesecima jer smo dobitnici samo na papiru, a sad više ni to. Ne možemo da raspolažemo sredstvima, ne možemo da potpisujemo ugovore sa saradnicima, ne možemo da učestvujemo na stranim konkursima, ne možemo da ulazimo u pripreme, a projektovani početak snimanja se bliži. Ovom odlukom MKI stvari su se dodatno iskomplikovale.

Međutim, kad pričamo o ovoj blokadi, mislim da je tu važno odvojiti pravo žalbe, koje svi gubitnici konkursa imaju, i medijsku kampanju pritiska. Nemamo pravo da se bunimo što su gubitnici podneli žalbu FCS i Ministarstvu, niko ne spori Vojnovu ili Bojani Maljević pravo da to rade, i tu bismo svakako bili dužni da čekamo da isteknu svi zakonom predviđeni rokovi za rešavanje prigovora. Ali kada ta zvanična žalba nije prvi korak, već do nje dođe nakon "pripremljenog terena" medijske diskreditacije, uvreda i pritisaka, mislim da nije u pitanju ista stvar.

Ni vi ni Vojnov ne krijete svoje političke stavove od javnosti. Međutim, po vašem mišljenju, koliko je priča sa čitavim konkursom politička a koliko politizovana?

Istina, ne krijemo stavove, ali ja nisam išao na Srbin.info ili na nspm.rs ili na Radikalske talase, ili šta već Vojnov smatra medijima koji su u saglasju sa njegovim političkim stavovima (zaista nagađam), pa se žalio na probleme koji me muče. Smatrao bih to nemoralnim. S druge strane, Vojnov očigledno nema problem da mesecima vodi kampanju protiv filma "Teret" Ognjena Glavonića (koji se bavi likvidacijom albanskih civila zakopanih u Batajnici), da ga naziva "antisrpskim" (inače, etiketa koju više od decenije lepi filmovima političkih neistomišljenika u kinematografiji, uključujući "Šišanje" čiji je koscenarista), da govori da je "snimljen novcem država koje finansiraju terorizam" (misli na filmske centre Irana i Katara), a da onda bukvalno ode na Al Džaziru Balkans (čije je sedište – u Kataru!), i tvrdi kako mu je "film zabranjen" i da je žrtva ljudi kojima smetaju "antisrpski

»

elementi". Isto, u manje ekstremno licemernom obliku, važi za njegove nastupe na N1, u "Danasu" ili "Vremenu", o kojima često govori vrlo negativno, ali mu ne smeta da ih upotrebi kad misli da od njih može da ima koristi.

Pa vi recite – koliko je politike, a koliko politizacije u ovome?

U otvorenom pismu spominjete konfuziju koju je čitava situacija izazvala u javnosti, sa sve uvođenjem kvalifikacija "antisrpski", "anti-NATO", itd. Kako sada razlučiti i raspetljati šta se zapravo dogodilo?

Kao što rekoh, termin je "antisrpski" Vojnov odavno preneo iz domena Šešeljeve političke retorike na teren filmske kritike. Tako je "Turneja" Gorana Markovića "prilično antisrpski, što je očekivano", a autor "lopov i džukela". "Dobra žena" Mirjane Karanović (čiji sam koscenarista) mu je "podžanr antisrpskog filma – tzv. cinkaroški film – čiji je cilj da se pokaže sveobuhvatni užas srpskog društva". YUCOM je "izdajnička i antisrpska organizacija". Meni na Tviteru piše da bi bilo lepo da po glumici Tamari Krcunović, mojoj prijateljici i saradnici, "sad povraća tip uvijen u zastavu", jer je ona "povraćala po srpskoj zastavi" u predstavi Olivera Frljića. I tako dalje. Dakle, nije teško raspleti šta se zapravo dogodilo, potreban vam je samo google search i malo slobodnog vremena. Tvrdnja Vojnova da su članovi komisije diskriminisali njegov film koji "prikazuje život u budućnosti pod NATO okupacijom Srbije", naravno, nije ušla u tekst zvaničnih žalbi koje su podnete, jer bi to valjda podrazumevalo da dokazuje da su Jugoslav Pantelić ili Nikolina Zečević nekakvi NATO lobisti, što je apsurdno i neistinito do srži.

Mislim da Vojnov sve ovo zna i da očigledno uživa u igri. Konfuzija je za sad radila isključivo u njegovu korist i otvorila mu vrata u medijima koji su do sad bili skeptični prema njemu.

Takođe, kažete da iza vas ne stoji niko i da ste zbog toga prepoznati kao "lak plen". U kom smislu vidite sebe kao lak plen?

Mislim da činjenica da 14 godina nisam dobio novac od FCS na nekom od glavnih konkursa, već samo neuporedivo manja sredstva za postprodukciju (koja praktično moraju da daju svim filmovima koji dođu do te faze), najbolje govori o tome zašto smo lak plen. Nismo interesima povezani sa "igračima" u svetu filma, poprilični smo autsajderi, pa jako teško dolazimo na red, čak i kad su iza nas tako impresivni rezultati poput "Šejtana", "Šišanja" ili filma "Pored mene". Druga stvar, mnogi filmovi koje sam radio eksplicitno se bave gorućim političkim temama, na način koji baš ne pomaže u stvaranju prijatelja u konformističkim sredinama. Sad smo imali sreće jer je FCS zaista evoluirao u pozitivnom smislu za vakta direktora Bobana Jevtića, u smislu uvođenja nekakvog reda, otklona od politike, transparentnosti i poštovanja procedura i zakona, plus je komisija koja je odlučivala o raspodeli sredstava prepoznala te prethodne uspehe i potencijal i vrednost scenarija za "Pored nas".

Ogroman broj ljudi je stvari uzeo zdravo za gotovo, crno-belo, Vojinova je shvatio kao "žrtvu vlasti", a "ljude koji zabranjuju filmove" naravno, kao zle i korumpirane. Malo medijske satanizacije bez pokrića ne može da mu odmogne

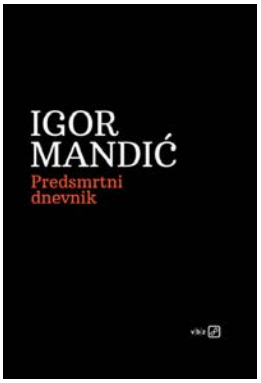
Vojnov je iz toga shvatio da neće biti puno kolega koji bi se "polomili" da stanu u našu zaštitu i pokušao, u siledžijskom i tabloidiziranom društvu, na silu da preokrene odluku komisije.

Rekli ste da postoje šanse da na ponovljenom konkursu film "Pored nas" ne dobije sredstva. Šta vam je rezervni plan ako se to dogodi? Hoćete li se i vi žaliti na cenzuru ili ćete skupiti novac na druge načine?

Nažalost, ovog puta ne postoji rezervni plan. Od "Šejtanovog ratnika" do "Pored mene" smo se krpili, žrtvovali svoje honorare, dovodili producenta u situaciju da investira privatna sredstva i pada do ivice bankrota, ali smo nekako uspevali da snimimo te filmove. Dalje forsiranje tog metoda bilo bi duboko nepravedno prema svim divnim članovima ekipe, iza i ispred kamere, sa kojima smo zajedno došli do ove tačke, u krajnoj liniji prema producentu Branislavu Jeviću, bez čijeg ulaženja u rizik tih filmova ne bi ni bilo. Ovo ne bi trebalo da nam bude bizarni hobi, već primarna profesija od koje moramo bar nekako da živimo. "Pored nas" je, jednostavno, suviše skup i komplikovan projekat da bi se realizovao bez sredstava sa konkursa (što, uostalom, važi za 90% evropskih filmova).

Tako da – boricemo se za prava koja pokušavaju da nam oduzmu. Videćemo da li ćemo uspeti u tome, ali, ono što je sigurno – nećemo se za ta prava boriti medijskim nasiljem, lažima, spinovima, vređanjem, etiketiranjem ili omalovažavanjem kolega. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Intimno, lucidno, tamno i zamamno

Odbacujući strah od smrti, Igor Mandić ispisuje knjigu u kojoj nema ničega izveštačeno i nazor morbidnog

Za malo se koga, ako ikoga, u našim životima moglo, može se i moći će se reći da je *javni intelektualac* onako i onoliko kao za Igora Mandića. Za čoveka, dakle, koji je – ne baš sam samcat, ali bivajući obimom, tematskim i žanrovskim opsegom i ne naposletku kvalitetom opusa, svakako vodeći u jednoj zapravo deprimantno maloj grupi medijski osvešćenih i pismenih, a u medijima i za medije radećih ljudi naše južnoslovenske civilizacijice – podučavao musave socijalističke, a potom i tranzicione (malo)građane tome kako se o javnim stvarima može misliti i suditi, pa onda posledično i govoriti i pisati nezavisno, inokosno, uz vetar ili prosto ne obazirući se na tokove i smerove bilo kakvih vetrova. Decenijama je Mandić odolevao na vetrometini, ne trseći se da predstavlja bilo koga i bilo šta osim sopstvene pameti, ukusa i uverenja (malo je to samo ako ničime od toga i niste baš preobdareni) protiv raznih kolektivizama, međusobno zaraćenih do krvi i ujedinjenih samo i jedino u zajedničkoj mržnji prema retkim "mandićima" iz svojih mahala i sokaka, a da niko od bezbrojnih koji su voleli da misle kako znaju "sve" o Mandiću zapravo nije mogao nazreti gotovo ništa što mu pisac o samom sebi nije izričito poželeo i namerio reći, ništa iza koprene od njegovog razbokorenog verbalizma, iza zavese koju je sam pisac spuštao između svoje – prilično široko shvaćene – privatnosti i zahteva sve tabloidnijeg vremena i sve voajerskijih medija. Čak i kada je, još u tobože posno i čedno vreme deklarativnog asketizma, pisao o hrani i vinu i svojim – navodnim ili stvarnim – gastronomsko-pilačkim navikama, ili pak o erotici, o putenosti i žudnji, Mandić je spolja delovao kao eruditski fenomenolog koji će nam samo dati naslutiti kako uvek piše o onome što ga se tiče i što poznaje iznutra – jer, čemu inače sve to, zar tek zbog *čađavog teoretisanja*, što bi rekao onaj prgavi futbalski zaluđenik iz Ilanče?

A onda se, s porodičnom tragedijom kao nevoljkim okidačem (samoubistvo Igorove i Slavičine kćeri jedinice Ade Mandić Beier, 2004. godine), u tom naizgled tako distanciranom Mandiću otvorila stanovita breša iz koje je pokuljalo nešto istovremeno tako drugačije i tako prepoznatljivo mandićevsko: drugačije, jer ispovedno, duboko intimno, autobiografsko u onom najdubljem i najbolnijem smislu čeprkanja, zabadanja i kopanja sebi pod kožu, izvrtanja sopstvene duše i utrobe, samopreispitivanja neretko melanholično, pa i gotovo nihilistički intoniranog, nesumnjivo rezigniranog, zasićenog, umornog; a opet i, kažem, tako prepoznatljivo, jer je i taj novi Mandić zadržao sve najbolje osobine starog, samo tamnije osenčene, dublje usečene, ispisane kroz ciklus knjiga koje su sada već narasle u niz činova autodekonstrukcije kakvom je teško naći parnjaka na ovom našem jeziku, i ne samo u njegovim okvirima.

Najnoviji, ali namerno i u inat autoru neću reći i *poslednji* čin tog nimalo naivnog niti bezazlenog autorskog podviga knjiga je nazvana *Predsmrtni dnevnik* (V. B. Z., Zagreb 2017), koju smo ovih dana napokon predstavili i u Beogradu. Mandić ispisuje ove formom dnevničke, no zapravo više esejističke, ali bogme i beletrističke retke tokom 2014. i 2015. godine, dakle, negde sa 74-75 godina starosti, očekujući smrt i prizivajući je čak, držeći da bi bilo nekako pristojno i službouljudno umreti baš tada, u dobi koja odgovara prosečnom današnjem životnom veku muškarca na Zapadu. Samo što smrt ne dolazi onda kada je prizivaš ili kada misliš da joj je fakat vakat, nego onda kada se njoj prohte: prerano, prekasno ili baš na vreme, njoj svejedno za ljudska merila... Rezigniran na privatnom i društvenom planu, nepovratno skrhan tragedijom koja će, kako više puta ističe, označiti kraj njegovog vitalnog, "punog" života i početak postepenog kopnjenja, sasvim pomirenog kretanja ka ništavilu, Mandić komponuje ovu knjigu od niza raznorodnih fragmenata umešno kombinujući lucidne, na pomeren način čak vedre, autoironične zapise o vlastitoj (sirotinjsko-penzionerskoj, a opet i hedonističkoj, ili možda pre dešperatno-poročnoj!) svakodnevici (gde se najviše približava dnevničarskom žanru, prema kojem svejednako gaji nemali otpor) s iščitavanjem i pomnim, no nimalo akademski suvoparnim analiziranjem obimne "smrtološke" literature (od antičkih mislilaca preko novovekovnih filozofa sve do savremenika poput Edgara Morena ili Žana Amerija). Odbacujući strah od smrti kao em zaludnu rabotu em detinjasto sujeverje, Mandić ispisuje knjigu u kojoj nema ničega izveštačeno i nazor morbidnog, jer mu nije stalo do dimnog efekta "dubine" ili pak egzistencijalističkog trebljenja ovejanih suština pred našom *bačenošću u svet* koja će, pre ili kasnije završiti, hm – izbacivanjem s tog istog mesta. Na drugoj strani, piscu nije ni do prigrljivanja i razrađivanja jeftine, licitarske utehe u vidu "zagrobnog života" i ostalih religijskih fantazija, a koje upravo čovekovi strah i drhtanje pred smrću zapravo sve vreme hrane: nemoguće je, uostalom, da bi nešto do te mere minusinteligentno opstajalo tako dugo (čak i među svetom inače pametnim) uprkos svim dosezima zdravog razuma. Mandiću te štake za dušu ne trebaju, ali ga zato i te kako okupira problem samoubistva – ne skrivajući pri tome ni najmanje pred potresenim čitaocem da je povod i razlog tolikom interesovanju za možda i ključni filozofski problem duboko intiman, da je u njegovom zastrašujućem epicentru nepronični, duši neprihvatljivi Adin čin, da je samovoljni i konvencionalnim, uobičajenim razlozima nepotkrepivi nestanak *diteta* sa ovoga sveta pogonsko gorivo njegove očajničke radoznalosti. Jedna smrt (vlastita) koja se iščekuje s mirom, ako se i ne priziva, i druga smrt ("ditetova") protiv koje se buni i koju ne prihvata svaka ćelija piščevog bića (što ga neće sprečiti da pokuša da pronikne u nju), okosnice su ove knjige; *tamnije* od toga ne može, zar ne? Pa opet, ništa tu nije beznadno na onaj žalobni mrtvozornički način, jer je »

Mandić, i kada nas ubeđuje da teži smrti, toliko obdareniji životom od preogromne većine naših papiromrčitelja koji ni o tome šta su jutros doručkovali ne bi bili u stanju napisati nešto što ne bi zvučalo lažno, toržestveno, nahero i nahvao.

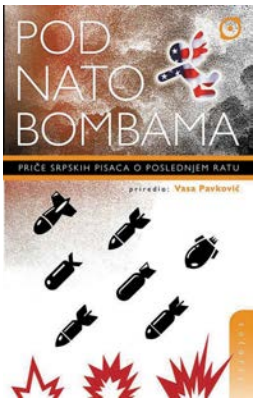
Kako god okreneš, i koliko god sedeo u neboderu na Črnomercu čekajući vraga da te odnese, naposletku: "život ide dalje". I nešto se mora raditi, od nečega se mora (pre)živeti i nečim se valja pozabaviti dok si još tu... Tako je ovaj *Predsmrtni dnevnik* u svom paralelnom toku i još jedan nastavak mandićevske hronike našeg vremena, u Hrvatskoj i "na našim prostorima", ali i *ljudske komedije* generalno. Što znači da, tak' normalno, nije se "predsmrtni" Mandić (za kojeg se toplo nadam i duboko verujem da će biti još dugo namagarčivan od smrti, i da će ispisati još dosta "predsmrtnih" tomova) sav predao razmatranjima nestajanja, uništavila i tzv. onostranosti, nego je i te kako uronjen u tokove epohe; u buđenje neoustašluka u Hrvatskoj, u nacionalističke paranoje, ponajviše na tim večitim hrvatsko-srpskim relacijama od "famoznih 400 kilometara", u divljanje Crkve, tj. crkava, u jezikoslovna budalesanja koja od jednog jezika na silu boga prave dva, tri, četiri, devet; u orvelovski formatirane i kapacitirane "nove tehnologije" s kojima Mandić džentlmenski i za jednog svesnog nepoznavaoca i nekorisnika zapravo vrlo lucidno bije unapred izgubljenu bitku; i u štošta još što je obeležje naše savremenosti, danas i ovde, što tekst ove žanrovski neodredive knjige obogaćuje i kao uzgrednim, a blistavim memoarskim elementima (detinjstvo i mladost u Šibeniku i Splitu), i portretima prijatelja (pre svega Arsena Dedića), i putopisnim štiklecima (Brioni, Beograd etc.) i još koječime. No, najveće bogatstvo i najdragocenija poputbina koju čitaocu daje ova osebujna knjiga jeste upravo nikada do sada ovako duboko, neskriveno *beletrizovanje* Mandićevog autorskog izričaja – dakle, upravo ono od čega je Igor M., čini se, tako dugo zazirao, odnekud misleći da to "nije za njega". Kad tamo, međutim: više je vrhunske proze u Mandićevom, recimo, opisu jednog supijanog uličnog treska o tvrdi asfalt nego u silnim romančinama (augmentativ je ovde samo *količinske* naravi) onolikih naših vrlih beletrista. Što će, između ostalog, reći: đavo je taj Mandić, Bog ga poživeo. ¶

TEOFIL PANČIĆ

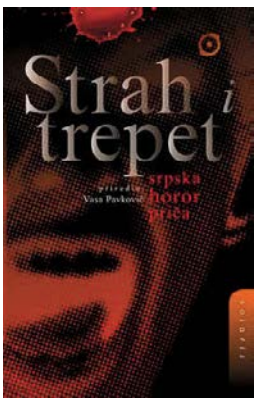
Uputstvo za pravlj

Pod NATO bombama četvrta je antologija priča naših savremenih prozaista, koju je priredio Vasa Pavković. Tema im je rat devedesetih, a prethodile su im erotske, kriminalističke i horor priče. Ovo je priča njihovog priređivača o njima

Činilo mi se 90-ih godina prošlog veka da ima smisla suprotstavljati se bezdušnom i lažljivom Miloševićevom režimu kreativnošću, druženjem, saradnjom... Naravno, nisam bio usamljen u takvom osećanju surove stvarnosti i njenih alternativa. Okupljali smo se oko redakcije "Reči" i u samoj redakciji, razmenjujući priče o vlastitoj neverici da je sve to što se događa oko nas uopšte realno, a s druge strane, osećali smo da se protiv *organizovanosti zla* možemo boriti i novom, slobodnom, nesputanom, drugačijom književnošću.

Kada listate brojeve "Reči" od pre 25 godina, osetićete taj duh *kreativnog otpora*: pisaca, prevodilaca, urednika, čitalaca. U tom osećanju stvarnosti predložio sam jednom od urednika "Reči", Dejanu Iliću, da pozovemo najbolje pisce različitih generacija na pisanje žanrovskih priča. Sredinom januara 1996. uputili smo prvi poziv na 30-ak adresa srpskih prozaista. Telefonirali smo, razgovarali potom s njima i ubrzo se prijatno iznenadili odzivom. U 20. broju "Reči" izašao je blok *erotskih priča*, pisanih po narudžbini. Vrlo brzo smo priče iz "Reči" i još neke koje su stigle docnije objedinili u knjizi *Čarobna šuma* koju je objavio B92. Knjiga je doživela lep prijem kod publike i kritike, začas se prodala, a dvadeset godina docnije obnovljena je u Novom Sadu kod *Solarisa*.

Teško je reći ko je napisao bolju erotsku priču – da li Danilo Nikolić i Pavle Ugrinov ili pak Judita Šalgo i Milica Mićić Dimovska. Radovale su, Dejana Ilića i mene, i priča koju su zajednički napisali Čarls Simić i Vlada Pištalo, ali i izvanredne priče Gorana Petrovića, Aćina, Albaharija, Ljubice Arsić, Mire Pavlović, Jelene Lengold i Miodraga Vukovića... A tek priče Valjarevića, T. H. Raiča i Ćirića! (Drugo izdanje knjige obogaćeno je sa trima novim pričama Nenada Jovanovića, Slavoljuba Markovića i Ivana Antića.)

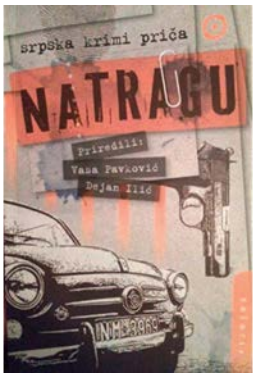
Godinu dana docnije, osokoljeni uspehom prvenca, ponovo smo iz redakcije najboljeg književnog časopisa tog doba slali srpskim piscima pozive za saradnju, ali u okviru žanra kriminalističke priče. I ponovo se odazvalo više od dvadeset savremenih pripovedača. Sarađivali su mnogi autori pomenuti povodom *Čarobne šume*, ali su se pridružili i Basara i Tasić i Mileta Prodanović i Saša Radonjić. Još da dodam da su po drugi put u okviru ovakvog kolektivnog projekta pisali Sava Damjanov i Slobodan Ilić. Pošto B92 nije bio u mogućnosti da nas podrži drugim oknjižavanjem, zbirku *Na tragu* štampali smo u Pančevu, kod malog izdavača Prota Vasa. I ovo izdanje obnovljeno je u *Solarisu*, 16 godina kasnije.

Ali nisu svi projekti ovog tipa naišli na *milost oknjiženja*. Naime, novi poziv iz 1998. bio je posvećen tzv. horor priči. Javilo se samo 14 pisaca. U aprilu 1998. horor priče su štampane u "Reči". Ubrzo

enje antologije

posle premijere dobili smo još nekoliko odličnih priča, pa smo počeli da tragamo za izdavačem horor antologije. Jedan alternativni beogradski izdavač je prihvatio izazov, ali nam je posle dve godine i završetka rata sa NATO-om, javio da ne može da objavi knjigu koja je imala naslov *Strah i trepet*. Što je najgore, rukopis je izgubljen...

Posle obnove prva dva projekta, pričao sam sa urednicima *Solarisa* o mogućnosti da štampaju i treću žanrovsku antologiju. Rešio sam da projekat proširim i novim horor pričama nastalim 20 godina kasnije. Tako se 2017, za Sajam knjiga u Beogradu, premijerno pojavio *Strah i trepet* koji je, sem priča iz dve decenije stare "Reči", sadržao 11 novih priča. Starim saradnicima s kraja prošlog veka, Skrobonji i Bobanu Kneževiću, kao predstavnicima žanra, te Veselinu Markoviću i Žarku Radakoviću pridružili su priče Ilija Bakić, Ivan Nešić, Mira Popović i Sonja Atanasijević. Takođe i Uglješa Šajtinac, Darko Tuševljaković i Đorđe Bajić...

Tako je u tri projekta iscrpljeno *staro zlato* sa stranica "Reči" i činilo se da će tu biti kraj. Da ne bude tako potrudili su se urednici *Solarisa* koji su mi predložili da nastavim saradnju sa našim najboljim pripovedačima, jer i ovo vreme nije ništa bolje, ako nije i mnogo gore od 90-ih. Četvrti projekat bi žanrovski mogao da se okarakteriše kao kolekcija *ratnih priča* iz 1999.

Pišući mejlove piscima i telefonirajući im, s pozivom da se sete rata sa NATO-om i pokušaju da napišu ratne priče, stalno sam se susretao sa rečima da oni već godinama *čuvaju* svoje priče iz rata i da se raduju mogućnosti da ih plasiraju u zajedničkoj knjizi. Formirajući knjigu od ratnih priča naših autora raznih generacija, shvatio sam da je ovo možda jedinstvena, ako ne i poslednja prilika da za naredne naraštaje sačuvamo *pripovedanje o ratu* lišeno ideoloških stigmi i propagandnih okova a posvećeno direktnom, intimnom iskustvu pisaca koji su preživeli apsurdni rat sa NATO-om, prvi globalniji rat na tlu stare Evrope posle Drugog svetskog rata.

Ponovo su za knjigu koja će izaći za Sajam priče poslali Mihajlo Pantić, Ljubica Arsić, Goran Petrović, ali su se prvi put javili Milorad Grujić i Miodrag Kajtez. Prvi put na ovakvom jednom projektu oglasio se pesnik i kritičar Aca B. Laković i prozaistkinje Sonja Ćirić, Laura Barna i Slađana Ilić, a drugi put Tamara Jecić, Sonja Atanasijević, Saša Radonjić, Ilija Bakić i Goran Skrobonja... i još nekolicina odličnih pisaca priča. Ukratko, knjiga sa naslovom *Pod NATO bombama* sačinjena je od dvadesetak raznovrsnih storija koje rat Srbije sa celim svetom posmatraju iz ličnog horizonta doživljenih i pretrpljenih dana uokvirenih zvucima šizele i smirele. Intimistički ton većine priča emotivni je ali i racionalni odgovor na sve ono što se zbilo nad nebom našim gradova i u našim dušama a nije trebalo i, štaviše, nije smelo da se dogodi. ¶

VASA PAVKOVIĆ

Za decu

Kako ih privoleti da čitaju

Da li je serijal *Ema i Tesla* mađarskog pisca Ištvana Lakatoša čarobna kombinacija koja, barem za sad, može da privuče pažnju dece koliko i internet

Istraživanja pokazuju da deca i tinejdžeri više vole štampanu knjigu od njenog digitalnog izdanja. Pa ipak, bojazan izdavača da će zbog interneta knjiga postati prošlost, nije smanjena. Nametnulo se pitanje: šta to knjiga treba da ima kako bi privukla, i još važnije, zadržala dečju pažnju?

Prvi kontakt deteta u knjižari sa nepoznatom knjigom je vizuelni: deca će se često uhvatiti za knjigu koja ima dopadljive korice, ali to ne mora nužno da znači da će tu knjigu i pročitati. Istu važnost ima i naslov. Pojedina književna dela za decu svoju popularnost duguju upravo naslovima koji privlače najmlađe, bilo temama koje su deci zanimljive ili duhovitošću. Deca u najranijem uzrastu čitanje doživljavaju kao zabavu, pa ih, shodno tome, privlače knjige koje ih zasmejavaju. Zbirke viceva (*Da pukneš od smeha*), kao i knjige poput *Doktor Proktorovog prdipraha, Dnevnika Šonjavka, Zlih gaća*, itd. spadaju među omiljenu dečju literaturu baš zbog duhovitih naslova. Drugi važan faktor je tema. Knjige o životinjama i kućnim ljubimcima (*Pas i njegov dečak*, Eve Ibotson, serijali o Findusu i Petsonu ili o Džeronimu Stiltonu) ili knjige o sportu (serijal *Divlji dečaci*, J. Manaseka) ne izlaze iz mode. Predznanje »

stečeno putem igranih ili animiranih filmova – bilo da je reč o holivudskim blokbasterima poput filmova o Hariju Poteru, filmovima o Pipi Dugoj Čarapi ili kraćim formama sa Jutjuba kao što su crtani filmovi o Pepi Prasetu – može probuditi želju deteta da se i kroz drugi format dodatno upozna sa avanturama voljenih junaka.

Kada deca uzmu knjigu u ruke i požele da je prelistaju, ilustracije mogu pomoći u konačnoj odluci. Dopadljivi i duhoviti crteži pokazali su se kao idealna dopuna tekstu. S druge strane, ako ilustracije nisu dopadljive ili deca ne mogu momentalno da se identifikuju s njima, dete može da izgubi interesovanje za priču ma koliko ona bila zanimljiva.

Istraživanja pokazuju da deci treba dopustiti da sama biraju knjige koje žele da čitaju. Baš te knjige deca navode kao omiljene i najčešće ih pročitaju do kraja. Roditelji često greše jer u odabiru knjiga za svoju decu polaze iz sopstvenog iskustva, pa im neretko nameću ono što su sami čitali kao deca. Mnogi klasici dečje književnosti danas su prosto zastareli i njihovo mesto zauzimaju nove, savremene priče bliske današnjoj deci. Savremenost narativa omogućava detetu da se prepusti priči i uživa umesto da svaki čas zapitkuje roditelje ili pretražuje na internetu da bi razumelo o čemu priča govori. Nešto što roditeljima deluje prihvatljivo, deci može biti odbojno: bilo da je u pitanju jezik koji ne razumeju (zastareli izrazi i arhaičan način govora) ili situacije koje im nisu bliske (staromodne igre, prevaziđene tehnologije itd.).

Neki izdavači se u odabiru vode statistikama iz drugih delova sveta, međutim to ne donosi uvek pozitivne rezultate. Kulturološke razlike mogu biti presudne po uspeh neke knjige. Dečji pisci bilo gde u svetu vrlo teško se probijaju van granica svoje zemlje, čak i kada su u svojim zemljama prave zvezde. Zbog veoma konkurentnog tržišta najčešće ispaštaju nepoznati pisci iz malih zemalja, a mnogi primeri pokazuju da upravo oni mogu oduševiti naše najmlađe čitaoce.

Jedan od njih je Ištvan Lakatoš, daroviti mađarski pisac, strip autor i ilustrator, koji je pažnju svetske javnosti privukao originalnim, savremenim i ozbiljnim pristupom književnosti za decu. Njegove prve knjige osvajale su prestižne mađarske nagrade, a roman *Kockograd* našao se na počasnoj listi najznačajnije internacionalne organizacije za stvaralaštvo za decu i mlade – *IBBY*. Visoko obrazovanje i široko polje interesovanja ovog mladog pisca pokazali su se kao idealan spoj u njegovom stvaralaštvu. Lakatoš sam ilustruje svoje knjige, a njegov specifičan stil, za koji se ne može sasvim jasno reći da li je namenjen deci ili odraslima, i zbog kojeg je postao poznat kao mađarski Tim Barton, već ga na prvi pogled odvaja od drugih savremenih pisaca za decu.

Lakatoš se odlučio za neku vrstu grafičkih novela sa elementima stim panka – pa je tako nastao serijal *Ema i Tesla* namenjen deci između devet i dvanaest godina. Čitaoce iz Srbije (serijal objavljuje izdavačka kuća Odiseja u prevodu Draginje Ramadanski) posebno je privukla činjenica da je glavni junak ovih knjiga poznati naučnik Nikola Tesla, kojeg Lakatoš doživljava kao genijalnog, ali neshvaćenog naučnika koji živi povučenim životom, tužan što za njegove izume niko ne mari. Ipak, Tesla nije sasvim sam. Sa njim žive štreber Varnava, morsko prase Lavrentije i ljubimac Mekakuca. Kada u njihovu kuću zabasa devojčica Ema, oni će postati nerazdvojna družina koja će uz pomoć dečje dovitljivosti i Tesline genijalnosti, spasti najpre grad, a u drugom delu serijala i čitav svet od zlikovaca. U prvom delu (*Zamalo smrtonosni zrak*) Tesla i njegova družina se bore protiv epidemije kijavice koju je na grad pustio zli gramzivi naučnik Korvus, a u drugom (*Rakun koji je hteo da opere ceo svet*) i protiv zlih svemirskih rakuna čistunaca koji su namerili da sa Zemlje uklone svaki trag nečistoće, a time i svaki oblik života.

Da li je kombinacija postignuta u serijalu *Ema i Tesla* – priča sva od avanture, fantastike, humora i uzbuđenja ispričana svakodnevnim, pristupačnim jezikom, sa bliskim likovima, dopunjena mnoštvom prijemčljivih ilustracija – ono što može da parira internetu? Trenutno, čini se da može. A za dalje ćemo videti. ¶

SANDRA BAKIĆ TOPALOVIĆ

Preporuka

Otac, sin...

Zvezda 34. Beogradskog džez festivala: Chucho Valdes, 40 godina kasnije

Odrastanje u (pop)kulturnom Beogradu '70-ih godina prošlog veka podrazumevalo je bar navraćanje na jesenji džez-festival, makar samo da bi se nadriznalački konstatovalo *Sine, nema džezijane bez crnaca*; misleći, naravno, na Afro-Amerikance iz SAD. Sledeći dobru praksu knjiga-ulaznica (uz bioskopsku kartu često smo dobijali BIGZ-ova tada novotarijska, džepna izdanja, posebno iz edicije FEST), Dom omladine Beograda ponekad je uz kupljene ulaznice davao i LP-ploče učesnika festivala. Te vinile je u malim tiražima štampala državna disko-kuća PGP RTB iz iste ulice, i na blagajni svi su bili u istovetnim crnobelim omotima; čista lutrija šta'š dobiti a mrzovoljni blagajnici ni u ludilu ne bi zagledali, no glavna draž beše da ti albumi obično nikad ne bi licencno izašli u Jugoslaviji. Tako je '78. mene trefio LP grupe Irakere, bez detaljnijih podataka, moje prvo svesno iskustvo s kubanskom muzikom. Nisu mi se naročito dopali, ni uživo – već tad nisam bio ljubitelj džez-roka i fanka koji su činili znatan deo njihove podloge, no zapamtio sam tropski bujne duvače; nikakvo čudo, jer među njima su bili kasnije slavni alt-saksofonista Pakito D'Rivera i trubač Arturo Sandoval. Socijalistička razmena, al' vanevropska srećom!

Iako su na Kubi isti orkestri još od 1920-ih svirali i severnoamerički džez glavne struje, i šlagere i pop-muziku svoje zemlje, stapanje u afrokuban-džez odvijalo se polako, uporedo u Njujorku i Havani. Za razliku od posetilaca iz SAD (muzičara, levičara...) '40-ih i '50-ih, te iseljenika i begunaca sa Kube na zapad, mladi džezeri na ostrvu tek '67. sastavili su Orquesta Cubana de Musica Moderna (OCMM, ili samo Moderna) koji je par godina predvodio D'Rivera, a među članovima su bili pijanista Čučo Valdes i još nekoliko kasnijih osnivača Irakere. U OCMM su završili (neki i klasičarsko) školovanje, pekli zanat, svirali u raznim manjim/skraćenim

. i kubanski duh

Foto: Promo / Beogradski džez festival

postavama...Smatra se da je komunistička vlast prećutno podržavala OCMM kao dokaz svoje liberalnosti. Čučo je momke '73. poveo da osnuju Irakere, gde će biti kvalijaturista i muzički direktor a D'Rivera njegov pomoćnik. Eklektični i električni, nehotice su započeli novi talas kubanske muzike, s promenljivom srećom mešajući tipične zvuke svoje domovine – od folklornih do modernih plesnih. Van krutih načela OCMM, koristili su široku lepezu udaraljki, npr. bata-bubnjeve (oblika peščanog sata, s membranom na obe – nejednake – strane) prvi put u *Bacalao con pan*, a '76. postmoderni *Chekere-son* kubanizovao je bi-bap i duvačke linije.

Jasno, i u samoj brojnoj postavi Irakere bilo je džez-čistunaca koji su folklor s Kube smatrali tek neophodnom maskom za 'imeprijalističku muziku', teg nasuprot ozbiljnim stvarima. Decenijama kasnije, Sandoval je rekao da su činele ocenjivane kao *previše jazzy* pa su zato koristili konge i druge perkusije. I bili spremni za džem-sešn kad su '77. – prvi put posle Kastrove revolucije – na džez-krstarenje došle žive legende Gilespi, Gec i Erl Hajns. Sledeće godine Irakere (ponekad: Iraquere) su predstavljali Kubu na 2 džez-festivala u bratskim socijalističkim zemljama – u Beogradu, i na Jazz Jamboree u Varšavi, Poljska; sa Weather Report i Džon MekLaflinom su '79. na Havana Jam Festival. Godinu potom na Montreux Jazz festivalu u Švajcarskoj i Newport Jazz u Njujorku napravljeni su snimci za njihovo prvo izdanje u SAD (*Irakere*, CBS/Egrem, istovremeno i na Kubi, s drugačijim tekstom – prirodno, na španskom – na omotu), koje dobija nagradu Grammy u Latin-kategoriji. D'Rivera je '80. prebegao u SAD, Sandoval sledeće napustio postavu (ali u SAD prebegao tek '90), a naredne dve decenije Irakere sve više pravili komercijalnu plesnu muziku s džezdeonicama, članovi se menjali, iz matičnog benda se granale popularne grupe (NG La Banda)... da bi ih Čučo ostavio '97. Doduše na istu stolicu je odmah seo njegov sin, nadimka Čučito, i direktorovao do '99. Irakere nebitno postoje i danas, a u njihovoj obimnoj diskografiji, među brojnim re-izdanjima, kompilacijama i koncertnim naslovima '98. pojavio se i CD *From Havana With Love* (Live in Belgrade 1978, West Wind 2223).

Rođen 1941. u kubanskoj provinciji, jedno od petoro dece, božanskih imena (Dionisio de Jesus Valdes Rodriguez) a nadimka Čučo (Chucho), klavir je počeo da svira već sa tri godine; pravi sin poznatog pijaniste, vođe orkestra, kompozitora i aranžera Bebo Valdeza (1918–2013). Priča za sebe, iz Zlatnog doba mamba, slavni Bebo – za kubanske pojmove nadprosečnog rasta, od milošte zvan Konjina (Caballon) – je 1960. izbegao iz Kastrovog karipskog raja i završio u Švedskoj. Tek '94. ponovo snima (sa D'Riverom), nabujalom energijom i žilavošću sejući ostvarenja i žanjući nagrade koje Čučo – iako ga je gabaritom nadmašio – tek ponavlja.

Čučo pod svojim imenom snima od '64. i uporedo sa Irakere izdavao je sopstvene albume, držeći se više klavira nego elektronike. U novom veku je s čuvenom etiketom Blue Note, pouzdano se vraćajući svojim kubanskim korenima i standardnom džezu. Ostao je da živi na ostrvu, kao zaslužni umetnik, vlasnik studija i profesor – i jedna od najvećih zvezda kubanske muzike, s ove strane *Buena Vista Social Club*. Čest je gost i evropskih džez festivala ("Vreme" 867), 2009. je s Bebom snimio CD *Juntos Para Siempre* (Zajedno zauvek), a pretresa i katalog Irakere (CD *Tribute to Irakere: Live in Marciac*, 2016). Aktuelnom turnejom s mladom ritam-sekcijom (kontrabas i udaraljke/glas) vraća se svom albumu *Jazz Bata* ('72, Areito), zanemarenom pred osnivanje Irakere. ¶

DRAGAN KREMER

Nadahnuti beatom

"Čini mi se da djela književnika *beat* generacije nikad nisu bila aktualnija nego danas, i to kao "antiamerički element", jer oni su se drznuli dirnuti u ono što omogućuje ostvarenje *američkog sna:* kapitalizam, privatno vlasništvo, profit, globalizaciju"

Foto: Marija Janković

Vojo Šindolić (1955), Dubrovčanin koji je studirao u Beogradu i SAD, bavi se prevođenjem već nekoliko decenija uglavnom *beat* pesništva. Njegova upravo objavljena knjiga *Jazz Beat* (Ex Libris, Rijeka) je interesantan pokušaj da se prevodima originalnih eseja o džez muzici glavnih *beat* autora kao što su Džek Keruak, Alen Ginzberg, Gregori Korso, Kenet Reksrot, Lengston Hjuz i drugi, uz kombinovanje sa obiljem uvek ekspresivne *beat* poezije, pruži uvid u tada moguće jedinstvo slobodnog ritma reči i slobodnog ritma muzike. Knjiga *Jazz Beat* je nedavno promovisana u Beogradu, u UK "Parobrod".

"VREME": Koji je, po vašem mišljenju, značaj, uticaj i dugovečnost beat poezije u svetskim, evropskim i eks-jugoslovenskim okvirima?

VOJO ŠINDOLIČ: Sa jedne strane, *beatnici* su u vrijeme mojega odrastanja odigrali presudnu ulogu da se počnem baviti književnošću jer su svojim knjigama, ali i temama anarhizma, antifašizma, pacifizma, antirasizma, rušenja seksualnih tabua, kao i interesa za budizam i istočne religije uobličili moje vlastite poglede na svijet. S druge strane, čini mi se da djela književnika *beat* generacije nikad nisu bila aktualnija nego danas, i to kao "antiamerički element", jer oni su se drznuli dirnuti u ono što je u samim temeljima tamošnjeg društva, kao i u ono što omogućuje ostvarenje *američkog sna*: kapitalizam, privatno vlasništvo, profit, globalizaciju. Isto tako, nikada ne smijemo zaboraviti koliko je velik i značajan bio utjecaj Ginzberga, Barouza, Keruaka i ostalih *beat* književnika na generacije sasvim različitih muzičara poput Džona Kejdža ili Filipa Glasa, recimo, kazališnih i filmskih režisera i glumaca kakvi su Denis Hoper i Martin Skorseze, slikara u koje spadaju Robert Raušenberg ili Vilem de Kuning. Ako tome dodamo imena muzičkih autora kao što su Bob Dilan, Džoan Baez, Pol Makartni, Džon Lenon, Tom Vejts, Dejvid Bouvi, Peti Smit, Leonard Koen, Džeri Garsija – a svi su se nadahnjivali djelima *beatnika* kako u književnom tako i onom mnogo profinjenijem, muzikalnom ritmu Keruakovih proznih rečeni-

ca ili Ginzbergovih stihova – jasno nam je zašto su u djelima pisaca *beat* generacije takve rok zvijezde pronašle obilnu građu za vlastita nadahnuća.

Kako se sećate Beograda, a šta je preokrenulo vašu kulturnu percepciju u Americi?

Ja se Beograda sjećam još iz svog djetinjstva kada sam – s danas nepostojećeg aerodroma u Grudama u Konavlima – dolazio dvomotornim avionom JAT-a u posjet baki i djedu u Beograd. Govorim o ranim šezdesetim godinama. A na studije sam došao 1974. po nagovoru Danila Kiša s kojim sam se, pukom slučajnošću, družio još od svojih gimnazijskih dana. I ostao mu vjeran prijatelj sve do smrti. A i poslije. Naravno, jedna od najbitnijih stvari koja mi se dogodila bila je kada me Petar Peca Popović pozvao da surađujem u "Džuboksu", negdje 1976. Potom sam postao jedan od urednika, i to je samo učvrstilo moju ljubav za rok poeziju, ali i druge mogućnosti izražavanja u književnosti. S velikom nostalgijom – u najpozitivnijem smislu – razmišljam o Beogradu iz sedamdesetih i ranih osamdesetih godina. Tada je Beograd zaista bio svjetska metropola u kojoj su nastupala sva svjetska imena pozorišta, rok muzike, ozbiljne muzike, nauke. A postojali su i sjajni književni i likovni časopisi, u galerijama su izlagali poznati svjetski slikari i kipari, distribucija i prodaja knjiga bili su na svjetskom nivou... Danas svega toga nema.

Naravno, kad sam prvi put sletio u Njujork, bio je to kulturološki šok. Tim prije što sam se poslije svega nekoliko dana boravka zatekao u prijateljskom društvu Alena Ginzberga, Endija Vorhola, Lua Rida, Peti Smit, glumaca iz *Living Theatrea*, itd. S druge strane, bilo je zaista nadahnjujuće živjeti u Beogradu krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih i gotovo svakodnevno družiti se s Bogdanom Tirnanićem, Momom Kaporom, Milanom Vlajčićem, sjajnim slikarima kao što su Svetozar Samurović, Peđa Milosavljević, pjesnicima kao što su Dušan Matić, Marko Ristić i cijelom sjajnom ekipom beogradskih nadrealista koji su u današnjem režimu sasvim zapostavljeni – a time bi se svaka država na svijetu hvalila i imala muzej beogradskih nadrealista, što su se zaista družili sa svjetskom književnom elitom. Ali, prohujalo s vihorom. Baš kao i neki moji voljeni prijatelji s kojima sam se tako rado družio i uz koje sam, zapravo, odrastao: Zoran Radmilović, Paja Vuisić, Taško Načić, Milutin Butković...

Kako su zvanične vlasti reagovale na pojavu beat pesnika?

Već krajem četrdesetih, a naročito pedesetih, imate čuveni američki *lov na vještice*, zapravo na sve simpatizere socijalizma i ravnopravnosti među ljudima i državama. Sasvim je normalno što su u takvim okolnostima, dakle sredinom pedesetih, bile zabranjivane – i pozivane na sud – knjige Vilijama S. Barouza, Alena Ginzberga, Vladimira Nabokova, Normana Majlera, Henrija Milera, Dejvida Herberta Lorensa – čija je zbirka pjesama *O pticama, zvijerima i cvijeću* bila zabranjena punih pedeset godina "zbog opscenosti", a zapravo zbog stiha da je "jedino čovjek Zla životinja". S druge strane, jako mi je drago što sam 1982. i 1983. zdušno učestvovao u oslobađanju pjesnika Gojka Đoga iz zatvora zbog njegove zbirke *Vunena vremena*. Čak sam pisao pisma Ginzbergu s molbom da svjetski PEN centar osudi takvo ponašanje ondašnje vlasti. Ali i Đogo i Rajko Petrov Nogo i Radoslav Bratić i *dinarsko bratstvo* duboko su me razočarali svojim govorima početkom rata u bivšoj Jugoslaviji, kad su stali na stranu bombardiranja Dubrovnika.

Šta se desilo sa porukama *beatnika* u post-hladnoratovskom svetu, krajem 20. i početkom 21. veka – da li su pesnici nekako reagovali na nove krvave sukobe širom sveta, pa i na našem prostoru?

Svako od njih reagirao je na različit način, ali definitivno u pozitivnom smislu. Lorens Ferlingeti pisao je sjane protestne pjesme, Alen Ginzberg je čak usred rata 1993. doputovao u Beograd na nekoliko dana i dao izjavu: "Došao sam vidjeti kako je moj prijatelj Vojo Šindolić, jer njegova je majka Hrvatica, a otac Srbin, a u današnje vrijeme na teritoriju raspada SFRJ nije dobro biti ni jedno ni drugo." Isto tako, imate sjajnog talijanskog književnika Erija de Luku koji je usred opsade Sarajeva još iz Italije vozio kamion kako bi građanima Sarajeva donio nužne potrepštine, za razliku od Edvarda Limonova koji je i bukvalno pucao po građanima Sarajeva. Moj prijatelj Lorens Ferlingeti i dalje piše protestne – i ljubavne – pjesme, Geri Snajder, dobitnik Pulicerove nagrade za poeziju, ima 88 godina i još uvijek aktivno nastupa, a Majkl Meklur – sjajan pjesnik, duhovni učitelj Džima Morisona i autor pjesme *Mercedes Benz* koju je svojom izvedbom proslavila Dženis Džoplin – ima 86 godina i svi oni redovito objavljuju knjige u istom ključu kao i uvek, a ja ih i dalje redovito prevodim.

U kontekstu vaše knjige *Jazz Beat* – kakva je istorijska veza džeza i *beat* poezije? Koliko je tada revolucionarni bi-bap uticao na *beat* pesnike, a koliko beat pesnici na džezere?

Po mojem dubokom uvjerenju, kao što to i navodim u uvodu knjige *Jazz Beat*, zvuk i ritam zaista predstavljaju najbitniju značajku u mnogobrojnim i raznovrsnim književnim djelima svih najvažnijih predstavnika *beat* generacije. Bez obzira je li riječ o poeziji ili džez muzici, i u jednoj i u drugoj umjetnosti osnovna stvar je ritam. Isto tako, bez velike bojazni možemo reći: "Džez je jezik!" jer takva tvrdnja govori o džezu kao o živom jeziku koji je u stalnom razvoju i koji neprestano doživljava višestruki preobražaj, prerastajući od regtajma i velikih sving orkestara preko bi-bapa do rok džeza, *acid* džeza, *cool* džeza, *funk* džeza, *free* džeza itd. Veliki američki crni pjesnik Lengston Hjuz, koji je veoma mnogo zaslužan za razvoj džeza, govori nam: "Možete započeti odakle želite – džez je komunikacija! Džez se uvlači u riječi – izgovorene riječi." Međutim, ono što me najviše od svega raduje kad je u pitanju moja knjiga, jest činjenica da neka slična knjiga koja bi se bavila odnosom tj. utjecajem bi-bap džeza na djela *beat* generacije i obratno još uvijek ne postoji nigdje na svijetu!

Kako objašnjavate da je, pomalo paradoksalno, *beat* poezija kasnije uticala na neke od najvećih rok autora, a ne toliko na dalji razvoj savremenog džeza?

Jako zanimljivo pitanje. Po mojem mišljenju, razdvojili su se, ali i ostali duboko povezani. Baš na isti način kao što neki glumac snimi sjajan film koji, recimo, režira F. F. Kopola, a potom glumi u nekim bijednim i besmislenim tele-novelama. Sve je u ličnom osjećaju. Ili, kao što je Ginzberg prilikom prvog posjeta Beogradu u oktobru 1980. kazao: "Svakog jutra se budim shvatajući da ne postoji pobjeda". ¶

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

Brazil

USPON "TROPSK

U južnoameričkim zemljama primetan je zamor levicom i potiskivanje takozvanog specifičnog prosocijalističkog "roze talasa". Tamo su levičarske vlade ranije smenjivale brutalne vojne hunte, a sada ih zamenjuju biznismeni u politici, poput Trampa. Pretnju Brazilu, međutim, donosi izborni uspon rezervnog kapetana Bolsonara, apologete vojne diktature, koga zbog njegovog desničarskog ignorisanja političke korektnosti nazivaju brazilskim Trampom, a ovog opet neki mediji nazivaju "Kaudiljom u Vašingtonu"

Foto: AP Photo / Leo Correa

Kapetan u rezervi Žair Mesijas Bolsonaro (Sao Paolo, 1955) gnevni apologeta brazilske vojne diktature (1964-85), obožavalac bivšeg čileanskog diktatora Augusta Pinočea, religiozni nacionalista, desničarski demagog, tropski Tramp, po listu "Pais" najgora pretnja za Brazil (*amenaza ultra en Brasil*), svojevremeno je opisivan kao klovn. Ipak, prema istraživanjima javnog mnjenja, on je favorit u drugom krugu predsedničkih izbora u Brazilu 28. oktobra, nakon vođstva u prvom krugu (7. oktobra) sa 46:29 odsto glasova u odnosu na kandidata Radničke partije profesora Fernanda Hadada, bivšeg gradonačelnika Sao Paola i potomka pravoslavnog sveštenika koji je emigrirao iz Libana.

Hadad je u predsedničku trku ušao nakon što je Vrhovni sud odbacio žalbu bivšeg predsednika Brazila Luisa Inasija Lule da Silve na osudu od 12 godina zatvora zbog korupcije i diskvalifikovao ga iz predsedničke trke. On je, inače, bio ministar obrazovanja od 2005. do 2012. u kabinetima Lule da Silve i Dilme Rusef, smenjene predsednice Brazila.

PADOBRANSKI KAPETAN BEZ FILTERA

"USA tudej" Bolsonara naziva brazilski Tramp, dok "Vašington post" Trampa proglašava "prvim južnoameričkim predsednikom", a magazin "Forin polisi" ga – pišući o "trampizaciji Južne Amerike" – titulara "Kaudiljom u Vašingtonu".

Porede ih najviše zbog nedostatka filtera, zbog toga što ni jedan ni drugi ne odmeravaju težinu svojih reči, što se hvale da se ne boje da kažu ono što ostali misle...

Bolsonaro usmerava autoritarnu struju mišljenja optužujući brazilske medije da govore laži o njemu, da ignorišu nje-

OG TRAMPA”

ZALJUBLJENI U PIŠTOLJE: Pristalice Žaira Mesijasa Bolsonara ispred njegovog bilborda

gov rejting, da veruju da je stanovništvo slepo i glupo, a da pravičnost znači da on pobeđuje, dok je ostalo prevara. Kao i Tramp, uspešno koristi kakofoniju društvenih mreža.

Demobilisan 1988. kao padobranski kapetan, Bolsonaro je šest puta biran u donji dom brazilskog Kongresa. Tokom 27 godina mandata bio je protiv levičarskih partija, istopolnih brakova, abortusa, afirmativnih akcija (posebno onih koje se odnose na rasne kvote radi pozitivne diskriminacije), liberalizacije droge, zemljišnih reformi i sekularizma, a u novije vreme je za ekonomsku liberalnu politiku. Po kvalifikacijama liberalnih medija, on je rasista, mačo, mizoginista, homofob. Jednom je rekao da je, posle četiri sina, dobio ćerku “u trenutku slabosti”, drugi put, da bi više voleo da mu sin pogine u saobraćajnoj nesreći nego da bude gej, a poslanici brazilskog kongresa je doviknuo da neće da je siluje jer je mnogo ružna. Njegovi kontroverzni komentari podstakli su polarizaciju u Brazilu. Kako izveštavaju BBC i “Gardijan”, jedna od parola na ženskim demonstracijama protiv Bolsonara glasi: “Samo ne on!” (*EleNao*), a druga: “Fašisti neće proći” (*Fascistas nao passarao*)...

Talas Bolsonarove popularnosti poklapa se sa izborom do sada najkonzervativnijeg Kongresa nakon kraja diktature u Brazilu (1964-85), konstatuje “Pais”. Njegova Socijalno liberalna partija koja imenom tako drastično odudara od njegovih poruka, i beznačajna pre izbora, osvojila je više od pedeset mesta u Kongresu, čineći najveći blok. Svojom ekstremističkom retorikom i veštinom rasplamsavanja najgorih osećanja kod ljudi, Bolsonaro je pristalice usmerio u pravcu koji izgleda opasno. Pred glasačke kutije, bez odgovarajuće debate, Brazilci izlaze podeljeni mržnjom. Ta mržnja nije zaobišla ni Bolsonara – tokom jednog predizbornog skupa uboden je u stomak. Njegovi sinovi tvrde da je izgubio 40 odsto krvi. Kad je, pozivajući se na zdravstveno stanje, izbegao javno TV sučeljavanje, protivnici su izrazili sumnju da svoju povredu koristi kao izgovor.

PODRŠKA MEĐUKLASNE ALIJANSE

Američki tromesečni politički i literarni magazin “Boston rivju” uočava da je na brazilskoj političkoj sceni i ranije bilo ultrakonzervativnih kandidata, ali su oni uglavnom bili na marginama. Bolsonaro je raspalio ogorčenje besnog biračkog tela dok je zagovarao politiku koja kombinuje ekstremnu deregulaciju tržišta, a istovremeno i povratak redistributivnih politika, tvrdi kulturni konzervativizam, otvorenu mizoginiju i divljenje policijskoj represiji na način koji privlači različite segmente društva.

Prva baza podrške za Bolsonara su ekonomske elite u Brazilu. Dobio je podršku proizvođača oružja, velikih vlasnika zemljišta i vlasnika industrije i trgovine. U njegov politički program uvršteni su specifični predlozi za legalizaciju nošenja vatrenog oružja, za ukidanje progresivnog obrazovanja, smanjenje granice krivične odgovornosti na uzrast od šesnaest godina, davanje imuniteta policijskim službenicima koji ubijaju civile, tretiranju društvenih pokreta, kao što je Pokret bezemljaša, kao terorističkih organizacija. »

Traži i ukidanje fondova organizacija za ljudska prava, slabljenje kolektivnog pregovaranja, ukidanje već oslabljene institucije zaštitnika radnika... Tokom svoje kampanje često je govorio o ograničavanju socijalnih prava, što su proteklih godina izbegavali čak i konzervativci.

Bolsonaro je takođe dobro primljen među profesionalcima poput doktora i advokata. Prema anketama: 30 odsto birača koji su završili koledž glasa za njega, a za Radničku partiju 19 odsto. Skuplja podršku glasača i iz srednje klase, čija se kupovna moć smanjivala tokom proteklih godina i sve zavisnijih od redistributivnih politika vlada Radničke partije, kao što su uslovni transferi novčane pomoći, afirmativne akcione politike na univerzitetima, podrška domaćim radnicima.

Podržava ga i većina *grileirosa* (onih koji su bespravno zauzeli zemlju) i veliki poljoprivrednici u Amazonu – jedne od regija koje će biti najteže pogođene ako Bolsonaro bude izabran, što zabrinjava ekologe, jer Brazil je rangiran kao najsmrtonosnija zemlja za aktiviste zaštite životne sredine.

U rasno mešovitom Brazilu (čijih 47,7 odsto stanovnika su belci, 43,3 odsto su ljudi rasno mešovitog porekla, a 7 odsto su crnci) o rasizmu pripadnika bele srednje klase se ne govori, ali je opipljiv u porukama tog kapetana i parolama tipa "ljudska prava, (samo) za prave ljude", ili "Oni (kilombolasi – *quilombolas*, potomci pobunjeni crnih robova dovedenih iz Afrike) ništa ne rade, mislim da nisu dobri čak ni za razmnožavanje..." Predlagao je i sterilizaciju siromašnih ljudi.

Unošenjem moralne panike zbog onoga što smatra feminističkim i LGBT ekscesima od strane nacionalne vlade obezbedio je čvrstu podršku konzervativnih hrišćana, kako katoličkih, tako i evangelističkih. Magazin "Nju stejtsmen" izveštava kako njegove pristalice pevaju "Brazil pre svega, Bog iznad svega drugog"...

Rosana Pintero Mačado, profesor antropologije na Federalnom univerzitetu Santa Marija, kaže za "Pais" da su u nekim slučajevima crkve ohrabrile vernike da glasaju za njega. Andrej Mendonka, profesor sociologije religije, kaže za "Fajnenšel tajms" da se hrišćani ne slažu 100 odsto sa Bolsonarom, ali se 100 odsto ne slažu ni sa povratkom Radničke partije...

Za brazilske političare, ignorisanje religije nije opcija. Oko 86 odsto Brazilaca izjasnilo se hrišćanima u poslednjem popisu 2010. godine, skoro 65 odsto kaže da su katolici i više od 22 procenta da su evangelisti. Prema poslednjim anketama, 61 odsto brazilskih evangelista reklo je da bi glasalo za Bolsonara, 26 odsto za Hadada. "Pais" citira Bernarda Karvalja, pisca knjige o reprodukciji (*Reprodução*), koji kaže da su sve brazilske stranke u rukama crkava, ali da su neke crkve otvoreno protiv Bolsonara jer je napadao individualna prava, a isticao rodne predrasude, nasilje ili oružje i želi da nemoguće pomiri sa hrišćanskom etikom.

Iz početne baze bogatih, obrazovanih, belih i starijih muškaraca, podrška Bolsonaru proširila se na mnogo više mladih ljudi i siromašnijih birača, piše "Pais". Rašireni kriminal i nasilje objašnjavaju tu podršku među siromašnim glasačima iz radničke klase, posebno u urbanim područjima na bogatijem jugu i jugoistoku zemlje. Podatak o 63.880 mrtvih 2017. – najviše u sukobima između narko bandi i vojne policije – uporediv je sa gubicima zemlje u ratu, piše "Boston rivju".

Bolsonaro govori da policija treba da ubije više "kriminalaca" i da policajac koji ne ubija, nije policajac. On uzdiže u nebesa pukovnika Karlosa Alberta Briljante Ustra, koji je umro ne odgovarajući za zločine koje je počinio kao jedan od mučitelja i ubica tokom vojne diktature u Brazilu između 1964. i 1985. Ponavlja da je diktatura pogrešila zato što je primenjivala "mučenje umesto ubijanja" – trebalo je, kaže, da ubije 30.000 ljudi počev od FHK. Tako zovu sociologa Fernanda Henrikea Kardoza, predsednika Brazila od 1995. do 2003. uz podršku heterogenog saveza levičarske Radničke partije, Socijaldemokratske partije, Brazilske laburističke stranke, centrističke Partije brazilskog demokratskog pokreta i desnog Liberalnog fronta.

Za razliku od argentinske diktature, koja je uzeta kao latinoamerički model, brazilska je imala veoma efikasnu propagandu i cenzuru. Cenzura je sakrila nasilje, a propaganda je prodala sliku Brazila kao zemlje gde su svi srećni, pa stanovništvo pamti ono što nije traumatično za diktaturu, a ne da je to bila diktatura. Nakon okončanja diktature 1985. društvo se nije usudilo da je ispita, a glavna klauzula tranzicije bio je zakon o amnestiji iz 1979. koji je oslobodio agente za bilo koji zločin protiv ljudskih prava, konstatovao je za "Pais" istoričar Karlos Fiko.

SLABE ŠANSE: Levičarski kandidat Fernando Hadad i protest brazilki protiv Bolsonara
Fotografije: AP

VOJSKA U SENCI

Vojska je u pozadini aktuelne brazilske krize polako nastupala. U aprilu 2016, tokom impičmenta protiv Dilme Rusef, general Eduardo Viljas Boas, komandant vojske poručivao je da vojska "deli želju svih dobrih građana da odbace nekažnjivost". Kad je Luli da Silvi zabranjeno da učestvuje u sadašnjoj predsedničkoj trci, taj general je imenovan za savetnika novog predsednika Vrhovnog suda.

Kandidat za potpredsednika Brazila (u paketu sa Bolsanarom) je Hamilton Mourao, penzionisani general koji je 2017. govorio da ukoliko bi Brazil zapao u anarhiju, a sudstvo ne bude moglo da izleči postojeću politiku, to će obezbediti vojna intervencija. Među onima koje su opisivali kao deo Bolsonarovog predsedničkog tima nalazi se 17 vojnika i sedam policajaca, svi u rezervi, izabranih 7. oktobra u brazilski Kongres, piše "Pais". Londonski "Ekonomist" pak konstatuje da je ono što dolazi s Bolsonarom više dinastija nego diktatura – nastupa s trojicom najstarijih sinova – i jedan je postao kongresmen sa najviše glasova, drugi je izabran za senatora, a treći je spoljnopolitički savetnik.

"Ekonomist" uočava da postoje izvesne paralele sa 1964. kada je vojska širila sumnju da tadašnji neuspeli reformistički levičarski predsednik Žoao Gular vodi Brazil na put Fidela Kastra; tako sada Bolsonarove pristalice šire strah da Radnička parija može da pretvori Brazil u Veneculu Nikolasa Madura.

Inače, general Kastelo Branko je izveo puč 1964. uz podršku civilnih guvernera triju velikih pokrajina (Minas Gerais, Rio de Žaneiro i Sao Paolo), većine u tadašnjem kongresu, i kako se kasnije ispostavilo – Vašingtona. Tamo nisu podnosili predsednika Gulara zbog toga što je pokušavao da vodi nezavisnu međunarodnu politiku, održavao veze sa tadašnjim socijalističkim zemljama, zalagao se za Južnu Ameriku bez atomskog oružja, suprotstavljao se sankcijama protiv Kube, a počeo je i da donosi zakone o limitiranju količine profita koji multinacionalne kompanije mogu da iznose iz zemlje i o nacionalizaciji podružnica kompanije ITT...

Tadašnji ambasador u Brazilu Luis Gordon sugerisao je u izveštaju Stejt departmentu da Gular radi sa Komunističkom partijom i da će pretvoriti Brazil u Kinu 1960-ih, te pozvao američku administraciju da podrži državni udar.

Arhitekta podrške državnom udaru u Brazilu radi unapređenja američkih interesa, sudeći po kasnije objavljenim publicističkim knjigama, bila je administracija predsednika Džona Kenedija, čije je planove iz 1962. nasledio predsednik Lindon Džonson.

Brat američkog predsednika Robert Kenedi – tada javni tužilac – bio je protiv Gulara koga je opisivao kao lukavog političara, zato što dozvoljava komunistima da drže položaje u vladinim agencijama, a takav stav su zauzeli i tadašnji predsednik kompanije ITT Harold Grin i direktor CIA Džon Mek Kon, a svakako i američki sekretar za odbranu Robert Maknamara i potonji američki predsednik Lindon Džonson. CIA je radila na analizi karaktera i potkopavanju Gularovog imidža, te prebacivala novac u opozicione grupe.

Jedan izveštaj Stejt departmentu iz 1973. govori o tome da je nakon puča bilo masovnih hapšenja studenata, profesora, sveštenika i političkih aktivista, torture prilikom ispitivanja uhapšenih i ubistava – isceniranih tako da izgleda da su zatočenici stradali u sukobu sa snagama reda. U tom dokumentu se navodi kako je objašnjenje vlasti da su hapšeni subverzivni elementi iz maoističke komunističke partije *Partido Comunista do Brasil*, kastroističke *Resistencia Armada Nacional*, prosovjetske *Partido Comunista Brasileiro*...Tokom hladnog rata, takvo objašnjenje bilo je dovoljno...

Kad je brazilska vojska izvela puč 1964, političari su bili ubeđeni da će vojna uprava biti okončana izborima 1965, ali generali su dve decenije održavali vojni režim.

"PEACEMAKING" IN LATIN AMERICA

Da li se pogled Vašingtona na južnoamerički "roze talas" (Pink Tide) u međuvremenu promenio?

Tokom sadašnje krize u Venecueli, u Beloj kući je raspravljano i o mogućoj vojnoj intervenciji. Nju je pominjao Donald Tramp, ali su ga od toga odgovorili. Da li je "Kaudiljo iz Vašingtona" s takvim stavom istorijski izuzetak?

Noam Čomski je u predavanju o mirotvorstvu američkih predsednika u Južnoj Americi (*Presidential "Peacemaking" in Latin America*, objavljen u čikaškom progresivnom socijalističkom magazinu "These times" 2010) konstatovao da je, na primer, Barak Obama bio četvrti američki predsednik dobitnik Nobelove nagrade za mir koji se pridružio dugoj tradiciji »

"NE ON": Slogan protiv krajnjeg desničara Bolsonara
Foto: AP

mirotvorstva (*peacemaking*) sve dok to služi interesima SAD – kada je podržao puč u Hondurasu. Svrgnuti predsednik Manuel Zelaja o ulozi američke administracije u vreme Baraka Obame rekao: "S jedne strane su osuđivali puč, s druge strane, pregovarali su s pučistima..."

Teodor Ruzvelt je govorio kako je "neizbežno i najpoželjnije za dobro čovečanstva da američki narod osvoji polovinu Meksika" i da "nije bilo očekivano da (Teksašani) podnose vlast slabije rase", te da je "koristio diplomatiju za pljačku kako bi ukrao Panamu od Kolumbije radi izgradnje kanala kao poklon čovečanstvu".

Vudro Vilson je 1915. intervenisao na Haitiju. Tada je ubijeno hiljade ljudi i pred cevima mornaričkih topovnjača usvojen "američki ustav" za Dominikansku Republiku "da bi joj obezbedio blagostanje". A i Džimi Karter, koga su zbog zalaganja za ljudska prava zvali "duša naše spoljne politike", podržavao je režim nikaragvanskog diktatora Anastasija Somoze.

JUŽNOAMERIČKI "ROZE TALAS"

Od 2000-ih ili 1990-ih godina, političke stranke koje se izjašnjavaju kao levičarske antiimperijalističke i latinoameričkopatriotske, bolivarske, došle su na vlast u nekoliko južnoameričkih zemalja: Hugo Čavez u Venecueli, Lula da Silva i Dilma Rusef u Brazilu, Fernando Lugo u Paragvaju, Nestor i Kristina Kirčner u Argentini, Tabare Vaskez i Hose Mužika u Urugvaju, demokrata Rikardo Lagos i socijalistkinja Mišel Bačelet u Čileu, Evo Morales u Boliviji, Danijel Ortega u Nikaragvi, Rafael Korea u Ekvadoru, Manuel Zelaja u Hondurasu (srušen u državnom udaru 28. juna 2009).

"Forin polisi" zaključuje da je latinoamerička levica u padu, ali da nije izbačena iz igre. Levičarski populizam još dominira u Boliviji, Ekvadoru i Venecueli, a i u Meksiku gde je pobedio Andres Manuel Lopez Obrador iz Institucionalne revolucionarne partije. Isto tako, uprkos značajnom napretku koji je južnoamerička levica učinila u borbi protiv siromaštva u poslednjoj deceniji, osiona nejednakost nastavlja da definiše savremenu Latinsku Ameriku i održava levicu u latinoameričkoj politici iako je ona prihvatila mnoge elemente desnih programa, kao što su privatizacija i štednja. Uz to, zaključuje "Forin polisi", radikalni desničarski pokreti u Latinskoj Americi suočavaju se sa jakom opozicijom levičarskih partija, kao na primer Makri u Argentini i Pinjera u Čileu.

...I "ONDA CONSERVADORA"

Kriza u Brazilu u ponečem liči na populizam koji zahvata i razvijene zapadne zemlje (Nacionalni front u Francuskoj, Alternativa za Nemačku), ali više je to deo krize južnoameričkog socijalizma, čiju propast već duže vreme najavljuju ugledni liberalni mediji, koji, po pravilu, dobro odražavaju namere američke duboke države i interese velikih korporacija.

Konzervativni talas (portugalski: *onda conservadora*) se u Južnoj Americi pojavio sredinom 2010. Nekada su u Latinskoj Americi desničarski lideri tradicionalno bili generali. Sada su južnoamerički desničari – biznismeni kao i Tramp u SAD.

U Argentini, Kristina Kirčner je izgubila izbore od Maurisija Makrija (ekonomskog liberala, prvog neperoniste nakon dužeg vremena, biznis mogula i sina tajkuna Fransiska Makrija). Prosocijalističku predsednicu Mišel Bačelet u Čileu je nakon dva mandata (2006 – 2010; 2014 – 2018) zamenio kandidat sa desnog centra konzervativac Sebastijan Pinjera (bisnimen, po magazinu "Forbs", težak 2,8 milijardi, koji je upravljao Čileom od 2010. do 2014). Posle sumnjivog impičmenta protiv popularnog hrišćanskog demokrate Fernanda Luga (2008 – 2012), u Paragvaju je na vlast došao autoritarni i homofobični vlasnik konglomerata za proizvodnju duvana, bezalkoholnih pića i mesa Horasio Kartes, a u Peruu je Olanda Humala (2011 – 2016) nasledio posvećeni katolik i direktor centralne rezervne banke Pedro Pablo Kuščinski (2016 – 2018) koji je izložen impičmentu.

RASTUĆI BRIKS I BRAZILSKA KRIZA

Ključno objašnjenje za opadanje takozvanog "roze talasa" i "levog zamora" (left fatigue) magazin "Forin polisi" nalazi u ekonomskom usporavanju rasta Kine, zbog čega je 2012. oslabljen takozvani robni bum, što je južnoameričkim vladama otežalo nastavljanje programa borbe protiv siromaštva koji su Lula da Silvu u Brazilu ili Mišel Bačelet u Čileu učinili popularnim.

Konzervativni talas u Brazilu počeo je otprilike u vreme kada je Dilma Rusef pobedila na predsedničkim izborima 2014. i počela četvrti mandat Radničke partije, ali je tada povećan i broj konzervativnijih parlamentaraca povezanih sa ruralnim, vojnim, policijskim i verskim slojevima društva. Slede ekonomska kriza 2015. i istrage korupcijskih skandala, hapšenje Lule da Silve i impičment Dilme Rusef 2016. zbog prikrivanja deficita budžeta. Kongres, Senat, Vrhovni savezni sud zapetljani su u istragama o korupciji.

Prevazilaženje ovakvih prilika bilo bi teško za bilo koju vladu, a u Brazilu ga otežava politički sistem koji favorizuje fragmentaciju stranaka (zbog niskog cenzusa čak 28 njih je zastupljeno u parlamentu) i kupovinu glasova. Kongresmeni predstavljaju cele brazilske federalne države, neke po broju stanovnika velike kao neke od susednih latinoameričkih zemalja, zbog čega su kampanje izrazito skupe, a to je po "Ekonomistu" bio jedan od razloga što su političari "skinuli" velike količine novca iz Petrobrasa. A Brazil je "B" u BRIKS-u i trebalo bi da bude na čelu brzo rastućih privreda.

Na papiru, Brazil je peta po veličini zemlja na svetu, s populacijom od 200 miliona ljudi i velikom površinom obradive zemlje, uz najveće otkrivene rezerve nafte na zapadnoj hemisferi od 1976. godine, druga zemlja u svetu po rezervama železne rude, drugi po veličini proizvođač soje i treći po veličini proizvođač kukuruza.

Međutim, Brazil se suočava sa političkom nestabilnošću i možda sa povratkom u beskrajnu inflaciju, pisao je londonski "Ekonomist" 2016. u analizi teškoća zbog pada globalnih cena roba sa kojima se suočava ova zemlja, kao i druge ekonomije u razvoju.

Agencija Blumberg, uz pozivanje na Brazilski institut za geografiju i statistiku, konstatuje da su skoro polovinu izvoza Brazila 2017. činile sirovine, što njegov prosperitet čini osetljivim na poteškoće na tržištima. U dobra vremena, Lula da Silva je započeo program socijalne zaštite *Bolsa Familia*, koji je postao međunarodni model za iskorenjivanje siromaštva. Ali sa nižim cenama roba i zastojem industrije, sada je taj model iscrpljen. "Ekonomist" nalazi da su Dilma Rusef i njena levičarska Radnička partija tu lošu situaciju učinile još lošijom. Tokom prvog mandata, u periodu 2011-14. ona je ekstravagantno i neujednačeno trošila na veće penzije i neproduktivne poreske olakšice za industrije. Fiskalni deficit je porastao sa 2 odsto BDP-a u 2010. na 10 odsto u 2015. uz brzorastući javni dug od 70 odsto BDP-a, za koji su, zbog visokih kamatnih stopa, troškovi servisiranja odnosili 7 odsto BDP-a.

Po "Ekonomistu", Brazil nema mnogo izbora nego da podigne poreze i smanji potrošnju, ali 90 odsto javne potrošnje je zaštićeno od smanjenja delimično ustavom, koji je 1988. slavio završetak vojne diktature time što je zagarantovao velikodušnu zaštitu posla i državne povlastice. Agencija Blumberg konstatuje da procenat brazilskog BDP-a koji ide u investicije ostaje na nivou oko jedne trećine izdvajanja BDP-a za investicije u Kini.

U 2016. i 2015. brazilska ekonomija je smanjena za po 2,5-3 odsto. S druge strane, distribucija bogatstva ostaje među najneujednačenijim u svetu. U Brazilu je 13 miliona ljudi bez posla, uz siromaštvo i smrtnost dece koja opet raste.

"Nikada se nećemo oporaviti od destabilizacije koju je ova zloupotreba institucija proizvela: to nas je dovelo u teška vremena", podvlači Oskar Viljena, profesor ustavnog prava.

Radnička partija, koja je smatrana najvažnijom strankom umerene levice u Latinskoj Americi, nikada nije prolazila kroz veću dramu u svojoj 36-godišnjoj istoriji. Tokom dveju vlada Lule da Silva ta partija je bila odgovorna za novu političku i društvenu renesansu Brazila, koju je sam Lula opisivao kao "primer demokratskog suživota u različitosti". Sada je potresena talasom autoritarnosti sa homofobičnim i nasilnim bivšim padobrancem Bolsonarom na čelu.

Bez obzira na ishod, Bolsonaro je već osvojio Brazil, koji je zapao u složenu krizu i stvorio savršeno okruženje da "stvar" raste, umnožava se i preuzme kontrolu, piše u "Paisu" Elena Blum, brazilska novinarka, pisac i autor dokumentaraca. Ona ocenjuje da je Bolsonaro monstruozni produkt brazilskog ćutanja o zločinima koje je počinila nekadašnja diktatura, što je bilo nemoguće u zemljama kao što su Čile ili Argentina gde su diktature ostavile teške uspomene. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Delta Biznis Inkubator

Izabran pobednik

Nakon tri meseca u Delta Biznis Inkubatoru i finalnoj prezentaciji pred komisijom, tim Frigo Gel pobednik je ovog programa. Frigo Gel bavi se proizvodnjom gel antifrost sistema za zaštitu voćnjaka i vinograda od prolećnih mrazeva

U Delta Biznis Inkubator ušlo je sredinom jula šest timova od ukupno 163 prijavljenih. Oni su 15. oktobra predstavili svoju startap ideju i biznis plan desetočlanoj komisiji, koja je izabrala najperspektivniji startap sa kojim će Delta Holding nastaviti saradnju. Šest članova komisije činili su ljudi na vodećim pozicijama u svetu bankarstva, IT-a, poljoprivrede, a četiri člana su bila iz top menadžmenta Delta Holdinga.

Tokom tri meseca u Inkubatoru, šest startap timova imali su nedeljne sastanke sa svojim mentorima i biznis konsultantima. Svi su prošli kroz nekoliko edukacija na različite poslovne teme: finansije, marketing, ljudski resursi, pravo itd. Imali su prilike da svoje proizvode ili usluge isprobaju na Deltinim imanjima i u Deltinim hotelima, da uče od stručnjaka iz kompanije i povežu se sa ljudima relevantnim za svoj poslovni poduhvat.

Delta Biznis Inkubator je jedinstveni tromesečni program koji pomaže startapima iz oblasti nekretnina, poljoprivrede, logistike ili distribucije da razviju i unaprede svoj proizvod ili uslugu uz Deltine resurse: znanje, mentorstvo, finansije i poslovne kontakte. Prijava za program Delta Biznis Inkubator biće otvorena i u 2019. Više informacija možete naći na sajtu *www.deltabiznisinkubator.rs*.

Dragan Tomić, jedan od osnivača Inicijative "Digitalna Srbija"

Šansa koju moramo iskoristiti

"Nove generacije moraće da uče čitav život. Industrijske grane neće više postojati u klasičnom obliku, već će se sve više spajati. Na spoju tih grana razvijaće se i novi poslovi"

Ako ste prethodnih nedelja zapazili bilborde i TV spotove u kojima deca govore kako žele da kad porastu prave mobilne aplikacije ili dizajniraju robote – ali nisu sigurna kako to mogu da nauče – videli ste kampanju Inicijative "Digitalna Srbija" pod nazivom "Budimo pametni". Namera ove neprofitne organizacije je da javnost upozna sa mogućnostima koje za našu zemlju otvara digitalno doba, stavljajući poseban akcenat na obrazovanje.

"Ceo 21. vek se zapravo zasniva na znanju. Želimo da naša država u budućnosti bude prepoznata kao jedna od 'pametnih' zemalja kao što su Izrael, Singapur ili Finska. Pametna u smislu da mi budemo ti koji kreiraju nove proizvode, stvaraju nove usluge, transformišu industrije. Potencijal imamo, treba ga iskoristiti," kaže Dragan Tomić, direktor Razvojnog centra kompanije Majkrosoft u Srbiji i jedan od vodećih ljudi Inicijative "Digitalna Srbija".

"VREME": Zašto ste pokrenuli kampanju "Budimo pametni"?

DRAGAN TOMIĆ: Četvrta industrijska revolucija donosi tehnologije koje drastično menjaju svet u kome živimo, podjednako radikalno kao što su to ranije učinili parna mašina, električna energija ili računari. Nove tehnologije poput veštačke inteligencije, mašinskog učenja ili *blockchain*-a istovremeno stvaraju nova, ali i umanjuju potrebu za nekim zanimanjima koja danas obavljamo. U takvom okruženju, želeli smo da podsetimo celokupno društvo da su pred nama izuzetno važne odluke koje će odrediti budućnost ove zemlje. Mi smatramo da se treba opredeliti za razvoj digitalne ekonomije koja će našoj deci omogućiti da ostanu u Srbiji i odavde određuju razvoj tehnologije i čitavom svetu prodaju svoje digitalne usluge i proizvode.

Zašto ste izabrali decu da prenesu poruku?

Deca su simbol budućnosti. Većina ljudi u Inicijativi "Digitalna Srbija" su srednjeg životnog doba i naša deca su sličnog uzrasta kao ova koja se pojavljuju u kampanji, tako da je to i naša, lična budućnost. Smatram da smo dužni da najmlađima obezbedimo obrazovanje koje će im doneti bolju budućnost ovde u Srbiji.

Na koga apelujete da bude pametan?

Poruka je upućena čitavom društvu – nastavnicima, roditeljima, državi. Odluke koje sada donesemo imaće veliki uticaj na budućnost naše dece, ali i na budućnost našeg društva u celini. Većina današnjih osnovaca radiće poslove koji danas ne postoje, a koji su vrlo verovatno u vezi sa tehnologijom. Kao svoju obavezu vidimo da ih za takvu budućnost pripremimo. Podržite decu u nameri da se opredele za karijeru u IT-ju jer se tako školuju za poslove budućnosti. Ukoliko dete ima drugačija interesovanja, i dalje je važno da razume tehnologije koje će oblikovati našu budućnost – veštačka inteligencija, robotika, mašinsko učenje. Na taj način biće bolji profesionalci za koju god struku da se odluče – lekari, biolozi, novinari, glumci...

Zašto vam je fokus na obrazovanju?

Kvalitetno obrazovanje je osnova napretka koji se trenutno dešava u svakoj industriji. Ceo 21. vek se zapravo zasniva na znanju i mi želimo da naša država u budućnosti bude prepoznata kao jedna od "pametnih" zemalja koja svoju ekonomiju bazira na kvalitetnom obrazovanju na svim nivoima, ali i koja kreira društvene inovacije i transformiše postojeće industrije. Ovde su nam uzori Izrael, Singapur i Finska.

Šta u ovom trenutku nedostaje našem obrazovnom sistemu?

Treba popraviti dosta stvari, ali ne treba zaboraviti da nas školski sistem suštinski nije loš. Naši učenici imaju od koga da uče i nemaju posebne prepreke da nastave sa školovanjem bilo gde u svetu. Poseban izazov nastaje kasnije, kada je potrebno primeniti naučeno i kada savremeno poslovanje od vas zahteva da razumete podjednako i svoju oblast i biznis procese i stva-

Poruka je upućena čitavom društvu – nastavnicima, roditeljima, državi. Odluke koje sada donesemo imaće veliki uticaj na budućnost naše dece, ali i na budućnost našeg društva u celini. Većina današnjih osnovaca radiće poslove koji danas ne postoje, a koji su vrlo verovatno u vezi sa tehnologijom. Kao svoju obavezu vidimo da ih za takvu budućnost pripremimo

ranje vrednosti na realnom tržištu. Treba zato decu ohrabriti da budu lideri, da manje reprodukuju a više razumeju primenu stečenog znanja, da rade u timovima. Broj časova matematike je na zavidnom nivou, uvedena je informatika kao obavezni predmet, a u okviru njega se uči programiranje. To je dobro. Sad treba na pravi način obučiti nastavnike da informatiku predaju na najvišem mogućem nivou.

Da li možemo da previdimo kako će izgledati poslovi u budućnosti?

Jedno je sigurno – nove generacije moraće da uče čitav život. Industrijske grane neće više postojati u klasičnom obliku, već će se sve više spajati. Na spoju tih grana razvijaće se i novi poslovi. Ne treba ići na uske specijalizacije, već deca treba da imaju razumevanje u domenu različitih grana privrede. U 21. veku ljudi moraju stalno da uče i budu fleksibilni, kako bi kroz ove transformacije prošli uspešno. Statičnost i nedovoljna želja za napredovanjem su potencijalno najveći problemi u budućnosti.

Kako biste objasnili Četvrtu industrijsku revoluciju?

Svaka industrijska grana trenutno prolazi kroz značajnu transformaciju. Pad cene kompjutera i drugih tehničkih uređaja, koji analiziraju i skladište podatke, doveli su do toga da se svaka industrija promenila. Medicina se promenila jer su, recimo, uređaji za skeniranje ljudskog tela precizniji i pristupačniji. Jedna od naših članica Visaris bavi se upravo digitalnom radiologijom. U poljoprivredi nam senzori govore koje zemljište je dobro za koju poljoprivrednu kulturu. To kod nas radi BioSens Institut – koristi tehnologiju koja omogućava da sa manje vode i manje hemikalija proizvodimo više. Svaka industrija će morati da se transformiše u narednih deset godina. To je naša šansa. Mi ovde imamo desetak kompanija koje su uspele da se probiju na svetsko tržište. To je pravi razlog za optimizam. Sada te uspešne modele treba da proširimo dalje, na što više domaćih kompanija da bismo postali uspešni na svetskom nivou.

Šta treba da uradimo da ne propustimo tu šansu?

Veće investicije u obrazovanje na svim nivoima – u osnovne i srednje škole, kao i fakultete. Veće investicije u istraživanja. Imamo dosta instituta, ali malo istraživačkog rada, bar u tehničkim naukama. Od obrazovanja kreću prave promene. Treba napraviti zakonsku regulativu za lakše pokretanje kompanija. Omogućiti brži razvoj startapa, napraviti okvir u kome »

lakše mogu da dolaze do investicija, a čak bi i Vlada mogla da stimuliše neke od tih investicija. Neophodan nam je veći broj ljudi u IT industriji.

Kakav je interes privatnih kompanija da se udruže u organizaciju kao što je vaša?

Odgovoriću iz ličnog ugla. Nas koji danas u Srbiji radimo u IT sektoru možda ima jedan odsto i mi živimo dobro. Nije ideja da jedan odsto živi sjajno, a da ostalih 99 odsto naših sugrađana živi loše. Mi hoćemo društvo koje je napredno za sve nas. Želimo da znanje koje imamo podelimo. Želimo da naša deca imaju lokalnu opciju. Mogućnost da se ovde školuju, žive i da prave svetske proizvode odavde iz Srbije.

Kakva je saradnja Inicijative "Digitalna Srbija" i Vlade Srbije ?

Vlada je otvorena za saradnju sa IT zajednicom. Prepoznali su vrednost IT sektora, videli su promene koje se dešavaju u svetu i shvataju da je ovo prilika za Srbiju. U toj saradnji postojale su situacije u kojima smo se slagali i gde smo bili sjajni partneri, a postoje i slučajevi gde se nismo složili. Recimo, znamo da se Vlada Srbije slaže sa ciljevima kampanje "Budimo pametni". Kada govorimo o uvođenju informatike u osnovne škole ili IT odeljenja u gimnazije, mislimo da je Vlada odigrala presudnu ulogu da se ovaj pozitivan pomak desi. Međutim, ako pričamo o subvencijama koje se daju kompanijama kao što je "Continental", tu se ne slažemo. U svakom slučaju, saradnja i dijalog postoje. Taj dijalog je kvalitetan i kad se slažemo i kad se ne slažemo.

Da li verujete da bi digitalna transformacija mogla da zadrži mlade u Srbiji?

Evo, u kompaniji u kojoj ja radim ljudi imaju otvorena vrata da odu kad god žele. U bilo kom momentu mogu da se presele u Ameriku i rade u našoj centrali. Od nas 200 inženjera koliko ovde radi, možda dvoje godišnje odluči da pređe u Ameriku. A i od onih koji odu jedan broj se vrati posle par godina. Mi ne gubimo ljude. Kada imaju dobre poslovne rezultate, ljudi su

Naši učenici imaju od koga da uče i nemaju posebne prepreke da nastave sa školovanjem bilo gde u svetu. Poseban izazov nastaje kasnije, kada je potrebno primeniti naučeno

srećni u svojoj zemlji. To je normalna pojava ako imaju dobru lokalnu opciju. Na osnovu kompanija koje ovde rade na svetskom nivou, vidimo da je naš potencijal sjajan. Imate uspešne kompanije u Beogradu, Novom Sadu i Nišu. Znači, potrebno je da napravimo okruženje za što više takvih kompanija. Potrebno je više ljudi u IT zanimanjima. Ponoviću da je za to ključno obrazovanje – kako formalno, tako i neformalno.

Šta je vas navelo da se vratite ?

Za mene je povratak u Srbiju bila jedna od najboljih stvari u životu. Da li je bilo jednostavno? Nije. Ipak, u ovih deset godina koliko je prošlo otkad sam se vratio, čini mi se da sam više naučio ovde nego da sam ostao u Redmondu gde sam radio prvih deset godina. Mislim da je to bio pravi potez ne samo za mene, već i za moju porodicu. Moja deca srećno odrastaju ovde, druže se u "kraju" i idu u redovne škole. Ljudi često veličaju život u inostranstvu, a umanjuju stvari koje imamo ovde. Na sve treba gledati izbalansirano.

Da li mislite da će oni ostati u Srbiji?

To jedan od razlog za osnivanje Inicijative "Digitalna Srbija". Nije sramota otići. Mnogi su otišli, ja sam otišao. Problem je što se ljudi ne vraćaju. Sjajno je kad ljudi iskoriste priliku i odu, pa se posle vrate i prenesu znanja drugima. Ideja je da ne samo moja, nego da sva naša deca ovde vide priliku za svoju budućnost. ¶

R. V.

Silicijumska diplomatija

Fejsbuk ima novog potpredsednika za globalne poslove, neku vrstu ministra spoljnih poslova. Nije to ništa neobično, tu funkciju imaju sve multinacionalne kompanije. Posao tog čoveka je da komunicira sa državama, vladama, političarima, lobistima, svima koji bi mogli da budu prepreka kompaniji da ostvari bolji profit plaćajući manji porez. Ono što jeste neobično je koga je Fejsbuk odabrao. To je Nik Kleg, bivši lider Liberalno-demokratske partije Velike Britanije i zamenik premijera Dejvida Kamerona u prvoj koalicionoj vladi u toj zemlji još od one Čerčilove, ratne. Prethodno su čitavih 60 godina Britaniju vodili ili laburisti ili konzervativci, sami.

Nik Kleg je zanimljiv političar. Ima 51 godinu, što znači da je dovoljno iskusan da bi ga ozbiljno shvatali, ali i dovoljno mlad da bi bio prihvatljiv za mlađe generacije. Mediji ga vole, dobar je govornik, odlično debatuje, mladolik je, žena mu je ugledna advokatica i aktivistkinja Mirijam Gonzales Durante. U Srbiji je pre dve godine promovisala udruženje Inspirišimo devojčice, kojem predsedava.

Dve stvari su otrovni britanski politički kritičari našli kao posebno interesantne. Kleg je jedan od najvećih promotera ostanka Ujedinjenog kraljevstva u Evropskoj uniji te se njegova odluka da sav svoj aktivizam u najosetljivijem trenutku baci u okean hrleći za milionskom platom u Silicijumskoj dolini smatra izdajom.

Takođe, Kleg je u Evropskom parlamentu i drugim institucijama bio jedan od najvatrenijih kritičara velikih tehnoloških kompanija i njihovog poslovanja u Evropi. Odnosno prakse da ostvaruju milijarde prihoda plaćajući tek poneki milion poreza, proširujući rupe u zakonu. Kleg se posebno brinuo za uticaj koji Fejsbuk ima na izborne procese i na političku atmosferu uopšte. I posle gašenja Kembridž analitike, firme optužene da je koristeći podatke sa Fejsbuka štimovala izborne rezultate širom sveta, sumnja se da je ta praksa prestala. Naprotiv, ima ozbiljnih pokazatelja da su postovi na Fejsbuku značajno uticali na aktuelne predsedničke izbore u Brazilu. Fejsbuk je odlična platforma za širenje straha i potpirivanje netrpeljivosti i mržnje prema određenim grupama u društvu, sve suprotno od onoga za šta se zalažu liberalne demokrate.

Kritičari su se složili da se nekada omiljeni lik britanskih liberala prodao za lepe pare, dok su Fejsbukovi motivi svima jasni. Treba im evropski i svetski „insajder", čovek koji poznaje političke sisteme iznutra i koji zna čiji broj treba pozvati da bi se sprečila ili izlečila neka kriza. I kome će se taj pozvani sigurno odazvati.

Nik Kleg, sa svoje strane, slaže se da se uticaj tehnoloških kompanija na društvo više ne sme ignorisati, ali sebe vidi kao čoveka koji je sposoban da izgladi nepotrebne sukobe. Malo ko mu, za sada, veruje.

Njegov slučaj otvara novu stranicu političkog života. Prebogate tehnološke kompanije počinju da angažuju popularne i ugledne političare ne da bi za njih lobirali, već da bi vodili aktivnu politiku. Baš kao da su prave države. U slučaju Fejsbuka, sa više stanovnika od Kine i Indije zajedno. I to stanovništva koje je stalno dostupno za komunikaciju.

Da sam ja neko u srpskoj politici i diplomatiji ko poznaje Nika Klega, zvao bih ga koliko odmah da ga pitam kako se u Fejsbuku otvara ambasada. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

O BORSKOJ BELEŽNICI

ALEKSANDAR ZOGRAF.

OKOLINA GRADA **BORA**, U ISTOČNOJ SRBIJI, OD PRAISTORIJSKIH VREMENA JE BILA POVEZANA SA EKSPLOATACIJOM RUDE BAKRA.

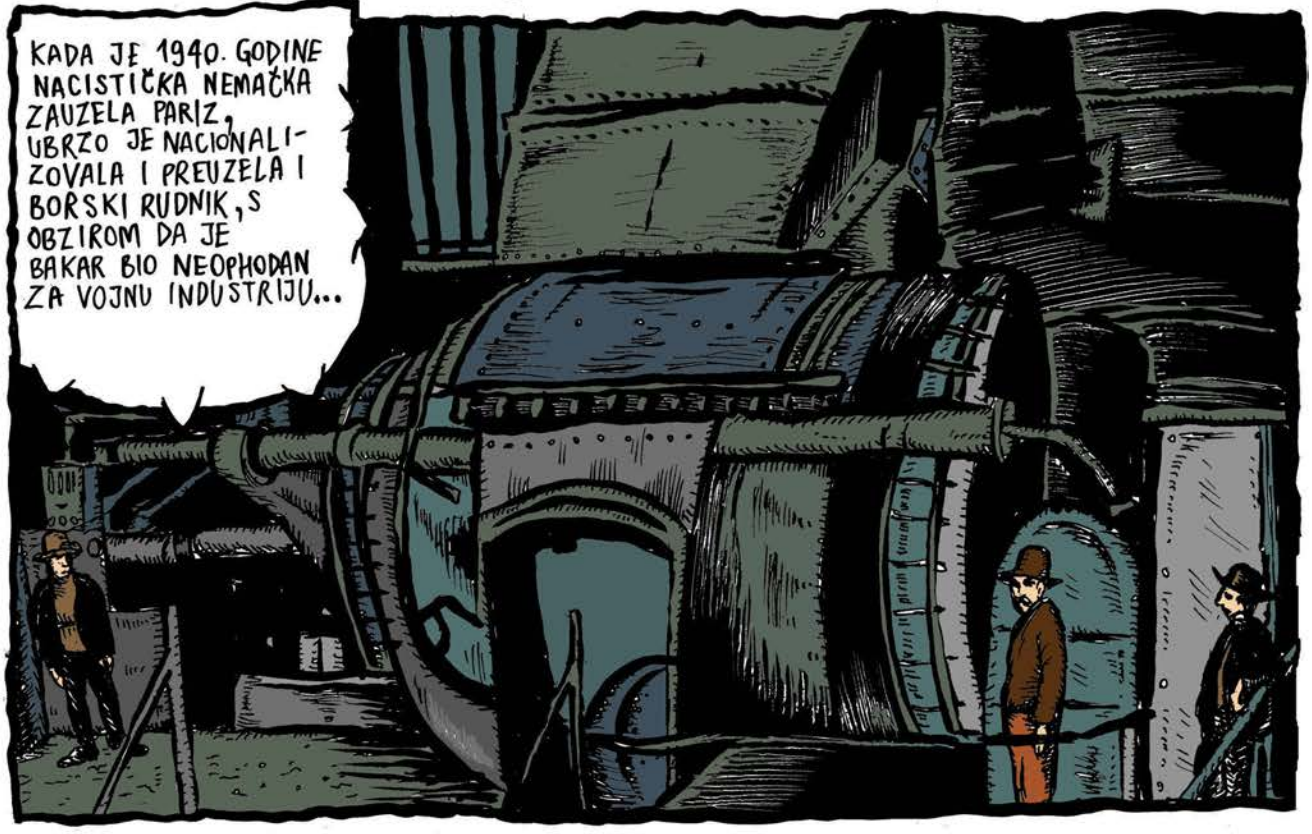

(NEOLITSKI ŽRTVENIK ILI RUDARSKA LAMPICA SA PRAISTORIJSKOG RUDNIKA **RUDNA GLAVA**)

POČEV OD 1904, FRANCUSKA KOMPANIJA JE KRENULA SA MASOVNOM EKSPLOATACIJOM BAKRA, IZGRADIVŠI KOMPLEKS RUDNIČKIH POSTROJENJA U BORU. OVAJ, NEKADA RURALNI KRAJ, TAKO JE PRIVUKAO RADNU SNAGU NE SAMO IZ REGIONA, VEĆ I IZ RAZNIH KRAJEVA EVROPE.

KADA JE 1940. GODINE NACISTIČKA NEMAČKA ZAUZELA PARIZ, UBRZO JE NACIONALIZOVALA I PREUZELA I BORSKI RUDNIK, S OBZIROM DA JE BAKAR BIO NEOPHODAN ZA VOJNU INDUSTRIJU...

NAKON OKUPACIJE JUGOSLAVIJE, 1941. GODINE, U BORU I OKOLINI JE IZGRAĐENO ČETRDESETAK RADNIH LOGORA, KOJI SU BILI POPUNJAVANI HILJADAMA RATNIH ZAROBLJENIKA IZ ITALIJE, GRČKE, POLJSKE I DRUGIH EVROPSKIH ZEMALJA. TOKOM RATNIH GODINA, PROIZVODNJA BAKRA JE TU DOSTIZALA I DO JEDNE ČETVRTINE UKUPNIH NEMAČKIH POTREBA.
VELIKI BROJ PRINUDNIH RADNIKA DOPREMAN JE IZ SAME SRBIJE, ALI SU ONI ČESTO BEŽALI U ŠUME ILI SE PRIDRUŽIVALI PARTIZANIMA. POČEV OD 1943. GODINE, IZ MAĐARSKE JE U BOR POSLATO 6000 LJUDI, VEĆINOM MAĐARSKIH JEVREJA, UZ MANJI BROJ PRIPADNIKA VERSKIH GRUPACIJA KOJE ODBIJAJU UPOTREBU ORUŽJA, POPUT JEHOVINIH SVEDOKA.
MEĐU JEVREJSKIM ZAROBLJENICIMA BIO JE I MIKLOŠ RADNOTI (RADNÓTI MIKLÓS), PESNIK IZ BUDIMPEŠTE...
NASTAVIĆE SE

Godina prođe, dan nikada

"Uvek su me fascinirali brojevi soba" – tako počinje moj prošlogodišnji tekst za isti ovaj nedeljnik. Brojevi soba me ne fasciniraju zaista, suludo zvuči, samo sam tada morala nekako započeti članak. Trebalo je čitaoce uvući u "sobu 508".

"Soba 508" je naslov prošlogodišnjeg teksta, ta soba je takođe kabinet odeljenja etnologije i antropologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. U toj sobi je čitav jedan univerzum.

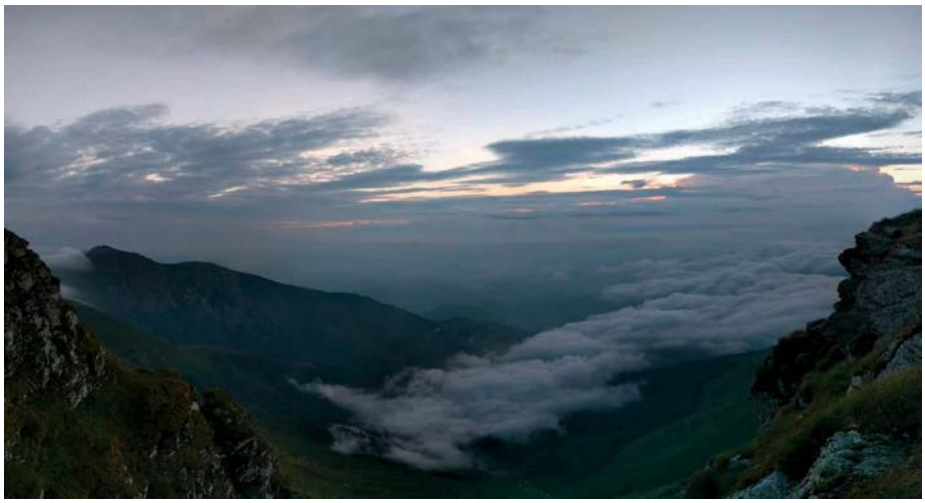

Foto: Nemanja Podraščić

Prošle godine u oktobru taj univerzum poprimio je oblik ljubičastog. Ni tada, a ni sada, niko ne razume najbolje ove redove, niko ne razume koliko je teško bilo dostići ove visine, visine nalik noćnom usponu na Midžor. Niko ne razume još uvek nekorišćenu pisaću mašinu, pudingaste snove, izborane čiče, nežne labudove, raznobojne lale, hladne ljubljanske šetnje, kao ni sve one šetnje koje tek dolaze...

Razumemo mi. Mi smo dve usijane zvezde našeg numerisanog univerzuma, te naše sobe spasa naših pređašnjih života, života pre nas. Pomalo ni sama ne razumem sve ovo pisanje; on bi mnogo bolje razumeo, on bi mnogo nežnije pisao, on bi duže uživao. Pa ipak, pišući ja opravdavam čitanje "Lene Mirante", opravdavam prouzrokovani nemir unet u jedno krhko biće osećajući kao da sa police sanktpeterburške biblioteke skidam prašinu i čitam davno zaboravljeni rukopis. I to "razumemo mi" ne razumemo baš sasvim, ali gledajući u plavetnilo mora a misleći na sibirska jutra, osećam ljubav. Osetiš kako je fizička blizina nesamerljiva. Spokoj. Jednostavno spokoj. Nesamerljiva računica spokoja. I dok mi rubovi talasa dodiruju stopala, maštam o mirnom moru koje sam ostavila u sobi 508, vrišteći u sebi: ti si moje more, plaža i tragovi koraka u pesku. Ponekad pomislim kako je moje pisanje nezamislivo bez postojanja njega, bez postojanja nas. Kao da ranije nisam ni znala šta znači pisati, šta znači osećati. U tim momentima često zaboravim da su sve reči ovog univerzuma upućene nama, njegove su upućene meni, i naposletku, ja sam njegova Reč:

"Uvek mi govori da joj do sada nisam ništa napisao... Zar ona ne zna da je moja misao, moja pesma, moj roman i bajka? Uvek me pita: jesam li ti lepa? Zar ona ne primećuje koliko je gledam, kako se divim njenoj ženstvenosti, tom nežnom licu, predivnim šakama, prevojima tela, glatkoći kože? Često mi kaže: uopšte me ne voliš! Zar ona ne zna da dan ne može da počne bez njenog daha, tih tamnih očiju, topline tela i reči koje isceljuju. Stalno mi govori da joj nacrtam nešto... Zar ona ne zna da su zidovi ispisani njenim imenom, da su platna naslikana njenim likom, da su boje stvorene da ih ona nosi? Ponekad mi govori o kosmosu, bogovima... Ne zna da je najsjajnije zvezda mog neba, da su iza njenih očiju galaksije, da je ona moj univerzum. Ne zna da je ona moja molitva, da je njeno telo hram a dubina očiju blaženstvo i spokoj koji tražim. Stalno mi govori da joj ništa ne pišem ne znajući da je ona moja Reč."

Ukratko o ljubavi, ukratko o pripadanju i preplitanju, ukratko o drugom jastogu. I poput klimtovskog akta o životu i smrti, ljubav je iznijansirana, ljubav talasa i, naposletku, ljubav živi. Bez pretenzije za menjanjem starih stvari koje su dobre, poput topolskih šetnji recitujući Milenu Marković "šikam i jedem salatu", pa nadopunjujući "samo molim te molim te ljubavi nemoj nikada da odeš od mene", stigosmo do početka hamsunovskog kruga, gde se iluzije obistinjuju a bajke postaju stvarne. Jer, da sada upitate dečaka kako izgleda devojka iz knjiga, iz pesama, iz bajki, nasmejao bi se poljubivši joj ruku.

A ona bi plakala, ne mogavši dovoljno da se načita te biblioteke, ne mogavši dovoljno da sagleda tu sanktpeterburšku lepotu, ne mogavši dovoljno jako da plovi u dubinama plave, i konačno ne mogavši se načuditi životu u tom malom, jednogodišnjem univerzumu.

I zaista, evo godina prođe, a taj ljubičasti dan nikako, ta emotivna proždrljivost nikako – *she is your lobster* – Fibi Bufe u "Prijateljima" govoreći o očiglednoj ljubavi dvoje prijatelja, i ja danas govoreći o ljubavi prema mom najvećem prijatelju. Ne mogavši da dočekam i kafe i vetrova i vina, pišem o ljubavi: volim te ni manje, ni više, nego podjednako. ¶

TAMARA UROŠEVIĆ

РАДОСТ
читања

63.
међународни
београдски
сајам
књига
63rd International
Belgrade Book Fair

21–28. октобар 2018.

الدورة 63 لمعرض بلغراد الدولي للكتاب

Почасни гост
МАРОКО

БЕОГРАДСКИ САЈАМ

Београд
www.beograd.rs

5 GODINA
SERVICE
INCLUSIVE
Zadovoljstvo
u vožnji
SAMO NAPRED.
NOVI BMW X4.
Kakvi god da vas izazovi čekaju na putu, novi BMW X4 ih željno očekuje. Njegov progresivni dizajn i konture nalik na kupe momentalno otkrivaju žeđ za akcijom. A zahvaljujući prvoklasnoj dinamičnosti vožnje, inovativnoj lakoj konstrukciji sa niskim centrom gravitacije, kao i još višem nivou performansi, između vas i vaših odredišta stoji samo jedno, čisto zadovoljstvo u vožnji.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec